

Képzés és Gyakorlat

Training & Practice

Gyakorlat

22. évfolyam, 2024. 1. szám
Volume 22, 2024 Issue 1.

Képzés és Gyakorlat

Training and Practice

22. évfolyam, 2024. 1. szám
Volume 22, 2024 Issue 1

Képzés és Gyakorlat ▪ Training and Practice

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Neveléstudományi Intézetének és a
Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának
neveléstudományi folyóirata

22. évfolyam 2024. 1. szám

Szerkesztőbizottság

Főszerkesztő:

Petőné Csima Melinda

Szerkesztőbizottsági tagok:

*Amukune Stephen, Bencéné Fekete Andrea Anikó,
Borbélyova Diána, Józsa Krisztián, Kéri Katalin,
Kissné Zsámboki Réka, Oo Tun Zaw,
Podrúczky Judit, Sánta Kálmán*

Szerkesztő:

Schlichter Takács Anett

Angol nyelvi lektor:

Csizmadia Gábor

Magyar nyelvi lektor:

Fazekas Sándor

Kiadja

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE)

A kiadó székhelye

2100 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

Felelős kiadó

Prof. Dr. Gyuricza Csaba, rektor

Közreadó

MATE Neveléstudományi Intézet, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

A közreadó székhelye (szerkesztőség címe)

MATE Kaposvári Campus

7400 Kaposvár, Guba Sándor utca 40.

Intézetigazgató: Prof. Dr. Józsa Krisztián

Megjelenik évi két alkalommal

ISSN 2064-4027 (online)

ISSN 1589-519X (nyomtatott 2013-ig)

Honlap:

<https://journal.uni-mate.hu/index.php/trainingandpractice>

TARTALOM

TANULMÁNYOK

VÁRADI JUDIT:

Előszó 5

VÁRADI JUDIT, JÓZSA GABRIELLA:

Az alapfokú zeneoktatás jellemzői virtuális térben a Covid-19 ideje alatt. A kutatás bemutatása..... 7

SZÚCS TÍMEA, KELEMEN HENRIETTA, MIKE ÁDÁM:

A szülők zenei bibliográfiája, művészeti tevékenysége és annak hatása gyermekük zenei tanulmányára..... 19

KISS JULIANNA, BARTALIS IZABELLA, KERÉKES RITA:

A gyermek művészeti nevelését befolyásoló tényezők a szülők szemszögéből 36

SZ. FODOR ADRIENNE, MOLNÁR-TAMUS VIKTÓRIA:

„Mit szólna Bach, Mozart és Beethoven?” Szülői vélemények a Covid-19 világvárvány miatti lezárásokat követő online hangszeres zeneoktatás hatékonyságáról 46

KERÉKES RITA, MIKE ÁDÁM, RADÓCZ J. MIKLÓS, SZÚCS TÍMEA:

Szülői vélemények a pandémia idején megvalósult online zeneoktatásról 63

JÓZSA GABRIELLA, VÁRADI JUDIT:

Az online zeneoktatás és a zenetanári attitűd szülői megítélése..... 77

TABLE OF CONTENTS

STUDIES

VÁRADI, J.:	
<i>Prologue</i>	5
VÁRADI, J., JÓZSA, G.:	
<i>The characteristics of basic music education in virtual space during the Covid-19 pandemic. The presentation of the research</i>	7
SZŰCS, T., KELEMEN, H., MIKE, Á.:	
<i>Parents' musical biography, artistic activity and its effect on their children's music education</i>	19
KISS, J., BARTALIS, I., KERÉKES, R.:	
<i>Factors affecting children's art education from the parents' point of view</i>	36
SZ. FODOR, A., MOLNÁR-TAMUS, V.:	
<i>„What would Bach, Mozart and Beethoven say?” Parents' opinions on the efficiency of online instrumental education following lockdowns due to Covid-19 pandemic</i>	46
KERÉKES, R., MIKE, Á., RADÓCZ J., M., SZŰCS, T.:	
<i>Parents' opinions on the results of online music education during the pandemic</i>	63
JÓZSA, G., VÁRADI, J.:	
<i>Parents' assessment of online music education and music teachers' attitudes</i>	77

ELŐSZÓ

A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet támogatásával, a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program és a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, valamint A Jövő Művészetéért Alapítvány Művészetpedagógiai kutatócsoportja a világjárvány megjelenése után, 2020-ban, a zenepedagógusok körében vizsgálta a digitális tér oktatási tapasztalatait (Várad & Józsa, 2022). Az eredmények *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* címmel jelentek meg. Ezen kutatásunk során eltérő tapasztalatokat találtunk a szülő szerepével kapcsolatban. A tanárok véleménye szerint a szülők annyira leterhelte váltak az online oktatás megnövekedett feladatai miatt, hogy a zeneoktatást elhagyhatónak értékelték, ami egyenes arányban vezetett a lemorzsolódáshoz. A tanárok másik része ugyanakkor az online oktatás pozitívumaként értékelte azt, hogy a szülők jobban beleláttak, esetlegesen aktívan bevonódtak a zeneoktatásba, például a hangszer hangolása miatt, vagy több segítséget tudtak nyújtani a gyakorlás során. Miután a zeneoktatás talán minden más oktatási területhez képest jobban igényli a személyes jelenlétet, a valós idejű oktatást, a kapcsolattartáshoz és a kommunikációhoz köthető tényezők között megjelenik a technológiai eszközök kezelése is. Elsősorban a fiatalabb tanulóknál elengedhetetlen a szülői segítségnyújtás az eszközök kezelésében a kapcsolat megteremtéséhez és fenntartásához. Az oktatás sikeressége érdekében további fontos tényező volt a külső tényezők hatása, mint a zavartalan óratartás és gyakorlás megvalósíthatósága, amely új motívumként a család életének szervező erejévé vált. A lezárások időszaka alatt a zeneoktatás kiegészült a tanár-diák munkakapcsolat egy harmadik pillérével, a szülővel, aki gyermeke mellett megszokott feladatköréből kilépve olykor tanárként töltött be pótolhatatlan szerepet. A tanulmányok az online tér mellett a családi kulturális tőkét, a szülők zenei biográfiáját, a zenehallgatási szokásukat és mindezek hatását vizsgálják a gyermekek zeneoktatásában.

A tematikus összeállítás egyes tanulmányai egymásra épülnek, a HAZEN (Hangszeres és énekes ZENEoktatás) adatbázis kvantitatív és kvalitatív elemzése során kapott eredmények kiegészítik és értelmezik egymást. Az első tanulmány (Várad & Józsa) részletesen bemutatja a kutatást, célokat, módszert és a mintát. Faktoranalízis segítségével vizsgáltuk a szülők zenehallgatási szokásait, amely a zenéhez való viszonyt is meghatározza. Az online oktatás alatti zenetanári attitűd feltárása a szülők tapasztalatára és megfigyelésére épül. A második (Szűcs, Kelemen & Mike) és harmadik (Kiss, Bartalis & Kerekes) tanulmány a szülők korábbi és jelenlegi művészeti tevékenysége és zenei tanulmányai mellett mindennek hatását vizsgálja a gyermek művészeti tanulmányainak és hangszerválasztásának szempontjából. A negyedik tanulmány (Sz. Fodor, Molnár & Tamus) a zeneoktatás új dimenzióival foglalkozik az online térben, míg az ötödik (Kerekes, Mike, Radócz & Szűcs) az adatbázis nyitott kérdéseit elemezve az online zeneoktatás előnyeit és hátrányait összegzi. A záró, hatodik írás (Józsa & Várad) az online oktatás hatékonyságát vizsgálja a valós és virtuális térben, valamint rámutat az eltérő zenetanári attitűdök szerepére a tanulók motivációjában és teljesítményében.

Kutatásunk egyik lényeges kérdésével arra kerestük a választ, hogy vajon befolyásolta-e a szülők döntését a világjárvány miatti állapot abban, hogy gyermekük zenét tanuljon. A döntés mellett és ellen is számos érvet lehet felsorakoztatni, de tudjuk, hogy az akkor meghozott választás nem csak egy tanulási folyamat kezdetét vagy folytatását jelentette, hanem több évre előre meghatározza a zeneiskolában tanulók létszámát és a zenei pályaválasztást is. Eredményeink rávilágítanak arra, ho-

gyan befolyásolják a szülők gyermekkori és felnőttkori művészeti tevékenységei gyermekeik zene-tanulási szokásait, miért fontos a kapcsolattartás a zene-tanárral. Mindez segíthet a szülőknek abban, hogy tudatosabban támogassák gyermekeik művészeti érdeklődését.

Dr. Váradí Judít
kutatásvezető
egyetemi tanár

A műve a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: [CC-BY-NC-ND-4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

AZ ALAPFOKÚ ZENEOKTATÁS JELLEMZŐI VIRTUÁLIS TÉRBE A COVID-19 IDEJE ALATT

A KUTATÁS BEMUTATÁSA

THE CHARACTERISTICS OF BASIC MUSIC EDUCATION IN VIRTUAL SPACE DURING THE COVID-19 PANDEMIC

THE PRESENTATION OF THE RESEARCH

Váradi Judit – Józsa Gabriella

Összefoglalás

A Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program, a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar és A Jövő Művészetéért Alapítvány Művészetpedagógiai Kutatócsoportja 2021 őszén indított kutatást, amelyben a szülők szerepét vizsgálta a gyermekek zenei nevelésében a valós és virtuális térben egyaránt. Az adatgyűjtés 2022 tavaszán történt a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet támogatásával. A zárt és nyitott kérdéseket tartalmazó saját készítésű mérőeszköz azon szülők véleményére fókuszált, akiknek gyermeke alapfokú művészeti nevelésben tanul hangszerezen játszani, vagy magánénekekre jár. A kitöltők (N=458) véleménye érdekes lehet, hiszen ezen időszak alatt kicsit jobban beleláthattak a zenetanításba és más szempontból látták az eseményeket. A kutatás a szülők zenehallgatási szokásait és az arra ható tényezőket is vizsgálta. Az eredmények rámutattak arra, hogy a zenével foglalkozók gyakrabban járnak könnyű- és komolyzenei koncertekre, továbbá a zenét nemcsak szituációhoz kötötten, hanem önmagáért is hallgatják, míg azok, akik soha nem részesültek zeneoktatásban inkább csak más tevékenység közben háttérként hallgatnak zenét.

Kulcsszavak: hangszeres oktatás, online oktatás, zeneművészeti nevelés

Abstract

The Doctoral Program in Educational Sciences of the University of Debrecen, the Faculty of Music and the Art Pedagogy Research Group of the Foundation for the Art of Future launched research in the fall of 2021, investigating the role of parents in children's musical education in both real and virtual space. The data collection took place in the spring of 2022 with the support of the Research Institute of Art Theory and Methodology of Hungarian Academy of Arts. The self-made measuring instrument, containing closed and open questions, focused on the opinions of parents whose children play an instrument in elementary art school or attend private singing lessons. The opinion of the respondents (N=458) can be interesting, as during this period they could see a little more into the teaching of music and see things from a different perspective. The survey also looked at parents' music listening habits and the factors that influence them. The results showed that those who had been involved in music more often attended concerts of light and classical music and listened to music not only in a contextual way but also for its own sake, while those who had never received music education tended to listen to music only as a back-up during other activities.

Keywords: instrumental education, online education, music education

Bevezetés

Az oktatáspolitikának évek óta kiemelt célja, hogy erősítse az iskola és a szülők együttműködését, minél inkább próbálja bevonni a szülőket az iskola életébe, a döntésekbe (Imre, 2019). Creech és Hallam (2009) szintén felhívják a figyelmet a tanár szülő és tanuló dinamikus kapcsolatára, amely befolyásolja a hangszeres oktatás sikerességét. A világjárvány előtt a tanárok abban az esetben, ha nem találtak aktív együttműködésre a szülők részéről, akkor ők maguk is egyre passzívabbá váltak a kapcsolat kiépítésében (Walker et al., 2010).

A távoktatás a zeneoktatás területén is megeremtette azt a szituációt, hogy a szülők segítségével, odafigyelése nélkül nem működött az oktatás, így ők is jobban belelátottak a tanítás menetébe, módszerébe, akarva-akaratlanul véleményt alkottak a zenetanárokról, az oktatásról, annak hatékonyságáról, az esetleges változásokról. Ez a többnyire aktív részvétel a szülők részéről nem csak figyelemben, hanem időráfordításban is többet igényelt (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022).

A zeneoktatás nem kötelező, a gyermek szabadidejének terhére, iskolai tanulmányai mellett extrakurrikuláris jelleggel folytatja a tanulmányait. A gyermekek fejlődésének korai szakaszában az egyéni indíttatáson túl (Váradí, 2010) a család társadalmi és kulturális tőkéje és a szülői támogatás minősége is döntő tényező. A zenetanulásban a belső motiváció, a zene szeretete mellett a külső motiváció, a családi miliő, a szülők művészeti attitűdje, korábbi vagy jelenlegi művészeti tevékenysége (Pitts, 2009), a környezeti hatások, a belenevelődés lehetősége (Váradí, 2019) is jelentős szerepet töltenek be. A zenei nevelés hatékonyságát jelentősen segíti a tanár és a szülők között kialakult kapcsolat. A szülői elismerés – megerősítve a gyermek sikerélményét – a tanulmányok iránti elköteleződést is erősíti (McPherson, 2008). Az online oktatás alatt a szülőknek annál nagyobb szerepe volt, minél kisebb a gyermeke, mivel a géphasználat mellett a kapcsolatteremtésben is aktív szerepet kellett vállalnia. Így a sikeres oktatást a szülő szabadideje is befolyásolta (Engler et al., 2021).

Oliveira és munkatársai kutatásukban vizsgálták a szülői támogatás szerepét a hangszeres zeneoktatás területén. Eredményeik megerősítették, hogy a zenei teljesítmény és a szülői támogatás minősége között erős kapcsolat mutatható ki. Az online oktatás hátrányai ellenére azok a gyermekek, akik magasabb támogatást kaptak otthon, jobban teljesítettek, mint a pandémia miatti lezárás előtt (Oliveira et al., 2021). Daubney és Fautley (2020) tanulmányukban azt vizsgálják, hogy a lezárás alatti időszak megváltozott oktatási módszertana milyen hatással lehet a későbbiek során a tanárképzésre, a zeneoktatás beszűkülése és új metodikája miatt a tanárok alkalmazási lehetőségére. Komoly aggodalommal szemlélik a gazdasági változásokat, amelynek hatására esetleg a szülők anyagi tőkéjének csökkenése miatt nem tudják támogatni gyermekeik zeneoktatását. Ugyanakkor egy későbbi tanulmányukban rávilágítanak arra a helyzetre, hogy hiába foglalkoztak eddig a zeneoktatás fontosságával sokan, sokféleképpen, változatos fórumokon, a világjárvány alatt a zeneoktatás hiánya és a megváltozott életvezetés bizonyította be leginkább, hogy mennyire kiemelt és fontos része életünknek a zene és a zenei nevelés (Daubney & Fautley, 2021).

Korábbi kutatásaink, amelyben a művészeti nevelés helyzetét tártuk fel, megerősítették, hogy a zenetanulást befolyásolja a szülő végzettsége és korábbi zenei tanulmányai is (Váradí, 2020). A zeneoktatás speciális helyzetét az is mutatja, hogy a gyermek egyéni indíttatásán túl a gyermekek zenei tanulmányainak megkezdése a szülők kulturális igényeinek is a függvénye.

2020 elején a világjárvány új kihívásokat állított az oktatás elé, mivel jelentősen érintette a családok és a szülők addigi életvitelét is. A kutatócsoport előző kutatásában az online művészeti oktatás tapasztalatait és hatását, valamint a kultúrafogyasztás új megjelenési formáit vizsgálta a zenepedagógusok és oktatók szempontjából. Eredményeink arra mutattak rá, hogy a távoktatás a művészeti oktatás nem minden területén működik, az esetleges lemorzsolódásban pedig kiemelt szerepet kap,

hogyan a zenetanulás belső motivációja, a gyermekek zene iránti szeretete elegendő megtartó erőnek bizonyul-e, vagy az esetleges nehézségek leküzdésében a külső motivációs bázis kerül előtérbe, amelyet elsősorban a családi milió és a szülők zenével kapcsolatos viszonya befolyásol (Váradi, 2021).

A tanárokat vizsgáló kutatásunk során eltérő tapasztalatokat találtunk a szülő szerepével kapcsolatban. Az interjúalanyok és a kérdőívet kitöltő zenetanárok mellett, hogy negatívumként élték meg a kapcsolattartás online formáját, megfogalmazták azt is, hogy a családoknak is megterhelő volt a folyamatos laptophasználat, sőt a hátrányos helyzetű tanulókat nem tudták online elérni. Problémát okozott a társadalmi egyenlőtlenség, a kevés vagy hiányzó technikai háttér, az azonos erőforrások egyidejű megosztása a többi családtaggal, a szülői támogatás hiánya és a családon belüli konfliktusok. Véleményük szerint a szülők annyira leterheltek váltak az online oktatás megnövekedett feladatai miatt, hogy a zeneoktatást elhagyhatónak értékelték, ami egyenes arányban vezetett a lemorzsolódáshoz. A tanárok másik része ugyanakkor az online oktatás pozitívumaként értékelte azt, hogy a szülők jobban beleláttak, esetlegesen aktívan bevonódtak a zeneoktatásba, például a hangszer hangolása miatt, vagy több segítséget tudtak nyújtani a gyakorlás során. Miután a zeneoktatás talán minden más oktatási területhez képest jobban igényli a személyes jelenlétet, a valós idejű oktatást, a kapcsolattartáshoz és a kommunikációhoz köthető tényezők között megjelenik a technológiai eszközök kezelése is. Elsősorban a fiatalabb tanulóknál elengedhetetlen a szülői segítségnyújtás az eszközök kezelésében a kapcsolat megteremtéséhez és fenntartásához. Az oktatás sikeressége érdekében további fontos tényező volt a külső tényezők hatása, mint a zavartalan órátartás és gyakorlás megvalósíthatósága, amely új motívumként a család életének szervező erejévé vált (Váradi, 2021).

A kutatás célja

Az előzetes kutatásunk eredményei, felkeltve a kutatói kíváncsiságot, meghatározták következő vizsgálatunk új fókuszát is. Eddig a tanárok szemszögéből vizsgáltuk a szülők szerepét, most primer megközelítésben a szülőket kérdeztük meg arról, hogy általánosságban mi a véleményük a zeneművészeti nevelésről, mi befolyásolja gyermekük hangszerválasztását, hogyan értékeli saját szerepüket az online oktatás alatt, változott-e és ha igen, akkor milyen irányban változott ezen időszakban a véleményük a zenepedagógusról, az általa alkalmazott módszerekről.

A kutatás különleges gondolata, hogy a kérdőívben található egy olyan rész is, amelyik csak a tanítással vagy professzionális zeneművészettel összefüggő foglalkozású szülőkre vonatkozott. Kíváncsiak voltunk, hogy nekik van-e olyan konstruktív javaslatuk, amely a későbbiekben segítené a művészetet oktató tanárok munkáját.

Miután a célcsoportot csakis azon szülők alkotják, akiknek gyermeke alapfokon részesül zeneművészeti nevelésben, így feltételezhetjük, hogy a vizsgált mintánk, ha nem is elkötelezett, de biztosan megengedő, támogató attitűddel fordul a terület felé, így tapasztalatuk mérvadó, véleményük megalapozott, de nem általánosítható a társadalom egészére.

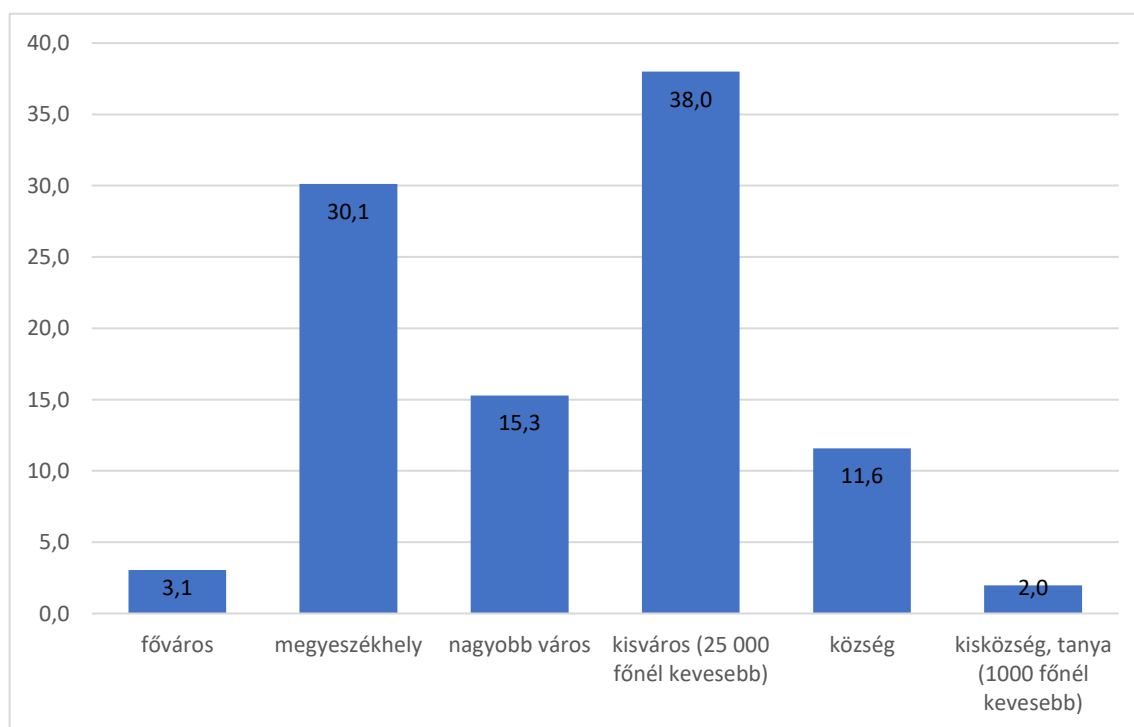
A kutatás mintája és módszere

Az adatgyűjtéséhez kényelmi mintavételi technikát választottunk (Gliener et al., 2017). A mérőszöveg az Evasys felületén hoztuk létre, a kitöltés online, a közösségi média felületén anonim és önkéntesen történt. Külön kísérő levelet nem mellékelünk a kérdőívhez, a kitöltési útmutató, a kutatás célja a kérdőív fejlécében kapott helyet. A kérdőív kitöltésére 2022. január és április között került sor.

A kérdőívet összesen 467 fő töltötte ki, az adattisztítás után 458 fő maradt a mintában. A kitöltők között a nők felülreprezentáltsága (90%) figyelhető meg. Korábbi kutatásunk eredményei alapján az anyák mind a gyermekek, mind a szülők bevallása szerint is jóval magasabb arányban figyelnek gyermekeik tanulmányi eredményeire és művészeti tevékenységére, mint az apák (Várad, 2023).

Az online kitöltésnek köszönhetően nem csak Magyarországról érkeztek be kérdőívek, hanem határainkon túlról is, összesen 38 darab Erdély területéről, valamint kitöltötte egy Ausztriában és egy Németországban lakó magyar anyanyelvű szülő is. Felmerül a kérdés, hogy miután a minta 8,7 százaléka más országokbeli tapasztalatai alapján töltötte ki a kérdőívet ez esetleg torzítja-e az eredményeket? A kérdések nem egy ország oktatási rendszerére irányultak, hanem egy olyan szintér tapasztalatait gyűjtik össze, amely más országokban is hasonló képet mutatott. Hasonlóan előző kutatásunkhoz, külön elemezve a külföldi mintát, az eredmények teljes mértékben összevontak, az adott országtól függetlenül (Óváry & Várad, 2022), így kutatói döntés alapján a külföldön élőket nem választottuk le a hazai mintáról.

A létrejött adatbázist HAZEN adatbázisnak neveztük el, ami a HAngszeres és énekes ZENeoktatás rövidítésből adódik. A minta településtípusok szerinti megoszlását az 1. ábra mutatja.

1. ábra. A minta településtípus szerinti megoszlása (%)

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis

Az ábrán jól látszik, hogy a legnagyobb arányban a kisvárosi és a megyeszékhelyi kitöltők kerültek a mintába.

Rákérdeztünk a válaszadók foglalkozására is a kérdőívben. A kitöltők 36%-a jelölte azt, hogy valamilyen tanítással összefüggő foglalkozása van (pedagógus, tanár, egyetemi oktató, vagy zenetanár).

Ez azért is érdekes, mert feltételezhetően nekik saját tapasztalatuk van az online oktatásról, így szakmai szemmel is értékelhetőek meglátásaik. A minta 64%-ában előfordult rendőr, pénztáros, GYED-en lévő kismama, adminisztrátor, állatorvos, ápoló, cukrász, eladó, gazdasági ügyintéző, háztartásbeli, kertészmérnök marketing szakember, oktatás szervező, orvos, óvónő, bölcsődei dajka, őstermelő, szakács, szinkron dramaturg, varrónő stb.

A szülők iskolai végzettsége azt mutatja (1. táblázat), hogy mind az apák, mind az anyák esetében a diplomások vannak többségben.

1. táblázat. A szülők iskolai végzettségének megoszlása (%)

Szülők	Általános iskola	Szakiskola/ szakmunkásképző érettségi nélkül	Középiskolai érettségi/ technikum	Egyetemi/ főiskolai végzettség	Tudományos fokozat
Anya	0,7	4,6	19,7	71,5	3,5
Apa	0,7	16,2	26	53,6	3,6

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis

Mindkét szülő esetében 90% fölötti a foglalkoztatottság (anya=90,3%; apa=95,6%).

Az életkort tekintve azt láthatjuk, hogy a legidősebb kitöltő 1948-ban született, a legfiatalabb pedig 1988-ban. A kitöltők többsége 40-50 év között van (62,5%).

A kérdőív kitöltőktől azt kértük, hogy abban az esetben töltsék ki a mérőeszközt, ha van olyan gyermekük, aki tanul valamilyen hangszeren játszani vagy magánénekre jár. A válaszadók 18 év alatti gyermekeinek számát a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat. A válaszadók családjában nevelkedő 18 év alatti gyermekek száma

Gyermekek száma	N	%
0	4	0,8
1	137	30,1
2	187	41
3	91	20
4	25	5,5
5	10	2,1
6	2	0,4

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=456)

A 2. táblázat azt mutatja, hogy a legnagyobb arányban egy, két vagy három kiskorú gyermeket nevelnek azok a szülők, aki kitöltötték a kérdőívet. Akadtak olyanok is, akik azt jelölték, hogy nincs 18 év alatti gyermekük. Azt feltételezzük, hogy ez azt jelenti – mivel a gyermek zenei nevelésével foglalkozik a mérőeszköz – hogy ezeknek a kitöltőknek már nincs kiskorú gyermekük, azonban a

18 év feletti gyermekek is élhetnek otthon és tanulhatnak zenét. A gyermekek zenei tanulmányainak jellemzőivel Kiss et al. (2024) tanulmánya foglalkozik.

A szülők zenei biográfiáját vizsgálva kiemelendő az anyák gyermekkori művészeti tevékenységének magas aránya (80,6%) az apákéval szemben (54,6%). Zeneiskolai tanulmányokat az anyák 33,3%-a, az apák 10,3%-a folytatott, 13,6%-ban a családból mindkét szülő tanult alapfokon zenét.

A szülők egy része jelenleg is végez művészeti tevékenységet, az anyák 33,2%-a, az apák 21,2%-a rendszeresen aktív kapcsolatban áll egy művészeti ággal, ezek közül legjellemzőbb a zenélés (anyák 23,4%, apák 15,9%). A szülők korábbi és jelenlegi művészeti tevékenységét a kutatás másik tanulmánya tárja fel bővebben (Szűcs et al., 2024).

A mérőeszköz bemutatása

A kutatás speciális területe miatt nem volt lehetőségünk standardizált kérdőívet használni. 45 kérdést tartalmazó, saját készítésű kérdőívünk több részből tevődik össze.

- A mérőeszköz első részében demográfiai kérdéseket tettünk fel a lakóhelyre, foglalkozásra, foglalkoztatottságra, az iskolai végzettségre, gyermekek számára vonatkozóan.
- A második kérdésblokkon belül kaptak helyet a szülők művészeti tevékenységével foglalkozó kérdések: járt-e zeneiskolába? Játszik-e valamilyen hangszeren? Milyen zenehallgatási szokásai vannak?
- A kérdőív harmadik része a családban élő egy kiválasztott gyermek művészeti oktatásával kapcsolatos információkat gyűjti össze olyan kérdésekkel, hogy milyen hangszeren, hány éve tanul a gyermek, hogyan választotta ezt stb.
- A negyedik kérdésblokk az online oktatás tapasztalatait járja körbe a szülő szemszögéből, zárt és nyitott kérdésekkel.
- Az utolsó részben csupán két nyitott kérdés kapott helyet, mely azokat a szülőket célozta meg, akik pedagógusként, zenetanárként, vagy bármilyen oktatóként végzik munkájukat.

A kvantitatív adatelemzéshez SPSS 23 statisztikai programot használtunk, a kvalitatív elemzést MAXQDA szoftverrel végeztük.

Zenehallgatási szokások skála

Korábbi kutatásaink eredményei alapján a gyermek zenei tanulmányának támogatása a szülők kulturális igényeit is magában foglalja (Szűcs & Péter, 2020). A szülők művészeti tevékenységével kapcsolatos kérdéseknél rákérdeztünk a zenehallgatással kapcsolatos szokásokra is. Műfajtól és stílustól függetlenül a kutatói kíváncsiság arra épült, hogy a kultúrafogyasztási szokások közül a zenehallgatás egyáltalán jelen van-e a szülő életében, és ezt mi jellemzi. Ehhez állításokat fogalmaztunk meg, melyre négyfokú skálán kellett a válaszadóknak bejelölniük, hogy magukra vonatkozóan mennyire tartották igaznak az állításokat: egyáltalán nem értek egyet (1), nem értek egyet (2), egyetértek (3), teljesen egyetértek (4). Az állítások a zenehallgatás passzív és aktív módjára kérdeztek rá, mennyire jellemző, hogy csak háttérként hallgatják a zenét, érvényesül-e a zene terápiai hatása, illetve arra is kíváncsiak voltunk, hogy részt vesznek-e élőzenei eseményeken. A mintát alkotó szülők jellemzően hallgatnak zenét otthon, leginkább a zene által keltett érzelmi hatását kihasználva hangulatjavításként, amely akkor is érvényesül, ha a hallgató csupán háttérzeneként más tevékenység közben hallja a zenét. Otthoni körülmények között is megjelenik az önmagáért való zenehallgatás, azaz, amikor

a hallgató kizárólag a zenére figyel. Ugyanakkor érdekes eredmény, hogy klasszikus zenei hangversenyre gyakrabban járnak, mint könnyűzeneire (3. táblázat). Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a mintát alkotó teljes populáció olyan szülőkből áll, akiknek gyermeke zenét tanul, tehát ők maguk is vagy támogatják, vagy esetlegesen jobban bevonódnak ebbe a művészeti formába, így az eredmény nem általánosítható.

3. táblázat. Zenehallgatási formák

Állítások	N	Átlag	Szórás
Rendszeresen hallgatok zenét otthon.	458	3,39	0,781
Rendszeresen hallgatok zenét utazás közben, vagy az autóban.	453	3,55	0,767
Rendszeresen hallgatok zenét elalváshoz.	457	1,45	0,742
Rendszeresen hallgatok zenét önmagáért, amikor csak arra figyelek.	457	2,74	1,006
Rendszeresen hallgatok zenét hangulatjavításként.	456	3,07	0,911
Rendszeresen hallgatok zenét háttérzeneként.	453	2,83	1,002
Rendszeresen járok könnyűzenei koncertre.	458	1,86	0,859
Rendszeresen járok klasszikus zenei hangversenyre.	458	2,16	0,964

Forrás: saját kutatás (2022)

A kérdőív tétel érvényességének vizsgálatára faktoranalízist végeztünk, amelynek Kaiser-Meyer-Olkin mutatója 0,774, mely alapján a faktoranalízis elvégezhető, vagyis jogosan keresünk alskálákat az állítások mögött. A szakirodalom alapján (Ketskeméty & Izsó, 1996) a 0,4 fölötti faktorsúlyokat tekintettük elfogadhatónak. A létrejött faktorokban a legnagyobb faktorsúllyal szereplő tételeket adtuk meg (4. táblázat), melyet Varimax rotációval értünk el.

4. táblázat. A zenehallgatási attitűd faktoranalízise

Állítások	Zenehallgatás háttértevékenységként	Önmagáért való zenehallgatás
Sajátérték.	2,244	2,117
Variancia. (%)	28,054	26,457
Kumulált variancia (%).	28,054	54,511
Rendszeresen hallgat zenét otthon.	0,657	
Rendszeresen hallgat zenét utazás közben, vagy az autóban.	0,770	
Rendszeresen hallgat zenét elalváshoz.		0,544
Rendszeresen hallgat zenét önmagáért, amikor csak arra figyelek.		0,768
Rendszeresen hallgat zenét hangulatjavításként.	0,666	
Rendszeresen hallgat zenét háttérzeneként.	0,766	
Rendszeresen jár könnyűzenei koncertre.		0,474
Rendszeresen jár klasszikus zenei hangversenyre.		0,782

Forrás: saját kutatás (2022)

A faktoranalízis során két alskála különült el, melyek a variancia 54%-át magyarázzák. Az állítások alapján az első alskálát zenehallgatás háttértevékenységként, a másodikat önmagáért való zenehallgatásnak neveztük el. A háttértevékenységként zenét hallgató szülők saját bevallásuk szerint többnyire más tevékenység közben hallgatnak zenét, így figyelmük megoszlik, míg a zenére figyelő faktor képviselői rendszeresen járnak különböző műfajú hangversenyekre, illetve elalvás előtt, vagy elalváshoz hallgatnak zenét, náluk a zenehallgatás közben a figyelem központjában többnyire a zene áll.

A zenehallgatási szokás skála faktoranalízissel létrejött alskálái a szakirodalom alapján (Gliener et al., 2017) megbízhatóak. A háttér-zenehallgatói attitűd skála Cronbach- α értéke 0,745, az önmagáért való zenehallgatói attitűd skáláé pedig 0,613.

A zenetanári attitűd skála

Előző kutatásunk során a zenetanárokat kérdeztük az online oktatás tapasztalatairól, akik kiemelték, hogy a speciális helyzet miatt a szülők jobban belelátta a munkájukba, jobban figyelemmel tudták kísérni gyermekük zenetanulását (Óváry & Várad, 2022). Az online oktatásról szóló részben azt kellett megítélnie a szülőknek, hogy a gyermeküket oktató zenetanárookra mi volt a jellemző az online oktatás alatt. Az állításokat négyfokú Likert-skálán kellett értékelni a szülőknek: egyáltalán nem jellemezte (1), inkább nem jellemezte (2), inkább jellemezte (3), teljes mértékben jellemezte (4).

A szülők meglátása szerint a zenetanárok a pandémia alatt az online térben segítőkésznek bizonyultak, itt is érvényesült az egyéni zeneoktatás előnye, a gyermek hamarabb megosztja örömeit, problémáit a zenetanárával. Az állítások pozitív és negatív oldala élesen elválík, a szülők benyomása jellemzően pozitív volt.

5. táblázat. Az online oktatás alatti zenetanári attitűd

Állítások a zenetanárra vonatkozóan	N	Átlag	Szórás
Segítőkész volt.	440	3,87	0,455
Az online oktatás alatt is befogadó volt a gyermek személyes élményeit, problémáit illetően.	438	3,67	0,635
Könnyen alkalmazkodott a megváltozott tanítási helyzethez.	435	3,65	0,605
Könnyen elérhető volt a tanítási órán kívül.	437	3,53	0,773
Türelmesebben viselkedett a gyermekkel.	439	3,40	0,848
Ugyanolyan elvárásai voltak a gyakorlást illetően.	437	3,38	0,855
Kevésbé tudta lelkesíteni a gyermeket.	437	1,72	0,937
Több gyakorlást várt el.	438	1,62	0,862
Digitális tudása nem tette lehetővé a gördülékeny órátartást.	438	1,58	0,974
Szigorúbb volt.	439	1,34	0,613
Gyakran nem tartotta meg óráit.	441	1,24	0,600

Forrás: saját kutatás (2022)

Az alskálák feltárására szintén faktoranalízist végeztünk. A KMO-index 0,799 értéke alapján jogosan feltételeztünk alskálákat a változórendszer mögött. A faktoranalízis során a 0,4 fölötti faktorsúlyokat fogadtuk el. A két negatív állítás átfordítása után (*A pedagógus gyakran nem tartotta meg óráit. / A pedagógus kevésbé tudta lelkesíteni a gyermekeket.*), ahogy a 5. táblázatban látható, az állítások két faktorba rendeződtek.

6. táblázat. Az online oktatás alatti zenetanári attitűd faktoranalízise

Állítások	Rugalmas, megértő	Tradicionális
Sajátérték.	3,201	2,045
Variancia (%).	29,096	18,588
Kumulált variancia (%).	29,096	47,684
A pedagógus segítőkész volt.	0,766	
A pedagógus könnyen alkalmazkodott a megváltozott tanítási helyzethez.	0,766	
A pedagógus digitális tudása nem tette lehetővé a gördülékeny órátartást.		0,683
A pedagógus több gyakorlást várt el.		0,826
A pedagógus ugyanolyan elvárásai voltak a gyakorlást illetően.	0,487	
A pedagógus szigorúbb volt.		0,840
A pedagógus könnyen elérhető volt a tanítási órán kívül.	0,627	
A pedagógus az online oktatás alatt is befogadó volt a gyermek személyes élményeit, problémáit illetően.	0,761	
A pedagógus gyakran nem tartotta meg óráit.	0,412	
A pedagógus türelmesebben viselkedett a gyermekkel.	0,592	
A pedagógus kevésbé tudta lelkesíteni a gyermekeket.	0,509	

Forrás: saját kutatás (2022)

Az állítások tartalma alapján az első faktornak a *rugalmas, megértő* elnevezést, a másodiknak pedig a *rugalmatlan, merev* jellemzők mellett a *tradicionális* nevet adtuk. A létrejött két alskála 47%-ot magyaráznak a változórendszerből. Megvizsgáltuk a két faktor megbízhatóságát. A *rugalmas, megértő* zenetanári attitűd Cronbach- α értéke 0,746, a *tradicionálisnak* nevezett alskála megbízhatósági mutatója annak ellenére, hogy csak három állítást tartalmaz, az elfogadható tartományon belül van (Cronbach- α =0,676).

Összegzés

A 2021 őszén indított kutatásunk célja azon szülők véleményének a feltárása volt az online és jelenléti zeneoktatással kapcsolatosan, akiknek a gyermeke valamilyen zeneoktatásban vesz részt. Ehhez saját készítésű kérdőívet használtunk, melyet a közösségi médián keresztül online módon töltöttek ki a vizsgálatban részt vevők. A mérésben összesen 458 szülő vett részt.

A szülők zenehallgatási szokásait megvizsgálva a faktoranalízis során élesen elkülönült az aktív és passzív befogadói attitűd, amely a zene felhasználása mellett a zenéhez való viszonyt is meghatározza. A szülők megfigyelése jellemzően inkább pozitív volt az online oktatás során a zenetanárról, véleményük alapján a zenetanárokat az online oktatás során tanúsított attitűdje alapján két faktorba tudtuk elkülöníteni. Az első faktorba tartozók a *rugalmasak, megértők*, akik könnyebben tudtak alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez, akik az emberi szempontokat is előtérbe helyezték, a másik faktorba tartozók a *tradicionális* oktatást követők, akik a digitális térben rugalmatlan, merev oktatást követve az online tér hátrányait szigorúbb módszerekkel próbálták ellensúlyozni több gyakorlást elvárva a tanulóiktól.

Az adatbázis kvantitatív és kvalitatív elemzése alapján létrejött eredményeket a további tanulmányok mutatják be.

A kutatás limitációi

A vizsgált minta önkéntesen és anonim töltötte ki az online kérdőívet. Ennek egyik hátránya, hogy azokat nem értük el, akik nem jártasak a digitális eszközök világában és kevésbé használják az online teret. A kutatás egy speciális időszak zenetanítási megoldását vizsgálta, így az online oktatás egészét az eredmények nem jellemzik. A kutatás mintájában felülreprezentált az anyák, a magasabb iskolai végzettségűek, illetve a pedagógiai területen dolgozó szülők aránya. Ezért az eredmények nem általánosíthatók a teljes társadalomra.

Hivatkozott források

- Creech, A., & Hallam, S. (2009). Interaction in instrumental learning: the influence of interpersonal dynamics on parents. *International Journal of Music Education*, 27(2), 94–106. <https://doi.org/10.1177/0255761409102318>
- Daubney, A., & Fautley, M. (2020). Editorial Research: Music education in a time of pandemic. *British Journal of Music Education*, 37(2), 107–114. <https://doi.org/10.1017/S0265051720000133>
- Daubney, A., & Fautley, M. (2021). U-turns in the fog: The unfolding story of the impact of COVID-19 on music education in England and the UK. *British Journal of Music Education*, 38(1), 3–12. <https://doi.org/10.1017/S0265051721000048>
- Engler, Á., Markos, V., & Dusa, Á. R. (2021). Szülői segítségnyújtás a jelenléti és távolléti oktatás idején. *Educatio*, 30(1), 72–87. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.6>
- Gliner, J. A., Morgan, G. A., & Leech, N. L. (2017). *Research Methods in Applied Settings: An integrated approach to design and analysis* (3rd ed.). Routledge/Taylor & Francis.
- Imre, N. (2019). *Az iskola és a szülők közötti együttműködés lehetőségei*. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://ofi.oh.gov.hu/publikacio/az-iskola-es-szulo-kozotti-egyuttmukodes-lehetosegei>
- Józsa, G., Szűcs, T., & Váradi, J. (2022). A zenetanárok digitális attitűdjére ható tényezők vizsgálata. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 39–53). Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet.
- Ketskeméty, L., & Izsó, L. (1996). *Az SPSS for Windows programrendszer alapjai. Felhasználói útmutató és oktatási segédlet*. SPSS Partner Bt.

- McPherson, G. E. (2008). The role of parents in children's musical development. *Psychology of Music*, 37(1), 91–110. <https://doi.org/10.1177/0305735607086049>
- Kiss J., Bartalis I., & Kerekes R. (2024). A gyermek művészeti nevelését befolyásoló tényezők a szülők szemszögéből. *Képzés és Gyakorlat* 22(1), 37–46. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.37-46>
- Oliveira, A., McPherson, G., Mota Ribeiro, L., & Oliveira S. (2021). Musical achievement during a lockdown: The parental support miracle. *Research Studies in Music Education*, 45(1), 221–226. <https://doi.org/10.1177/1321103X211033794>
- Pitts, S. (2009). Roots and routes in adult musical participation: investigating the impact of home and school on lifelong musical interest and involvement. *British Journal of Music Education*, 26(3), 241–256. <https://doi.org/10.1017/S0265051709990088>
- Óváry, Z., & Váradi, J. (2022). Kitekintés a maszk mögül: A pandémia hatása a zeneoktatásra a világ különböző országaiban. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 87–102). Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://mek.oszk.hu/23300/23363/23363.pdf>
- Sz. Fodor, A., & Molnár-Tamus, V. (2022). Zeneoktatás szokatlan környezetben. A gyermek, a tanár és az online. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 23–39). Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet.
- Szűcs, T. (2019). *Az alapfokú művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus*. Debreceni Egyetemi Kiadó. (Oktatáskutatás a 21. században 9.)
- Szűcs, T., & Péter, Cs. (2020). A szülők hatása gyermekük művészeti tevékenységeire. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép* (pp. 151–170). MMA MMKI.
- Szűcs, T., Kelemen H., & Mike, Á (2024). A szülők zenei biográfiája, művészeti tevékenysége és annak hatása gyermekük zenei tanulmányára. *Képzés és Gyakorlat*, 22(1), 19–36. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.19-36>
- Váradi, J. (2010). *How to educate an audience to acquire a taste for classical music?* [Hogyan neveljünk értő közönséget a komolyzenének?] [PhD-értekezés] University of Jyväskylä.
- Váradi J. (2019). Az élménypedagógia szerepe a művészeti nevelésben. *Magyar Művészet*, 7(3). 59–66.
- Váradi J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.
- Váradi J. (Ed.) (2020). *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet.
- Váradi, J. (Ed.) (2020). *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangversenylátogatásban*. Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet.
- Walker, J. M. T., Shenker, S. S., & Hoover-Dempsey, K. V. (2010). Why Do Parents Become Involved in Their Children's Education? Implications for School Counselors. *Professional School Counseling* 14(1) <https://doi.org/10.1177/2156759X1001400104>

Szerző(k):

Váradi Judit

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4072-2687>

Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar

E-mail cím: judit.varadi.06@gmail.com

Józsa Gabriella

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9134-1764>

Károli Gáspár Református Egyetem, Pedagógiai Kar, Gyakorlati és Továbbképzési Intézet

E-mail cím: jszgabi@gmail.com

A műve a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: [CC-BY-NC-ND-4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

A SZÜLŐK ZENEI BIOGRÁFIÁJA, MŰVÉSZETI TEVÉKENYSÉGE ÉS ANNAK HATÁSA GYERMEKÜK ZENEI TANULMÁNYÁRA

PARENTS' MUSICAL BIOGRAPHY, ARTISTIC ACTIVITY AND ITS EFFECT ON THEIR CHILDREN'S MUSIC EDUCATION

Szűcs Tímea – Kelemen Henrietta – Mike Ádám

Összefoglalás

A gyermekek művészeti tanulmányainak hátterében leggyakrabban egy jól működő csapat áll. Ennek alapját a gyermekek adják, akik tanáraikkal szoros egységet képeznek. Azonban nem elhanyagolható faktor a szülői támogatás, bátorítás és az a kulturális tőke, ami a gyermekek számára értékrendet és saját tapasztalatokat biztosít kicsi koruktól kezdve. Jelen kutatásunkban a szülők zenei biográfiáját, jelenlegi művészeti tevékenységeiket és az ehhez fűződő szokásaikat, valamint ezeknek a gyermekekre gyakorolt hatásait vizsgáltuk. Eredményeink megerősítették, hogy a szülők iskolai végzettsége és foglalkozása meghatározó a kulturális tőke szempontjából. Láthatók nemi különbségek a művészeti tevékenységhez való kapcsolatban, valamint egyértelműen kimutatható a gyermekkori művészeti tevékenységek hatása és a jelenlegi ilyen típusú foglalatosságok között, ami tovább gyűrűzik a gyermekek tevékenységeire is.

Kulcsszavak: zenei nevelés, kulturális tőke, szülők művészeti tevékenységei

Abstract

Children's artistic studies are most often based on a well-functioning team. At the heart of this are the children, who form a close unit with their teachers. However, parental support, encouragement and the cultural capital that provides children with values and experiences from an early age are not negligible factors. In this study, we investigated parents' musical biographies, their current artistic activities and habits, and their impact on their children. Our results confirm that parental education and occupation are determinants of cultural capital. Gender differences in relation to artistic activities can be seen, and there is a clear link between the impact of artistic activities in childhood and current occupations of this type, which spill over into children's activities.

Keywords: music education, cultural capital, parents' artistic activities

Bevezetés

A zenei nevelés transzferhatásaival, a személyiségfejlődésre gyakorolt hatásaival, a készség- és képességfejlesztő funkcióival, összességében tehát a zenetanulás általános pozitívumaival évtizedek óta foglalkoznak a kutatók hazánkban és külföldön egyaránt (Barkóczi & Pléh, 1977; Gombás & Stachó, 2003; Hargreaves, 1986; Szűcs, 2018). A zenetanulás iránti motiváció és elköteleződés, valamint a szülői hatás vizsgálata azonban kevésbé kutatott terület, pedig ismert, hogy a művészetek-

ben való részvételi igényt, avagy a kulturális tőkét elsősorban a szülői attitűd határozza meg (Passeron & Bourdieu, 1970; Váradi, 2020, Váradi & Józsa, 2023), ezenfelül a gyermek korai művészeti nevelése is otthon, az elsődleges szocializációs szintéren valósul meg (Kozma, 1984). Jelen írásunkban a kulturális tőke zenei tanulmányokra gyakorolt hatásait, a szülők és a gyermek művészeti elköteleződésének összefüggéseit, valamint a kutatás során megkérdezett szülők művészeti múltját és jelenét, zenehallgatási, zenélési, továbbá koncertlátogatási szokásait mutatjuk be. Emellett vizsgáljuk a zenei tevékenységek motivációit, a szülői bevonódást, figyelembe véve korábbi kutatásaink eredményeit.

A szülők hatása a gyermek művészeti tanulmányaira

Karres (1981) disszertációjában a zenét tanuló gyermekek családi és társadalmi helyzetét, valamint zenei környezetét térképezi fel. Kutatásában megállapítja, hogy az aktív zenei múlttal rendelkező szülők gyermeküknek is hasonló tanulmányokat szánnak. Vizsgálata során az is kiderül, hogy az ének-zene tagozatos iskolák tanulóinak szülei között több értelmiségit találunk, mint más, nem tagozatos iskolák szülői közösségében (Karres, 1981). Janurik 2009-es tanulmányában a zenetanulás és a családi háttér összefüggéseit vizsgálja. Eszerint leggyakrabban a felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekei folytatnak zenei tanulmányokat (Janurik, 2009). Váradi 2020-as kutatása szintén alátámasztja, hogy a szülő magasabb végzettsége és a gyermek művészeti aktivitása között pozitív összefüggés van (Váradi, 2020).

Lackey és Murphy középosztálybeli szülőkkel készített kérdőíves felmérést 2011-ben. Megállapították, hogy a szülők azért szorgalmazzák gyermekük iskolán kívüli zenei nevelését, mert úgy vélik, a zenetanulás az általános és a középosztályi értékek ápolását is elősegíti (Lackey & Murphy, 2011). Váradi 2013-as kutatásában hasonló eredményre jut, mint Karres: ha a szülők korábban zenei tanulmányokat folytattak, jobban támogatják gyermekeik művészeti nevelését (Váradi, 2013).

Reeves 2015-ös kutatásának eredményei azt mutatják, hogy a szülők a zenetanulást szoros kapcsolatba hozzák gyermekük erkölcsi fejlődésével. Kiderül továbbá, hogy a zeneileg képzett szülők hamarabb felismerik gyermekük zenei tehetségét, illetve kezdeményezik annak kiaknázását a zeneoktatásba való bekerülés által. A zenetanulás a szülők társadalmi pozíciójának mutatója lehet, emellett azonban a közös zenélés a családi identitást is formálja (Reeves, 2015). Hsiao nagymintás vizsgálatot végzett Tajvanon 2015-ben. Óvodáskorú gyermekek szüleinek a hozzáállását mérte a művészeti oktatással kapcsolatban. Az eredmények között kiemelendő, hogy a művészeti oktatás szükségességének megítélése nagyban függ a szülők nemétől, életkorától, végzettségétől, foglalkozásától, továbbá a gyermekek által eddig látogatott foglalkozások minőségétől és a gyermekek nemétől (Hsiao, 2015).

Szűcs 2019-es kutatása szerint az alapfokú zenei tanulmányokat is végző diákok zeneiskolai diákok szülei nagyobb arányban tanultak maguk is zenét, mint azok a szülők, akiknek gyermeke nem vesz részt a zeneoktatásban. Írásában továbbá vizsgálja, hogy mely tőketípusok hatnak leginkább a zenetanulás megkezdésére. Megállapítja, hogy valamennyi tőketípus befolyásolja a zenetanulási szándékot, azonban leginkább a kulturális tőke hat rá. Az elemzés során hat elkülönülő klaszter rajzolódott ki (1. *értelmiségi miliő tradicionális értékrenddel*; 2. *értelmiségi miliő magas kulturális tőkével*; 3. *értelmiségi miliő alacsony kulturális tőkével*; 4. *nem értelmiségi miliő tradicionális értékrenddel*; 5. *nem értelmiségi kultúra iránt nyitott miliő*; 6. *nem értelmiségi miliő alacsony kulturális tőkével*) (Szűcs, 2019, p. 169), amelyek alapján leírható a zenetanuló gyermekek családjainak társadalmi helyzete (Szűcs, 2019). Árgány tanulmányában szintén rávilágít a kulturális tőke jelentőségére: az édesapa iskolai végzettségének

foka, valamint gyermekének zenei nevelésében való részvétele között egyenes arányosság mutatkozik. Figyelemreméltó továbbá, hogy a legfeljebb érettségivel rendelkező édesanyák gyermekeinél a legmagasabb a zeneiskolába nem járók aránya (Nagyné Árgány, 2018). Ugyanakkor az otthoni közös zenei tevékenységre nincs hatással a szülők iskolai végzettsége (Váradi, 2023).

A gyermekek művészeti nevelésébe való szülői bevonódás fontosságáról szóló nézetek nem újkeletűek (Bugeja, 2009). Ahogyan a tanórán kívüli tevékenységek esetében, úgy a zenei nevelés esetében is elengedhetetlen a szülőktől jövő lelki és anyagi támogatás (Xu, 2017). Az eredményes zenei nevelés kulcsa a tanár, szülő és gyermek együttműködése. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni MacMillan kutatási eredményeit, aki rávilágított arra, hogy a szülői bevonódás mértékének meghatározása a folyamatban érintett minden szereplő szemszögéből szubjektív, ugyanazt a helyzetet másképpen élik meg és másképpen ítélik meg, értékelik (MacMillan, 2004).

Szűcs és munkatársai 2022-es tanulmányukban a szülői bevonódás módját és hatásait vizsgálták a művészetoktatás területén. Írásukban 22 nemzetközi tanulmány eredményeit összegezték négy művészeti ág mentén. A művészeti területek megoszlása a tanulmányok tekintetében a következők szerint alakult: 17 zene, 2 tánc, továbbá 1-1 képzőművészet, valamint báb- és színművészet. Megállapították, hogy a szülők bevonódásának meghatározására a következő kifejezések jelentek meg: „szülői részvétel, szülői elkötelezettség, szülői támogatás, szülői befolyásolás, családi és közösségi partnerségek, együttműködés az iskolák és a szülők között, zenei tevékenység az otthonban, közvetlen felnőtt részvétel, szülő szerep, a szülők bevonása, a felnőttek közvetlen bevonása.” (Szűcs et al., 2022, p. 59). A szülő szerepe a művészeti oktatás hatékonyságában az online oktatás során még inkább megnövekedett (Váradi, 2021). Jelen kutatásunk szempontjából releváns terület volt az otthoni zenei tevékenységek motivációja, a gyermek zenei nevelésébe történő aktív szülői részvétel, valamint a szülői támogatás kérdése. Eredményeik szerint a kora gyermekkori otthoni zenei közeg meghatározó a gyermek zenei elköteleződése szempontjából, a szülők zenéhez, hangszerjátékhoz, énekléshez fűződő viszonya motiváló erőként hat a gyermek és zene közötti minőségi kapcsolat kialakulására. Figyelemreméltó továbbá, hogy számos vizsgálat alátámasztja a szülők zenei közreműködésének fontosságát a gyermek zenei tevékenységébe, oktatásába. A támogatás, érdeklődés és motiválás mellett a zenei tanulmányok hatékony nyomon követése is így megoldott. Ezenfelül kiemelten fontos a szülők lelki bevonódása is, amely elsősorban odafigyelés és a bátorítás útján valósulhat meg (Szűcs et al., 2022).

Zenepedagógiai kutatócsoportunk 2018-ban a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének támogatásával indított felmérést az Észak-Alföld régióban a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységekről és rendezvényekről. Az eredményeket a Művészeti körkép tanulmánykötetben jelentettük meg, amiben jelentős fejezetet szántunk a művészeti nevelés és a szülők kapcsolatának. Vizsgáltuk a kulturális tőke szerepét, a szülők művészeti múltját és jelenét, a szülők hatását gyermekük művészeti tevékenységeire, valamint a szülők kulturális attitűdjét. Eredményeink szerint a megkérdezett szülők nagy része nem végzett művészeti tevékenységet gyermekkorában, ha mégis, leginkább zenei tanulmányokat folytattak. Ez elsősorban az anyákra jellemző, hasonlóan a jelenlegi aktív zenei tevékenység művelése is náluk dominánsabb. A diplomával rendelkező szülők nagyobb valószínűséggel végeztek valamilyen művészeti tevékenységet gyermekkorukban. Általánosságban kijelenthető, hogy az anyák és apák esetében is a jobb anyagi helyzettel rendelkezők foglalkoztak, vagy foglalkoznak a jelenben zenei tevékenységekkel (Péter et al., 2020). További eredmény, hogy a nagycsaládosok gyermekei kevésbé vesznek részt művészeti oktatásban, valamint az anyák szerepe kiemelkedik az otthoni művészeti tevékenységek végzésénél. Ez utóbbi forma elsősorban az alacsony anyagi tőkével rendelkező családokra jellemző (Szűcs & Péter, 2020). Figyelemreméltó, hogy

kutatásunk az utolsó zenepedagógiai felmérés a COVID-19 világjárvány előtt, ennek okán az eredményeinek és a jelenlegi munkánk adatainak összevetésével kirajzolódhatnak a pandémia-okozta változások (Váradi et al., 2020).

A kutatás módszerei

A Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának és a Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés és Művelődéstudományi Doktori Programjának Zenepedagógiai kutatócsoportja a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet megbízásával 2021-ben készített felmérést az online zenei oktatásról a zenetanárok körében (Váradi & Józsa, 2022), amelynek következő lépéseként 2022. tavaszán a hangszeres zenei nevelés helyzetét és lehetőségeit vizsgáltuk. A mostani felmérésünk során zeneiskolai tanulmányokat folytató gyermekek szüleit kérdeztük a zeneoktatásról, a COVID-19 világjárvány következtében kialakult online oktatás nehézségeiről, valamint saját gyermekkori és jelenlegi művészeti tapasztalataikról.

A kutatás során saját készítésű kérdőívet alkalmaztunk, amelyet az Evasys felületén hoztunk létre. A 45 kérdést tartalmazó mérőeszköz kitöltése online, anonim és önkéntes módon történt. Kérdőívünk öt területre bontható: demográfiai kérdések, a szülők művészeti tevékenységével kapcsolatos kérdések, a gyermekek művészeti oktatásával kapcsolatos kérdések, az online zeneoktatás tapasztalatainak vizsgálata a szülők szemszögéből, valamint a pedagógusként dolgozó válaszadók kérdésblokkja. A kérdőívet összesen 467 személy töltötte ki, az adattisztítás után pedig 458 alany maradt a mintában. A nők aránya magas, 90%. A válaszadók között 40 fő határon túl élő magyar anyanyelvű személy található.

Jelen tanulmányunkban megvizsgáltuk a HAngszeres és énekes ZENEoktatás (HAZEN 2020) adatbázis szülők művészeti tevékenységére vonatkozó kérdéseit. A kérdőíves kutatásunk eredményeinek feltárása érdekében gyakorisági elemzést végeztünk, valamint számos háttérváltozó mentén kerestük a szülők művészeti tevékenysége és egyes demográfiai változók, valamint a gyermekek zenetanulására vonatkozó változók összefüggéseit. Megkérdeztük a szülőket korábbi, gyermekkori és jelenkori művészeti tevékenységeikről, arról, hogy jártak-e zeneiskolába, valamint felmértük zenehallgatási és koncertlátogatási szokásaikat. Háttérváltozóként megjelenik a szülők iskolai végzettsége, foglalkozása, illetve a család állandó lakhelyének településtípusa. A továbbiakban bemutatjuk eredményeinket az említett változók és háttérváltozók mentén. Adatainkat az SPSS statisztikai program segítségével dolgoztuk fel.

Hipotézisek

- H1. Az eddigi kutatások alapján feltételezzük, hogy a szülők gyermekkori művészeti tevékenységeinek esetében a zenei tevékenységek a legjellemzőbbek.
- H2. Az édesanyák esetében jellemzőbb a művészetekkel való aktív kapcsolat, mint az édesapák esetében.
- H3. Feltételezzük, hogy a szülők gyermekkori és jelenlegi zenei tevékenységei összefüggést mutatnak zenehallgatási szokásaikkal.
- H4. A szülők iskolai végzettsége, valamint a település típusa hatással vannak a gyermekek művészeti tevékenységeire.
- H5. Feltételezzük, hogy a szülők művészeti tevékenysége befolyásolja a gyermekek hangszerválasztását.

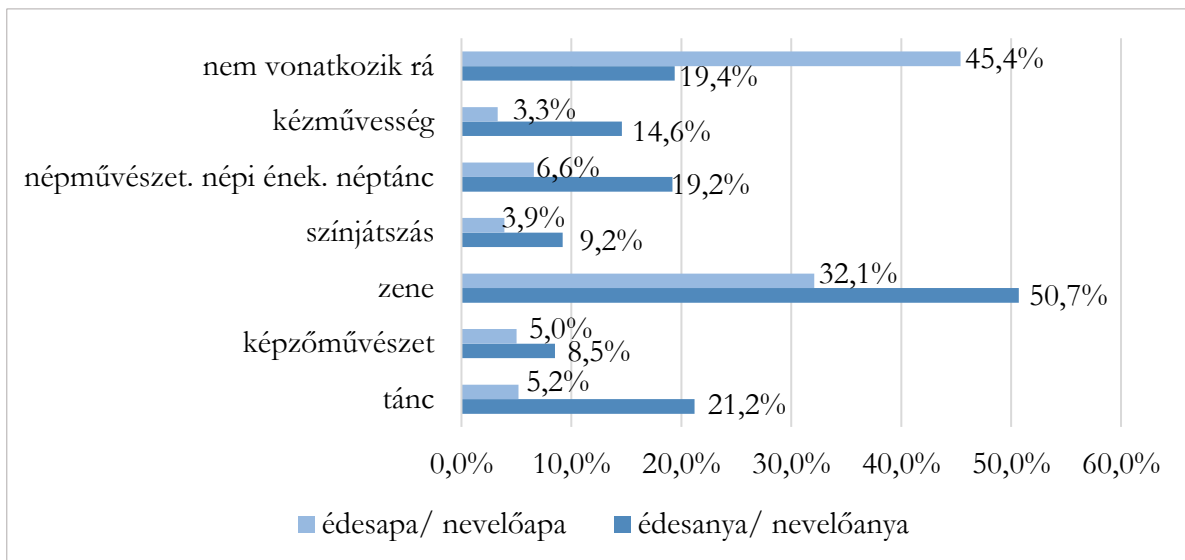
A kutatás eredményei

Az alábbiakban betekintést nyerhetünk abba, miként játszik szerepet a szülők művészeti tevékenysége, kulturális háttere és legmagasabb iskolai végzettsége a zenehallgatási szokásaikat és koncertlátogatási preferenciáikat illetően, valamint hogyan formálja a gyermekük zenetanulási szokásait, kiváltképp az online zeneoktatás alatt.

A szülők zenei tanulmányai, korábbi és jelenlegi művészeti tevékenységei

A kulturális tőke érvényesülésének vizsgálatához megvizsgáltuk a szülők gyermekkori művészeti tevékenységének jellemzőit. Az adatok szerint megállapítottuk, hogy az édesanyák/ nevelőanyák túlnyomó többsége, 80,6%-a folytatott művészeti tanulmányokat. A leggyakrabban megjelenő gyermekkori művészeti tevékenység a zene, amellyel a kitöltők 50,7%-a foglalkozott gyermekkorában. Ezt követi 21,2%-kal a tánc, valamint a népművészet (népi ének, néptánc) 19,2%-kal. A legkevésbé jellemző gyermekkori művészeti tevékenység az édesanyák esetében a képzőművészet (8,5%) és a színjátszás (9,2%). Az anyák majd egyötöde (19,4%) nyilatkozta azt, hogy gyermekkorában nem vett részt semmilyen művészeti tevékenységben.

Az édesapák/nevelőapák esetében szintén a zenei tevékenységek a legjellemzőbbek. A kitöltő apák 32,1%-a nyilatkozta, hogy gyermekkorában részt vett zenei tevékenységeken. Az anyák eredményeivel szemben az édesapák esetében a további felsorolt művészeti tevékenységeken való részvétel aránya elenyésző. A legkevésbé választott gyermekkori művészeti tevékenység az édesapák esetében a kézművesség (3,3%) és a színjátszás (3,9%). Az apák körében a gyermekkori művészeti tevékenységek hiánya magasabb arányt mutat, hiszen a kitöltők majdnem fele (45,4%) azt nyilatkozta, hogy a kérdés nem vonatkozik rá (1. ábra).

1. ábra. A szülők gyermekkori művészeti tevékenységei

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

A fenti ábra jól szemlélteti, hogy az édesanyák/nevelőanyák esetében jellemzőbb minden gyermekkori művészeti tevékenység, valamint az is, hogy az anyák és az apák körében egyaránt a zenei tevékenységek dominálnak.

Az eredmények elemzésekor figyelembe vettük a legmagasabb iskolai végzettséget, amely kapcsán a következő eredmények születtek. Az édesanyák/ nevelőanyák esetében szignifikáns különbség ($p < 0,001$) figyelhető meg a múltbéli zenei tevékenységek és az iskolai végzettség összefüggésében, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező anyák magasabb arányban vettek részt zenei tevékenységekben gyermekkorukban. Ezen eredmények értelmezésekor fontos figyelembe vennünk az iskolai végzettségi szintek közötti magas szórást, mivel az általános iskolai végzettséggel rendelkező anyák száma nagyon alacsony ($N=3$), valamint az egyetemi/főiskolai végzettségű anyák száma magas ($N=326$). Az egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkező anyák 60,1%-a, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők ($N=16$) 56,3%-a vett részt ilyen tevékenységekben. Ezzel szemben az általános iskolai végzettséggel rendelkezők esetében egyetlen anya sem foglalkozott gyermekkorában zenével, valamint a szakiskola/szaktanulmányi végzettséggel rendelkezők ($N=21$) esetében is csupán 23,8%. Ezek az eredmények összhangban vannak Péter, Radócz és Mike 2020-as eredményeivel, amely szerint a szülők nagy része nem végzett művészeti tevékenységet gyermekkorában, viszont, ha mégis, akkor a zene volt a legjellemzőbb (Péter et al., 2020).

A szülők művészeti tevékenységeit vizsgálva érdekes szempont, hogy vannak-e olyan szülők, akik csak felnőttként kezdtek művészeti tevékenységbe. Bár mindkét nem esetén közel harmadára csökkent azok száma, akik jelenleg is folytatják gyermekkori művészeti tevékenységüket, de örömteli, hogy az anyák 10,2%-a, az apák 4,4%-a kezdett felnőttként művészeti tevékenységbe. Érdekes viszont, hogy a nők vannak köztük magasabb arányban. Azt is megvizsgáltuk, hogy van-e olyan szülő, aki több művészeti területen alkot. Az anyák 6,1%-a ($N=25$) alkot több művészeti ágban. Közülük négyen háromféle, egy fő pedig négyféle művészeti tevékenységet is folytat. Ezzel szemben a válaszadó apák 21,7%-a ($N=10$) végez több művészeti tevékenységet, ebből egy fő háromféle művészeti ágban képviselteti magát. Figyelemreméltó az eredmény, hiszen azt feltételeztük, hogy a nők nyitottabb hozzáállást tanúsítanak a különböző művészeti tevékenységekhez, illetve számukra fontosabb lehet a kiteljesedéshez és a lelki kiegyensúlyozottság fenntartásához ez a típusú tevékenység.

A szülők jelenlegi művészeti tevékenységeit vizsgálva az mutatkozik, hogy a kitöltő anyák 33,2%, illetve az apák 21%-a foglalkozik jelenleg valamilyen művészeti tevékenységgel. Ezen tevékenységek esetében a gyermekkori művészeti tevékenységekhez hasonló tendencia figyelhető meg. Az anyák és apák körében ismét a zenei tevékenységek a legjellemzőbbek, a kitöltő anyák 23,4%-a, valamint az apák 15,9%-a vesz részt zenei tevékenységekben a jelenben. A legkevésbé jellemző jelenkori művészeti tevékenység az anyák és az apák esetében egyaránt a színjátszás (0,4% mindkét esetben), valamint utóbbiak körében a népművészet (szintén 0,4%).

Az édesapák/nevelőapák jelenkori művészeti tevékenységei kapcsán szignifikáns eltérés ($p=0,009$) fedezhető fel az állandó lakhely településtípus tükrében, mivel az eredmények azt mutatják, hogy a kutatásban résztvevő apák esetében a népművészet csak a községben élők esetében fordult elő (ezen belül pedig a községben élő édesapák 3,8%-nál jellemző). A kézművesség esetében szintén szignifikáns ($p=0,039$) különbség figyelhető meg a településtípus tekintetében. Ennek magyarázó oka lehet ezen művészeti ágak hagyományőrző jellege, ami jellemzőbb a vidéki települések esetében. Az édesanyák/ nevelőanyák esetében nincs szignifikáns különbség.

Az édesanyák/ nevelőanyák jelenkori művészeti tevékenységei kapcsán szignifikáns ($p < 0,001$) különbség figyelhető meg az iskolai végzettség háttérváltozó mentén. Ebben az esetben a magasabb végzettséggel rendelkező anyák nagyobb arányban folytatnak napjainkban művészeti tevékenységeket: az egyetemi/főiskolai végzettségű anyák 39,7%-a, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők 37,5%-a nyilatkozta azt, hogy a jelenben foglalkozik valamilyen művészeti tevékenységgel.

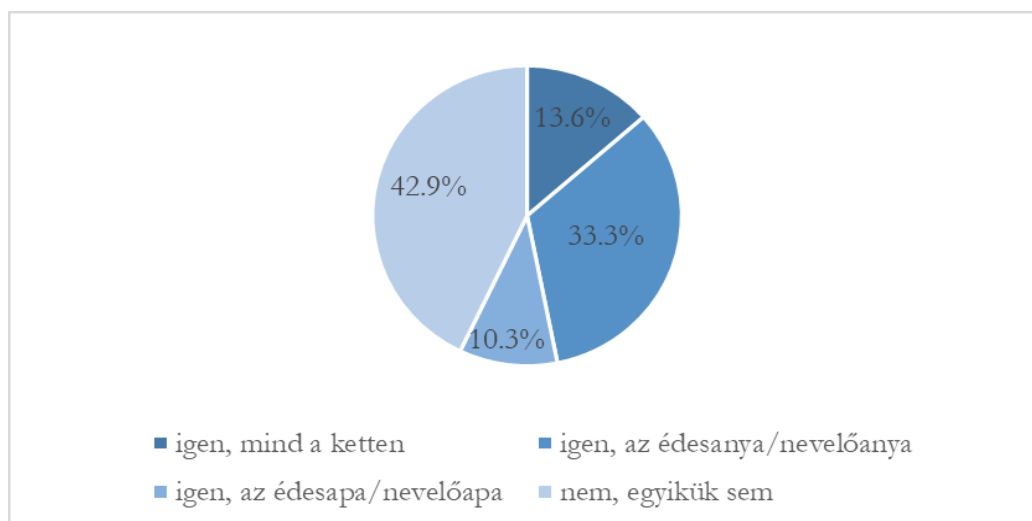
Az édesapák/ nevelőapák esetében szintén szignifikáns ($p=0,033$) eltérés figyelhető meg a jelenkori művészeti tevékenységek esetében az iskolai végzettség mentén. Az anyákhoz hasonlóan itt is a magasabb iskolai végzettség esetén jellemzőbb a jelenkori művészeti tevékenységek jelenléte. Míg

az általános iskolai és szakiskola/szaktanulmányozó végzettséggel rendelkezők esetében a válaszadók 0% valamint 11%-a nyilatkozta, hogy foglalkozik jelenleg művészeti tevékenységgel, a magasabb iskolai végzettségűek esetében magasabb arány figyelhető meg: egyetemi/főiskolai végzettségűek 24,8%-a, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők 37,5%-a vallott arról, hogy a jelenben foglalkozik művészeti tevékenységekkel.

A jelenkori zenei tevékenységek esetében szignifikáns eltérést ($p < 0,001$) találtunk az édesanya/nevelőanya legmagasabb iskolai végzettsége kapcsán. Eredményeink azt mutatják, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező anyák nagyobb arányban vesznek részt zenei tevékenységekben a jelenben (egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkezők 29,8%-a, tudományos fokozattal rendelkezők 18,8%-a), szemben az alacsony végzettségűekkel (általános iskolai végzettséggel 0%-a, valamint a szakiskolai/szaktanulmányozó végzettséggel rendelkezők 9,5%-a).

Megvizsgálva tehát a szülők múltbéli és jelenkori művészeti tevékenységeit azt vesszük észre, hogy a zene a legjellemzőbb. Ahogyan Reeves 2015-ös kutatásából kiderült, a zeneileg képzett szülők nagyobb valószínűséggel fedezik fel gyermekeikben a zenei tehetséget, majd biztatják őket zenetanulásra (Reeves, 2015).

A kérdőívben felmértük, hogy jártak-e zeneiskolába a szülők (2. ábra). A kitöltők 33,3%-a azt nyilatkozta, hogy az édesanya/ nevelőanya járt zeneiskolába, ezzel szemben az édesapák/ nevelőapák csupán 10,3%-a tanult zeneoktatási intézményben. A kitöltők 13,6%-a azt nyilatkozta, hogy gyermekének mindkét szülője járt zeneiskolába, 42,9%-a pedig, hogy egyik szülő sem. Bár a zenét nem tanuló szülők aránya a legmagasabb, ezen eredmények által mégis arra következtethetünk, hogy az édesanya/ nevelőanya korábbi zenei tevékenysége hatást gyakorol gyermeke zenetanulására, hiszen az anyák egyharmada vett részt zeneoktatásban.

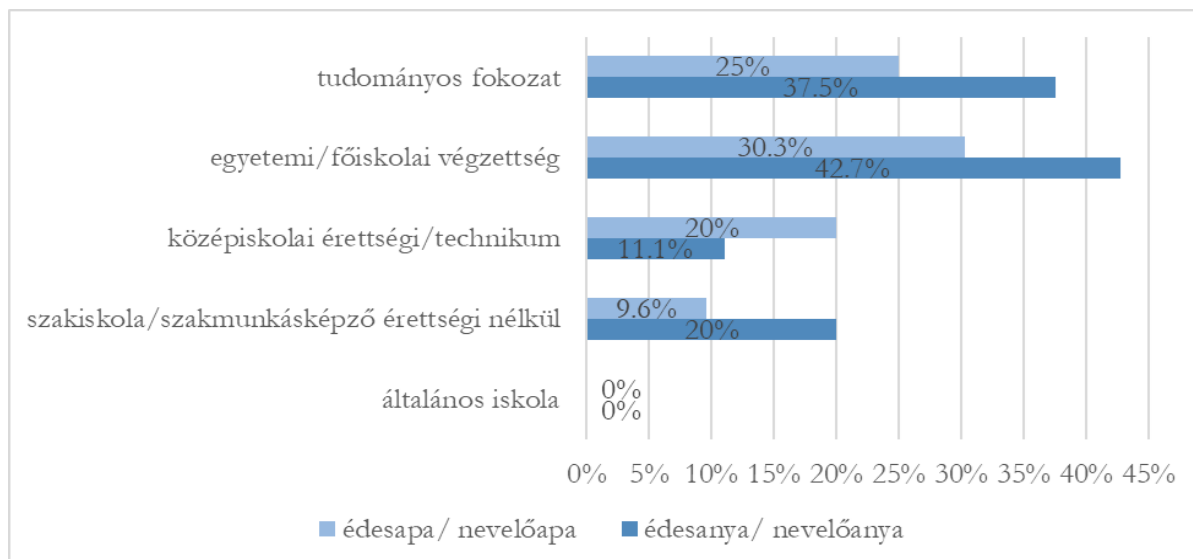
2. ábra. Szülők zeneiskolai múltja

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

Az iskolai végzettség tekintetében is felmértük, hogy a szülők milyen arányban jártak zeneiskolába. Ebben az esetben is erősen szignifikáns eltérés ($p < 0,001$) figyelhető meg. Azok a szülők, akik magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, nagyobb valószínűséggel vettek részt zeneoktatásban, mint az alacsonyabb végzettségű társaik. Emellett arra is fény derült, hogy a muzsikusság-értelmiségi foglalkozású szülők esetében szintén szignifikánsan jellemzőbb az, hogy zeneiskolába jártak.

Kutatásunk során arra a kérdésre is választ kerestünk, hogy a szülők szoktak-e hangszeren játszani a jelenben. Az eredmények azt mutatják, hogy a kitöltő édesanyák/ nevelőanyák 34,8%-a és

az édesapák/ nevelőapák 23,7%-a szokott napjainkban hangszeren játszani. Bár a különbség nem szignifikáns, mégis az figyelhető meg, hogy az anyák magasabb arányban játszanak hangszeren. Az édesanyák/ nevelőanyák iskolai végzettségének tükrében az az eredmény született, hogy a magasabb végzettséggel rendelkező anyák esetében nagyobb arányban jellemző a hangszeren való játék, mint az alacsony végzettségűek esetében. Ehhez hasonló eredmények születtek az édesapák/ nevelőapák esetében is (3. ábra).

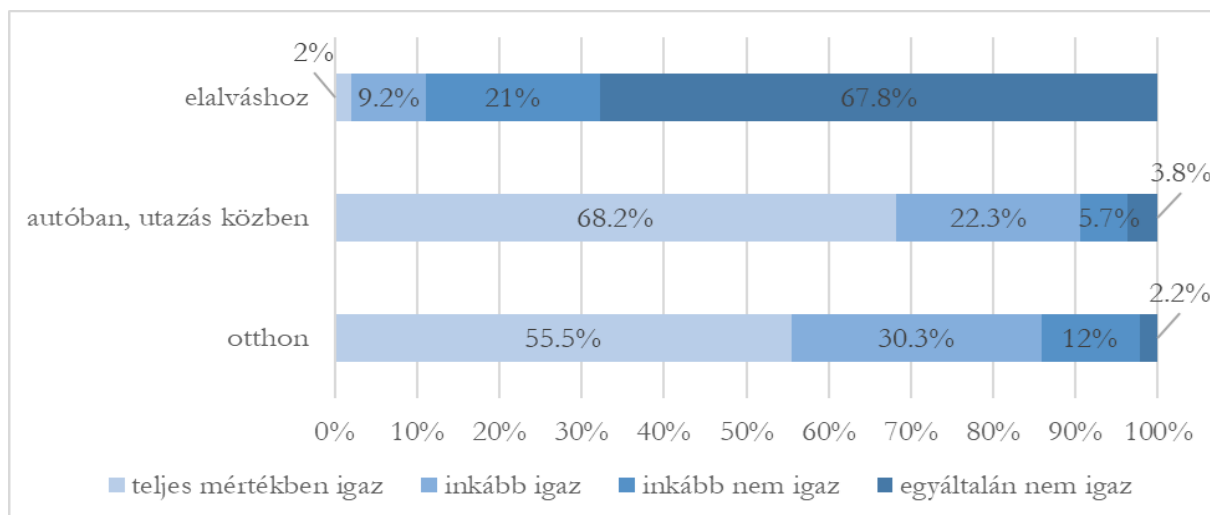

3. ábra. Az iskolai végzettség és a hangszeres játék összefüggése

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

A szülők zenehallgatási és koncertlátogatási szokásai

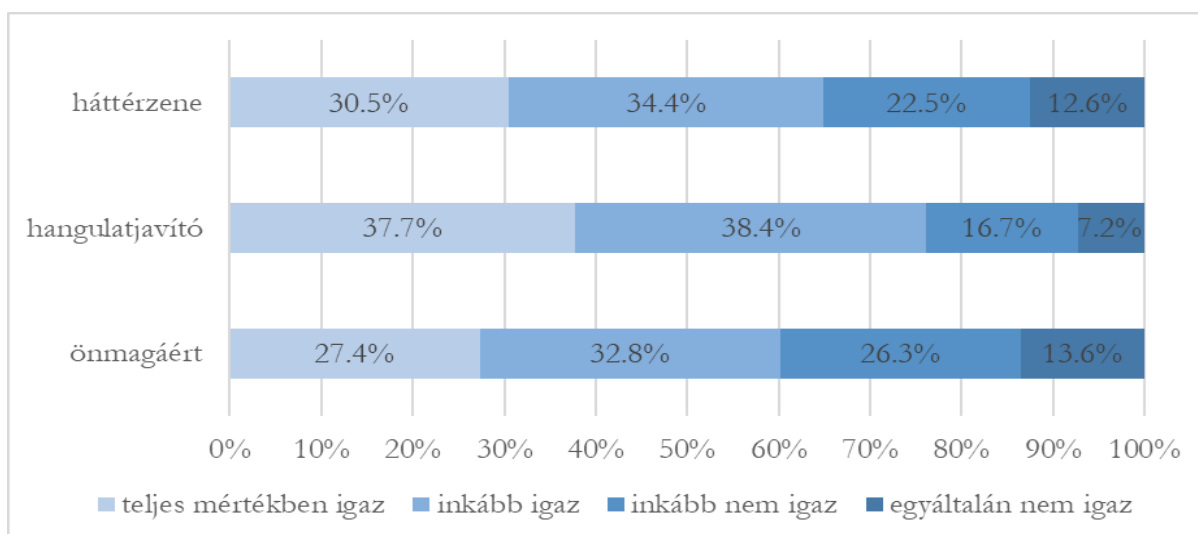
A zenehallgatási szokások vizsgálata a tevékenység helyének és céljának feltérképezése mentén valósult meg. Az otthoni zenehallgatást illetően a kitöltők több mint fele nyilatkozta, hogy ez teljes mértékben jellemző rá, míg csupán 2,2%-a mondta azt, hogy egyáltalán nem. A szülők 68,2%-a azt vallja, hogy háttérzeneként, az autóban és utazás közben rendszeresen hallgat zenét, ezzel szemben pedig 3,8%-k mondta azt, hogy egyáltalán nem. Az elalvás közbeni zenehallgatás a legkevésbé jellemző. A kérdőívet kitöltők 67,8%-a egyáltalán nem hallgat ekkor zenét, s csupán 2% az, aki rendszeresen teszi ezt elalváskor. A családokban jellemző gyakori zenehallgatás azt mutatja, hogy a családok kulturális tőkéjének része a zenei értékek tapasztalása, megélése (4. ábra). További vizsgálati szempont lehetne a hallgatott zenék minősége, azonban jelen kutatás ennek mérésére nem hivatott.

4. ábra. A szülők zenehallgatási szokásai

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

A zenehallgatás célját tekintve a zene hangulatjavító hatásának érdekében a kitöltők 38,4%-a gyakran, 37,7%-a pedig rendszeresen hallgat zenét. Az aktív zenehallgatók aránya, akik a zenét önmagáért, csak arra figyelve hallgatják kevésbé élesen elhatárolt. A kitöltők 27,4%-a nyilatkozta azt, hogy ez teljes mértékben igaz rá, 32,7% azt, hogy inkább igaz rá, 26,3% mondta, hogy ez nem igaz rá, valamint 13,6% azt vallotta, hogy ez egyáltalán nem jellemző rá (5. ábra). Utóbbi esetében magyarázó tényező lehet a szülők elfoglaltsága és az időhiány.

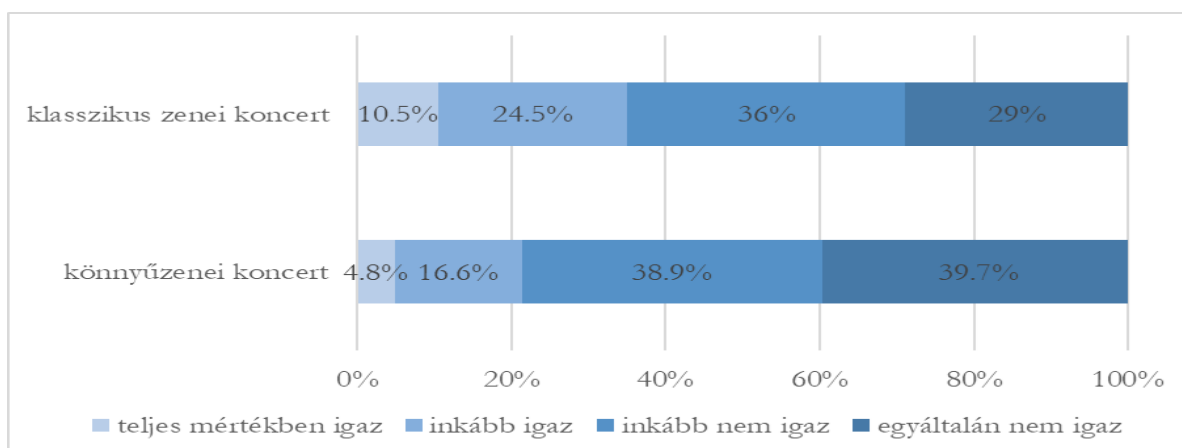

5. ábra. Szülők zenehallgatási szokásai a zenehallgatás célját tekintve

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

A koncerteken való részvételt vizsgálva megfigyelhető, hogy mind a könnyűzenei, mind a klasszikus zenei koncerteken való részvétel kevésbé jellemző. A könnyűzenei koncertek esetében a szülők 4,8%-a teljes mértékben, míg 39,7% egyáltalán nem vesz részt ilyen eseményeken. A klasszikus zenei koncertek tekintetében a kitöltők 10,5%-a vallotta, hogy teljes mértékben jellemző rá a hangversenyek látogatása, míg kevesebb, mint egyharmaduk nyilatkozta, hogy egyáltalán nem jellemző (6. ábra). Jelen kutatásban csak olyan szülők vettek részt, akiknek a gyermeke tanul zenét. Ezen

eredmények által feltételezhetünk, hogy a szülők maguk is pozitívabban fordulnak a zene és inkább a klasszikus zene irányába, viszont ez az eredmény nem általánosítható.

6. ábra. Koncertlátogatás

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

A klasszikus zenei hangversenyeken való részvétel esetében szignifikáns ($p=0,002$) eltérés figyelhető meg az édesanyák iskolai végzettsége mentén. Eredményeink az mutatják, hogy az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező édesanyákra kevésbé jellemző. Az általános iskolai és szakiskolai/szaktanulmányi végzettséggel rendelkezők fele nem jár hangversenyre. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkező édesanyák esetében sem jellemző teljes mértékben a klasszikus zenei koncerteken való részvétel, az egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkezők 12,9%-a, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők 6,3%-a vallotta azt, hogy teljes mértékben igaz rá az állítás, miszerint rendszeresen jár klasszikus zenei hangversenyre. Kiemelkedő a kapott eredmény a KSH legutóbbi 2009/2010-es Időmérleg felmérésének tükrében is (2012). Az egyéb kulturális intézményeket látogató, felsőfokú végzettséggel rendelkező válaszadók aránya mindössze 1,2%. Váradi (2020) az Észak-Alföld régióban végzett, általános iskolás tanulókat és szüleiket érintő felmérése szerint a diplomás nők 13%-a, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkező férfiak 10%-a látogat hangversenyt évente párszor, vagy havonta. A hangversenyeket soha nem látogató diplomások aránya 14% (nők) és 9% (férfiak). Ezen kérdés esetében is fontos kiemelni a kitöltő édesanyák iskolai végzettségében megfigyelhető magas szórást (1. táblázat).

1. táblázat. Az édesanyák klasszikus zenei hangversenyeken való részvétele az iskolai végzettség mentén

	Egyáltalán nem igaz	Inkább nem igaz	Inkább igaz	Teljes mértékben igaz
Általános iskola	66,7%	0,0%	33,3%	0,0%
Szakiskola/szaktanulmányképző érettségi nélkül	<u>61,9%</u>	28,6%	9,5%	0,0%
Középiskolai érettségi/technikum	<u>41,1%</u>	36,7%	16,7%	5,6%
Egyetemi/főiskolai végzettség	23,9%	35,6%	<u>27,6%</u>	12,9%
Tudományos fokozat	18,8%	50,0%	25,0%	6,3%

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

*Az aláhúzással jelölt értékeknek az adjusted residuals abszolút értéke nagyobb, mint kettő

Az édesapák/nevelőapák esetében is szignifikáns eltéréseket ($p < 0,001$) mutat a klasszikus zenei koncerteken való részvétel az iskolai végzettség tükrében. Az édesanyákhoz/nevelőanyákhoz hasonlóan, az édesapák/nevelőapák esetében is a magasabb iskolai végzettséghez kapcsolódik a klasszikus zenei hangversenyek gyakori látogatása. Figyelemreméltó érdekesség, hogy a tudományos fokozattal rendelkező édesapák/nevelőapák (N=16) egyike sem vallotta, hogy teljes mértékben jellemző rá a rendszeres hangversenylátogatás, sőt esetükben a legjellemzőbb az, hogy inkább nem járnak ilyen koncertekre (62,5%), ezzel szemben az egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkezők azok, akikre leginkább jellemző ez. Esetükben a válaszadók 15,4%-a vallotta, hogy teljes mértékben igaz rá a kijelentés, miszerint rendszeresen jár klasszikus zenei hangversenyre (2. táblázat).

2. táblázat. Az édesapák klasszikus zenei hangversenyeken való részvétele az iskolai végzettség mentén

	Egyáltalán nem igaz	Inkább nem igaz	Inkább igaz	Teljes mértékben igaz
Általános iskola	<u>100,0%</u>	0,0%	0,0%	0,0%
Szakiskola/szaktanulmányképző érettségi nélkül	<u>45,2%</u>	32,9%	16,4%	5,5%
Középiskolai érettségi/technikum	30,8%	41,0%	22,2%	6,0%
Egyetemi/főiskolai végzettség	23,2%	33,6%	<u>27,8%</u>	<u>15,4%</u>
Tudományos fokozat	25,0%	<u>62,5%</u>	12,5%	0,0%

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

*Az aláhúzással jelölt értékeknek az adjusted residuals abszolút értéke nagyobb, mint kettő

Az édesapák esetében a könnyűzenei koncerteken való részvétel aránya is közepesen szignifikáns eltéréseket mutat ($p=0,022$). Az általános iskolai végzettséggel rendelkező édesapák/nevelőapák 33,3%-a azt nyilatkozta, hogy teljes mértékben jellemző rá, míg a legtöbb édesapa/ nevelőapa esetében egyáltalán nem, vagy inkább nem jellemző az ilyen jellegű koncerteken való részvétel (3. táblázat).

3. táblázat. Édesapák könnyűzenei koncerteken való részvétele az iskolai végzettség mentén

	Egyáltalán nem igaz	Inkább nem igaz	Inkább igaz	Teljes mértékben igaz
Általános iskola	66,7%	0,0%	0,0%	<u>33,3%</u>
Szakiskola/szakmunkásképző érettségi nélkül	34,2%	45,2%	15,1%	5,5%
Középiskolai érettségi/technikum	29,1%	<u>49,6%</u>	17,9%	3,4%
Egyetemi/főiskolai végzettség	<u>46,5%</u>	31,1%	17,0%	5,4%
Tudományos fokozat	37,5%	43,8%	18,8%	0,0%

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

*Az aláhúzáva szereplő értékeknél az adjusted residuals abszolút értéke nagyobb, mint kettő

Vizsgáltuk továbbá, hogy a válaszadók felnőttkori zenehallgatási szokásaira, milyen hatással vannak a gyermekkori és a jelenlegi művészeti tevékenységek. Azok a szülők, akik jelenleg is folytatnak bármilyen művészeti tevékenységet, szignifikánsan többen járnak rendszeresen klasszikus zenei hangversenyre ($p<0,001$) és az anyák között jelentősen magasabb azok száma, akik a zenét önmagáért hallgatják és csak arra figyelnek ($p=0,001$). Azok körében, akik jelenleg zenélnek, az anyák esetében az eddigi tevékenységek mellé megjelenik a rendszeres otthoni zenehallgatás is ($p=0,023$). A gyermekkori tevékenységek esetében is kiemelkedik a zenetanulás szerepe, ami a hangversenylátogatásban ($p<0,001$) és az anyáknál a zene önmagáért való hallgatásában is megmutatkozik ($p=0,018$). A gyermekkori táncot tanulók esetében az anyáknál megjelent a zene hangulatjavító funkciója ($p=0,035$), bár ez szignifikánsan megjelent a művészeteket nem végző anyáknál is ($p=0,024$). Náluk a zene önmagáért való hallgatása szintén szignifikáns, de negatív irányban ($p=0,03$). A népművészettel és kézműveskedéssel foglalkozó apáknál az elalváshoz rendszeresen hallgatott zene emelkedett még ki ($p<0,001$). Tehát összességében megállapíthatjuk, hogy a különböző művészeti tevékenységek hatással vannak a zenehallgatási szokásokra, a zenetanulás ráhatása pedig még markánsabban jelenik meg.

A szülők hatása gyermekeik zenetanulására

Vizsgálatunk során arra is fókuszáltunk, hogy a szülők befolyásolják-e gyermekeik zenetanulását, hangszerválasztását. A zenetanulás esetében a szülők 43,7%-a nyilatkozta azt, hogy ő szerette volna, ha a gyermeke zenével foglalkozik. A hangszerválasztás esetében a gyermekek magasabb szintű szabad döntése figyelhető meg, mivel a kitöltő szülők csupán 13,1%-a nyilatkozta azt, hogy a szülők választottak hangszert gyermeküknek. Elmondható tehát, hogy a szülők igyekeznek a zenetanulás felé irányítani gyermekeiket, viszont a hangszerválasztás esetében nagyobb szabadságot biztosítá-

nak számukra. A szülők művészeti tevékenységei viszont befolyásolhatják a gyermekek hangszerválasztását. Azoknál a szülőknél, akik nem végeztek és jelenleg sem folytatnak művészeti tevékenységet a népszerű és közismert hangszereket tanulják a gyermekeik, pl. fuvola, zongora ($p=0,002$). A zenei múlttal vagy jelenleg rendelkező szülők esetében szignifikánsan magasabb arányban fordulnak elő „különleges” hangszerek, pl.: hárfa, orgona, cselló ($p=0,014$). Ezeknél a családoknál az is megfigyelhető, hogy több gyermek is tanul zenét a családban ($p=0,013$). Kirajzolódott még egy érdekes csoport, a táncal vagy népművészettel foglalkozó szülők csoportja, akiknek a gyermekei citerát, népi hangszereket, harmonikát tanulnak magasabb arányban ($p=0,007$).

A gyermekek zenetanulásának tekintetében az állandó lakóhely településtípusa változó mentén szintén szignifikáns ($p=0,45$) különbség figyelhető meg, mivel a kutatásban résztvevő szülők esetében a fővárosban élők 78,6%-a nyilatkozta azt, hogy gyermeke azért kezdett el zenét tanulni, mivel a szülő szerette volna, míg ez az arány a kisebb településtípusok esetében nem éri el az adott településtípuson élők felét sem (4. táblázat).

4. táblázat. A szülők befolyása gyermekeik zenetanulására az állandó lakhely településtípusának mentén

	A szülők szerették volna, hogy a gyermek elkezdjen zenével foglalkozni
Főváros	78,6%
Megyeszékhely	36,2%
Nagyobb város	48,6%
Kisváros (25 000 főnél kevesebb)	45,4%
Község	43,4%
Kisközség, tanya	33,3%

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis ($N=458$)

*Az aláhúzott szereplő értékeknél az adjusted residuals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Gyermekeik zenetanulásának befolyásolásában az édesanyák iskolai végzettségének tükrében szignifikáns ($p<0,001$) eltérés figyelhető meg: a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező édesanyák nagyobb arányban irányították gyermeküket a zeneoktatás felé. Az egyetemi/ főiskolai végzettséggel rendelkező édesanyák 49,7%-a, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők 68,8%-a vallotta azt, hogy ő szerette volna, hogy gyermeke zenét tanuljon. Ezzel szemben az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők esetében ezek az arányok számottevően kisebbek (5. táblázat).

5. táblázat. A szülők befolyása a gyermekeik zenetanulására az édesanya legmagasabb iskolai végzettsége mentén

	Igennel válaszoló szülők
Általános iskola	0,0%
Szakiskola/szakmunkásképző érettségi nélkül	23,8%
Középfiskolai érettségi/technikum	23,3%
Egyetemi/főiskolai végzettség	49,7%
Tudományos fokozat	68,8%

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis ($N=458$)

*Az aláhúzott szereplő értékeknél az adjusted residuals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Az édesapák iskolai végzettségét nézve hasonló tendencia figyelhető meg. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkező édesapákra jellemzőbb, hogy befolyásolták gyermekük zeneoktatását. A magasabb iskolai végzettségűek több mint fele, az egyetemi/ főiskolai végzettséggel rendelkezők 51%-a, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők 68,8%-a nyilatkozta azt, hogy ő szerette volna, hogy gyermeke zenét tanuljon (6. táblázat).

6. táblázat. A szülők befolyása a gyermekeik zenetanulására az édesapa legmagasabb iskolai végzettsége mentén

	Igennel válaszoló szülők
Általános iskola	0,0%
Szakiskola/szakmunkásképző érettségi nélkül	24,7%
Középiskolai érettségi/technikum	38,5%
Egyetemi/főiskolai végzettség	51,0%
Tudományos fokozat	68,8%

Forrás: HAZEN 2022 adatbázis (N=458)

*Az aláhúzással színezett értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Összegzés

A tanulmány során a szülők művészeti tevékenységeinek, kulturális háttérének és legmagasabb iskolai végzettségének hatását vizsgáltuk a zenehallgatási és koncertlátogatási szokásaikra, valamint gyermekük zenetanulására, különösen az online zeneoktatás idején.

Eredményeink rávilágítanak arra, hogyan befolyásolják a szülők gyermekkori és felnőttkori művészeti tevékenységei gyermekeik zenetanulási szokásait. Ez segíthet a szülőknek abban, hogy tudatosabban támogassák gyermekeik művészeti érdeklődését. A vizsgálat alapján láthatjuk, hogy milyen hatással van a szülők kulturális háttérének és iskolai végzettsége a gyermekük zenei szokásaira és preferenciáira.

Az eredmények hozzájárulhatnak a zenei oktatás fontosságának hangsúlyozásához, mivel kirajzolódik, hogy a zenét tanuló szülők nagyobb valószínűséggel támogatják gyermekeik zenetanulását. Jól látható, hogy a szülők művészeti tevékenységei és zenei érdeklődése példaként szolgálhat gyermekeik számára, továbbá miként hatnak a családi és társadalmi tényezők a zenei szokásokra és a művészeti tevékenységek iránti érdeklődésre.

Első hipotézisünk, miszerint a szülők gyermekkori művészeti tevékenységei közül a zenei tevékenységek a legjellemzőbbek, igaznak bizonyult. Mind az apák, mind az anyák esetében kiemelkedő volt a zenei tevékenységek aránya (ld. 1. ábra).

Második hipotézisünk szerint az édesanyákra/nevelőanyákra jellemzőbb a művészetekkel való aktív kapcsolat, mint az édesapák/nevelőapák esetében, amelyet eredményeink szintén alátámasztanak. A gyermekkori zeneiskolai tanulmányok (2. ábra), a felnőttkorban történő hangszerjáték (3. ábra), valamint a klasszikus zenei hangversenyeken való részvétel (1-2. táblázat) mind az anyák nagyobb aktivitását igazolják.

Harmadik hipotézisünk a szülők gyermekkori és felnőttkori zenei tevékenységeinek, valamint zenehallgatási szokásainak összefüggésére utalt. Ennek igazolása megfigyelhető a hangverseny látogatási és az otthoni zenehallgatási szokások, illetve a jelenleg folytatott művészeti tevékenységek összefüggéseiben (ld. 11. o.).

Negyedik hipotézisünk szerint a szülők iskolai végzettsége és a településtípus hatással van a gyermekek művészeti tevékenységeire. Eredményeink szerint minél magasabb a szülők végzettsége (anya és apa egyaránt), valamint minél magasabb szintű településen laknak a gyermekek, annál nagyobb a valószínűsége, hogy elkezdik zenei tanulmányaikat (4-6. táblázat).

Ötödik hipotézisünkben feltételeztük, hogy a szülők művészeti tevékenysége befolyásolja a gyermekek hangszerválasztását, ami igaznak bizonyult.

Összességében tehát megállapíthatjuk, hogy a szülők gyermekkori és jelenlegi művészeti tevékenységei pozitívan befolyásolhatják gyermekeik ezirányú elképzeléseit. Érdeemes megjegyezni, hogy még azoknál a szülőknél - akik maguk is részesei a művészeti tevékenységeknek - sem merült fel markánsan a távolabbi transzferhatások lehetősége pl.: „javítja a tanulmányi eredményeit”, „javítja a koncentrációját”. Ez azt tükrözi, hogy bár számos helyen a szakirodalomban (Szűcs, 2017) és az ismeretterjesztő folyóiratokban lehet olvasni a zenetanulás transzferhatásairól és számos előnyéről, még mindig nem elég tájékozottak a szülők ezen a területen, tehát kiemelt feladat az információk ismertetése, elmélyítése.

Limitációk

Kutatásunk mintájában felülreprezentáltak jelennek meg a nők (anyák), illetve a pedagógiai területen dolgozó szülők. Ezért az eredmények nem általánosíthatók a teljes társadalmunkra értelmezve.

Hivatkozott források

- Barkóczi, I., & Pléh, Cs. (Eds.) (1977). *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Bács Megyei Lapkiadó Vállalat.
- Bugeja, C. (2009). Parental Involvement in the Musical Education of Violin Students: Suzuki and "Traditional" Approaches Compared. *Australian Journal of Music Education*, 42(1), 19–28.
- Gombás, J., & Stachó, L. (2003). Matematikai és zenei képességek vizsgálata 10–14 éves gyerekek-nél. *Tudomány és Lélek*, TDK-különszám, 50–65.
- Hargreaves, D. J. (1986). Developmental Psychology and Music Education. *Psychology of Music*, 14(2), 83–96. <https://doi.org/10.1177/0305735686142001>
- Hsiao, C. Y. (2015). Current Kindergarten Parents' Attitudes toward and Beliefs about Children's Art Education in Majority Cities and Counties of Taiwan. *International Education Studies*, 8(4), 80–94. <https://doi.org/10.5539/ies.v8n4p80>
- Janurik, M. (2009). Hogyan viszonyulnak az általános és a középiskolás tanulók a klasszikus zenéhez? *Új Pedagógiai Szemle*, 59(7), 47–64.
- Janurik, M., & Józsa, K. (2018). Az iskolai zenetanulás iránti motivációt alakító néhány tényező. *Gyermeknevelés*, 6(2), 5–17. <https://doi.org/10.31074/gyn20182517>
- Karres, M. (1981). *Az intenzív zenei nevelés hatása a gyermek személyiségének fejlődésére*. [Doktori értekezés]. Szeged, Szegedi Tudományegyetem.
- Kozma, T. (1984). *A nevelésszociológia alapjai*. Tankönyvkiadó.
- KSH (2012). *Időmérleg 2009/2010 - Összefoglaló adattár*. Központi Statisztikai Hivatal.
- Lackey, L. M., & Murphy, D. G. (2011). Parents, Middle-class-ness, and Out-of-School Art Education. *Journal of Social Theory in Art Education*, 31.

- Macmillan, J. (2004). Learning the piano: a study of attitudes to parental involvement. *British Journal of Music Education*, 21(3), 295–311. <https://doi.org/10.1017/S0265051704005807>
- Nagyné Árgány, B. (2018). A zenei előképzettség összetevőinek komplex vizsgálata óvodapedagógus és tanító alapszakos hallgatók körében a Kaposvári Egyetemen. [Doktori értekezés]. Pécsi Tudományegyetem.
- Passeron, J. C., & Bourdieu, P. (1970). *La reproduction. Eléments pour une théorie du system d'enseignement*. Les Edition des Minuit. Letöltés dátuma: 2024.10.18. forrás: https://monoskop.org/images/5/5a/Bourdieu_Pierre_Passeron_Jean_Claude_La_reproduction_1970.pdf
- Péter, Cs., Radócz J. M., & Mike, Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép – Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről* (pp. 117–134). MMA MMKI.
- Reeves, A. (2015). Music's a Family Thing?: Cultural Socialisation and Parental Transference. *Cultural Sociology*, 9(4), 493–514. <https://doi.org/10.1177/1749975515576941>
- Szűcs, T. (2017). A zenetanulás és hatásai egy debreceni vizsgálat alapján. *Educatio*, 25(4), 472–483. <https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.3.14>
- Szűcs, T. (2018). The influence of music education on the child's development. *Zivot i Skola: Casopis za teoriju i praksu odgoia i obrazovanja*, 64(2), 53–66. <https://doi.org/10.32903/zs.64.2.4>
- Szűcs, T. (2019). *Alapfokú művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Szűcs, T., & Péter, Cs. (2020). A szülők hatása gyermekük művészeti tevékenységeire. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép – Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről* (pp. 135–154). MMA MMKI.
- Szűcs, T., Kelemen, H., Miklódi-Simon, Zs., & Váradi, J. (2022). A szülők szerepe gyermekük művészeti nevelésében – A szülői bevonódás hatása a transzgenerációs folyamatban. In Kovács, K. (Ed.), *Értékközvetítés és iskola – Tanulmányok Szabó László Tamás tiszteletére* (pp. 54–71) CHERD.
- Váradi, J. (2013). Felmérés a kulturális rendezvények látogatottságáról, valamint a gyermekek zenei ízlésére ható tényezőkről és zenei ízlésvilágukról. *Parlando*, 3. <https://www.parlando.hu/2013/2013-3/2013-3-21-Varadi.htm>
- Váradi, J. (2020). A szülők kulturális attitűdjének jellemzői. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép – Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről* (pp. 171–192). MMA MMKI.
- Váradi, J. (2021). Music on the Air. In Vidulin, S. (Ed.), *Music Pedagogy in the Context of Present and Future Changes 7. Multidisciplinary Crossroads. Researches in Music Education* (pp. 159–176).
- Váradi, J. (2022). Zeneoktatás távhangolásban. *Valóság*, 9(9), 87–102.
- Váradi, J. (2023). A művészeti nevelés helyzete a 21. században. Balassi Kiadó.
- Váradi, J., Hörich, B., & Márkus, E. (2020). Az extrakurrikuláris művészeti tevékenységek és rendezvények lehetősége. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép – Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről* (pp. 13–18). MMA MMKI.
- Váradi, J., & Józsa, G. (2022). A zeneoktatás jellemzői az online térben. A kutatás előzménye, mintája és módszere. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 11–22) MMA MMKI.
- Váradi, J., & Józsa, G. (2023). Factors Affecting Attendance of and Attitudes towards Artistic Events among Primary School Children. *Social Sciences* 12(7), 404. <https://doi.org/10.3390/socsci12070404>

- Váradi, J., & Józsa, G. (2024). Az alapfokú zeneoktatás jellemzői a valós és virtuális térben. *Képzés és Gyakorlat*, 22(1), 7–18. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.7-18>
- Xu, J. (2017). *Students' Engagement and Parents' Involvement in Extracurricular Activities*. British Columbia, University of Victoria.

Szerző(k):

Szűcs Tímea

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8327-8280>

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Neveléstudományi Tanszék

E-mail cím: szucstimea77@gmail.com

Kelemen Henrietta

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3057-6858>

Debreceni Egyetem

E-mail cím: kelemen.henrietta@partium.ro

Mike Ádám

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7657-2169>

Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola, Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

E-mail cím: mike.adam@music.unideb.hu

A GYERMEK MŰVÉSZETI NEVELÉSÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK A SZÜLŐK SZEMSZÖGÉBŐL

FACTORS AFFECTING CHILDREN'S ART EDUCATION FROM THE PARENTS' POINT OF VIEW

Kiss Julianna – Bartalis Izabella – Kerekes Rita

Összefoglalás

Jelen tanulmányunkban a kutatásban résztvevő 458 szülő válasza alapján elemeztük gyermekeik zeneművészeti tevékenységeit. Arra kerestük a választ, hogy a szülők milyen jelentőséget tulajdonítanak gyermekük zenei nevelésének, milyen okból döntöttek mellette, milyen hatásait figyelték meg. A kulturális tőke három megjelenési formájának összefüggéseit vizsgáltuk a gyermekek zeneoktatásban való részvételével, összefüggéseket kerestünk a szülők művészeti tevékenységei (zenei tevékenység, hangszerjáték) és a gyermekek zeneoktatásban való részvétele között. Az adatelemzés során a leíró statisztikai eljárásokon kívül faktoranalízist és varianciaelemzést alkalmaztunk.

Kulcsszavak: *szülők kulturális tőkéje, zenetanulási motiváció*

Abstract

In this study, we questioned 458 parents to analyse their children's musical activities based on the answers from the survey. We tried to discover how important it was for the parents to have their children taught music, and for what reasons they picked a particular field of music. We also inquired into the kinds of effect music education had on their children. We examined the correlations of the three forms of cultural capital with the children's participation in music education. We were also looking for correlations between the parents' artistic activities (musical activities, playing instruments) and their children's participation in musical education. In addition to descriptive statistical procedures, the data was analysed using factor analysis and cross-tabulation analysis.

Keywords: *cultural capital of the parents, motivation in music studies*

Bevezetés

A művészeti nevelés célja a tehetség kibontakoztatása mellett a kultúra iránt fogékony, művészet-szerető közönség nevelése. Ezért részét képezi az aktív művészeti tevékenység, a befogadói tevékenység, valamint a kulturális rendezvényeken való részvételre ösztönzés is (Várad, 2023). Ennek a hosszú távú célnak az elérésében az iskola mellett nagy szerepe van a szülőknek és a családi háttérnek is (Engler, 2010).

A művészeti nevelés jelentőségére több kutatás hívta már fel a figyelmet (L.Ritók, 2010). A szülők szerepét hangsúlyozta a közelmúltban a Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskolájának művészetpedagógiai kutatócsoportjának 2018-as kutatása is. A vizsgálat során a művészeti tárgyat oktató pedagógusokon, intézményvezetőkön és kulturális szolgáltatókon kívül a szülők

véleményére is kíváncsiak voltak (Váradi et al., 2020). A kutatásban résztvevő szülők gyermekei általános iskolai tanulók, akik kulturális tőkéjére, koruknál fogva, hatással vannak a szülői háttér egyenlőtlenségei. A gyermekek kulturális attitűdjét, ízlését, értékrendjét megalapozó elsődleges színtér a család (Váradi, 2020), azon belül pedig szüleik kulturális tőkéje (Bourdieu, 2009).

Szűcs (2009) a szülők zenei biográfiájának meghatározásakor vizsgálta a szülők korábbi és jelenlegi művészeti tevékenységeit, valamint zeneiskolai tanulmányait. Kutatásában arra az eredményre jutott, hogy az apák 23%-a foglalkozott korábban művészeti tevékenységgel (a végzett tevékenységek közül első helyen jelenik meg a zene 8,9%-kal), az anyák esetében ez a szám 37,1% (Szűcs, 2020).

Váradi és Józsa (2021) az általános iskola 4. osztályos tanulóinak tanórán kívüli művészeti tevékenységeit vizsgálta, kitérve az iskola mellett a család szerepére is a művészeti értékek átadásában. Elemzésükben kiemelik, hogy a gyermekek művészeti érzékenyítésére jelentős befolyást gyakorol a családból hozott kulturális tőke, valamint az iskola mint másodlagos szocializációs színtér. Korábbi kutatások arra mutatnak rá, hogy ez a hatás még határozottabban rajzolódik ki, ha a szülő korábban maga is végzett művészeti tevékenységet, mert így jobban támogatja gyermeke művészeti tanulmányait (Váradi, 2013). Váradi és Józsa vizsgálatukban azt is kutatták, hogy a tanulók szerint szüleik mennyire érdeklődnek művészeti tanulmányaik iránt. Az eredményekből az édesanya fokozottabb odafigyelése rajzolódik ki: a tanulók 57,5%-a válaszolta, hogy az édesanyja nagyon sokat érdeklődik a tanulmányi eredményei iránt, az édesapákkal kapcsolatban ez az arány 42,1% volt. A diákok 1,8%-a szerint az édesanya, az apák esetében 5,1%-a egyáltalán nem érdeklődik az iskolai eredményei iránt (Váradi & Józsa, 2021).

A szülők kulturális tőkéje tehát meghatározó szerepet játszik a gyermek kultúra iránti attitűdjének formálódásában. A kulturális tőke egyike a Bourdieu által megkülönböztetett három tőketípusnak. Ezek mindegyike valamilyen formában előnyt jelent birtoklója számára. Míg a (1) gazdasági tőke közvetlenül váltható anyagiakra, addig a (2) kapcsolati (társadalmi) tőke közvetetten jelent anyagi értéket. Nagysága az egyén által elérhető és igénybe vehető kapcsolatok hálójának nagyságától függ. A (3) kulturális tőke, amely adott esetben gazdasági tőkévé is konvertálható, három formában jelenhet meg: inkorporált, objektívált és intézményesült kulturális tőkeként (Bourdieu, 1999).

Az *inkorporált* kulturális tőke megszerzésekor az egyén képzsére a szabadidejéből időt fordít, az így megszerzett művészeti készségeket, képességeket nem tudja megvásárolni, eladni vagy átruházni. Az átadás egyetlen lehetséges formája a tudásszerzés tanítás révén. Az *objektívált* kulturális tőke a kultúra „terméseinek” (művészetek, tudomány) birtoklása. Mivel ezeknek a kulturális termékeknek pénzben kifejezhető értéke van, ezért ez a tőketípus feltételezi a gazdasági tőke meglétét is. Bár a hangszerek, képzőművészeti alkotások, tudományos alkotások eladhatók és örökölhetők, az inkorporált kulturális tőkével nem rendelkezők számára kisebb értéket képviselhetnek. A gazdasági tőkével - az anyagi előrelépés lehetőségét rejtő tulajdonsága miatt - szoros összefüggésben lévő *intézményesült* kulturális tőke a társadalmilag garantált elismerésen alapuló, az egyén által birtokolt titulusokban ölt testet (Kiss, Bartalis & Borsos, 2020). A kulturális tőke három formája kölcsönhatásban van egymással. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők nagyobb valószínűséggel lesznek kultúrafogyasztók, és birtokolnak művészeti alkotásokat (Pusztai, 2009). A gyermekek kulturális tőkéjének lényeges befolyásoló tényezője a szülők iskolázottsága, a család kulturális tevékenysége. Ezek a hatások egy osztályközösségben is érvényesülhetnek a tanulók között. A nem diplomás szülők gyermekére pozitív hatással lehet magasabb kulturális tőkével rendelkező családból származó osztálytársainak értékrendje, magatartása, kulturális szokásai (Fényes & Pusztai, 2004). Bourdieu szerint a kulturális tőke a legnehezebben megszerezhető tőkefajta, amely az egyenlőtlenségek generálásában kulcsszerepet játszik.

A kutatás bemutatása

A COVID–19 járvány biztonsági intézkedéseinek hatására a zenei nevelés is az online térbe kényszerült 2020 márciusától. Ennek a digitális tanulási környezetnek a tapasztalatait vizsgálta zenei területen az MMA MMKI támogatásával a Debreceni Egyetem Humántudományok Doktori Iskolájának Zenepedagógiai Kutatócsoportja 2022-ben (Váradi & Józsa, 2022). A kutatás feltárta, hogy a tanárok hogyan tudtak alkalmazkodni a digitális környezethez (Sz. Fodor & Molnár–Tamus, 2022), milyen tényezők befolyásolták a tanárok digitális attitűdjét (Józsa, Szűcs & Váradi, 2022), melyek voltak az online csoportos zenei órák nehézségei (Kerekes & Kiss, 2022), illetve a zeneoktatás motivációjának lehetőségei (Váradi, 2021; Váradi, 2022; Kiss et al., 2022). Elemezte, hogy mi jellemezte a digitális hangverseny-látogatást (Váradi, 2021; Váradi & Péter, 2022), illetve a művészeti rendezvényeken való részvételre irányuló attitűdöt (Váradi & Józsa, 2023). A kutatás eredményeit nemzetközi kontextusba helyezve tárta fel a digitális zeneoktatás előnyeit és hátrányait Óváry és Váradi (2022).

Jelen tanulmány a kutatás fenti dimenzióit egy új nézőponttal gyarapítja; a HAngszeres és énekes ZENEoktatás (HAZEN 2022) adatbázist (Váradi & Józsa, 2024) elemezve a szülők zeneoktatásról formált meglátásainak megismerését helyezük vizsgálatunk fókuszába.

A kutatás célja és hipotézisei

Jelen tanulmány célja, hogy a szülők intézményesült kulturális tőkéjének, zenével és zeneoktatással kapcsolatos attitűdjének és a zeneoktatás gyakorlati kérdéseiről alkotott véleményének felmérésével a zeneoktatás sajátosságaira világítson rá. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a szülők végzettsége és korábbi művészeti tanulmányaik mutatnak-e összefüggést azzal, hogy úgy döntenek, gyermeküket zeneoktatásban részesítik, illetve e mögött a döntés mögött milyen motiváció húzódik meg a szülők részéről.

Az adatok elemzéséhez statisztikai adatelemző programot használtunk; a leíró statisztikai eljárásokon kívül faktoranalízist és varianciaelemzést végeztünk.

A kutatás eredményeinek bemutatása

A szülők kulturális tőkéjének megjelenési formáját vizsgálva a gyermekek zenei nevelésével való összefüggésben a szakirodalommal összhangban kutatásunkban is megerősítést nyert az édesanyák kiemelt szerepe a gyermekek kulturális nevelésében (Pusztai, 2008). Megvizsgáltuk az anyák iskolai végzettségét, mint intézményesült kulturális tőkét. Az édesanyák 71,2%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, 19,7% középiskolai érettségivel és/vagy technikummal, 4,6% pedig szakmunkás képesítéssel. Tudományos fokozatot az édesanyák 3,5%-a szerzett, míg elenyésző (0,7%) a csak általános iskolát végzettek aránya a mintában. Mindkét szülő közel 90%-a dolgozik: az anyák 89,5%-a, az apák 95,3%-a.

A szülők gyermekkori művészeti tevékenységét vizsgálva korábbi kutatásunkkal (Szűcs & Péter, 2020) összhangban megállapítottuk, hogy az anyák jelentősen aktívabbak voltak a művészeti élet területén, mint az apák. Míg az anyáknak csak 19,4%-a nem folytatott művészeti tevékenységet, addig ez az apák közel felére (45,4%) jellemző (1. táblázat).

1. táblázat. A szülők korábbi művészeti tevékenysége (%)

Tevékenység	Anya	Apa
Tánc	21,2	5,2
Képzőművészet	8,5	5
Zene	50,7	32,1
Színjátzás	9,2	3,9
Népi kultúra	19,2	6,6
Kézművesség	14,6	3,3
Nem	19,4	45,4

Forrás: HAZEN 2022

Mindkét szülő esetében leginkább a zenei tevékenység jellemző. Ezen belül megvizsgáltuk, hogy folytattak-e korábban zeneiskolai tanulmányokat. Az anyák 33,3%-a, az apák 10,3%-a volt zeneiskolás, a vizsgált családok 13,6%-ában mindkét szülő járt zeneiskolába, míg 42,9%-ában egyik sem.

Felmérve a jelenlegi művészeti tevékenységet megállapíthatjuk, hogy az anyák még mindig nagyobb arányban nyitottabbak erre, az anyák 33,2%-a, míg az apák 21%-a most is foglalkozik valamilyen tevékenységgel.

A zenei nevelés hatását vizsgálva Costa-Giomi megállapította, hogy az aktív részvétel javítja az énképet. Emellett a zenében elért sikerélmény fokozhatja az önbecsülést, amely növelheti a tanulási motivációt. Ezen hatások eléréséhez azonban minimum három évre van szükség (Costa –Giomi, 1999). A megkérdezett szülők gyermekének közel egyharmada még csak 1-3 éve tanul hangszereken, közel fele több mint öt éve.

A szülők jelentős többsége (97,8%-a) az intézményes formában történő zeneoktatást választotta gyermekei számára, 5,5%-uk magánórákon vesz részt. A válaszadók 2,2%-a magántanári és az intézményes zeneoktatást egyaránt biztosítja gyermekei számára.

Kíváncsiak voltunk, milyen hangszereken tanulnak a vizsgálatba bevont szülők gyermekei. A tárgyiasult kulturális tőke, a zongora a 19. században a polgári szalonok kötelező kelléke volt. Ez mutatta, hogy tulajdonosuk művelt és vagyonos ember (Fónagy, 2013). Aki a látszatot szerette volna fenntartani, annak lehetősége volt egy-egy alkalomra bérelni a hangszert. A 19. században a zenei képzés a társadalom közép- és felső rétegénél a műveltség alapfeltétele volt és jelentősen emelte az egyén társadalmi presztízsét (Váradi, 2017). Eredményeink alátámasztják, hogy a zongora még mindig a legkedveltebb hangszerek közé tartozik (32%). Az adatok azt mutatják, hogy a nemek szerinti megoszlásban a lányok aránya magasabb (n=313), mint a fiúké (n=249). Az egyes hangszerek között az arányok a zenészek között jól ismert sztereotípiát mutatják, rézfúvós és ütőhangszereken többségében fiúk tanulnak, míg a zongora, furulya, fuvola, magánének és citera inkább a lányok számára vonzó lehetőség (2. táblázat).

2. táblázat. A gyermekek körében népszerű hangszerek

Hangszer	Fiú	Lány	N	%
Zongora	63	84	147	32,2
Furulya	21	48	69	15,1
Hegedű	17	41	58	12,7
Fuvola	2	46	48	10,5
Klasszikus gitár	21	10	31	6,5
Trombita	25	2	27	5,9
Ütőhangszerek	21	4	25	5,2
Gordonka	12	10	22	4,8
Klarinét	11	11	22	4,8

Forrás: HAZEN 2022

A hangszerválasztást az objektív tények (a család tulajdonában van a hangszer vagy fizikai adottságok) mellett számos szubjektív tényező is befolyásolja. Kutatások rámutattak arra, hogy a személyiségjegyek és a temperamentum is befolyásolhatja, hogy melyik gyermek milyen hangszert választ magának (Kemp 1985, MacLellan, 2011). Ennek a figyelembevétele azért is fontos, mert a személyiségjegyhez nem illő hangszer lemorzsolódást eredményezhet (Váradi, 2023).

A hangszeres oktatásban résztvevő tanulók családja számára kihívást jelenthet a hangszerek beszerzése. Ezért rákérdeztünk, hogy okozott-e nehézséget a szülőknek a gyermekek hangszerének beszerzése, illetve milyen módon tudják biztosítani a hangszert gyermekeik számára. A családok valamivel több mint felének (52,8%) saját tulajdonában van a hangszer, ebből 19% most vásárolt egyet. 47,4 % számára az intézmény biztosít hangszert, 12,7% bérleti díj ellenében kapja meg.

Fontosnak tartottuk megvizsgálni, hogy a gyermekek milyen körülmények között választottak hangszert vagy miért döntöttek az énektanulás mellett.

A válaszadók gyermekeinek többsége azért választotta hangszerét, mert valamilyen formában találkozott vele már vele és megtetszett neki (69,2%). Ezt követi egyrészt a hangszerbemutatók segítő hatása (13,5%), másrészt a szülő hangszerválasztása (13,1%). 10% körüli a tanárok és barátok, osztálytársak, ismerősök hatása. Hangverseny/koncertélmények tapasztalatai 6,8 %-ban befolyásolták a megkérdezett szülők gyermekeit. A válaszadók csupán 2%-a jelölte meg azt az alternatívát, hogy a család már rendelkezett bizonyos hangszerrel/hangszerekkel, így a hangszerválasztás során ez volt a döntő tényező. Az iskolai ének-zene órák keretében is csekély lehetőség van a tanulók hangszerekkel való megismerkedésére, ez az állítás is nagyon alacsony arányban jelent meg vizsgálatunkban (2,8%). A gyermekek egy részének pedig a zeneiskola kapacitása határozta meg a tanulmányait, mert csak azon a tanszakon volt hely (3,1%).

Kutatásunkban választ kerestünk arra, hogy a szülők milyen okból tartják fontosnak a zenetanulást. A szülők döntő többségben (79,3%) a gyermek választását támogatták, többen a saját és a gyermek közös elhatározásának értékelték a zenetanulást (35,6%). A szülők több mint fele (54,6%) tartja tehetségesnek gyermekét, közel fele (42,6%) a szabadidő hasznos eltöltéseként tekint a művészeti tevékenységre. A válaszadók 21,4 %-a a tanulmányi eredményesség javulását tartja kitűzött célnak, míg a fegyelem (33%) és a koncentráció javulása (40,4%) is az elvárt hatások közé tartozik.

Kérdőívünk 12 változóját, amely a zeneoktatás indokával foglalkozik faktoranalízis segítségével három kategóriába csoportosítottuk (KMO=0,798). A modell az adatok 47,813%-át magyarázza. A faktoranalízis eredményeként az állítások három csoportba rendeződtek: az iskolai sikeresség motivációja, szülői motiváció, valamint „a gyermek egyéni motivációja. (3. táblázat)

3. táblázat. A zenei nevelés szülő által megfogalmazott motivációja

Állítások	Faktorok		
	Az iskolai sikeresség motivációja	Szülői motiváció	A gyermek egyéni motivációja
Sajátérték	2,631	1,933	1,652
Variancia (%)	20,235	14,871	12,707
Kumulált variancia (%)	20,235	35,106	47,813
Javítja a tanulmányi eredményeit	0,844		
Javítja a fegyelmét.	0,839		
Javítja a koncentrációját	0,737		
Jobban be tud illeszkedni egy közösségbe.	0,448		
Én szerettem volna.		0,716	
Szeretném fejleszteni zenei képességeit.		0,665	
Szeretném, ha sokféle tevékenységet ismerne.		0,646	
Hasznosan tölti szabadidejét.		0,472	
Van hozzá tehetsége.			0,684
Sikerélménye van.			0,600
Ő szerette volna.			0,481
Bízom benne, hogy az életpályájává válik.			0,469
A barátai is zenélnek.			0,675

Forrás: HAZEN 2022

Az első faktorba azok az állítások tartoznak, amelyek az iskolai munkát és a tanulmányi eredményességet támogatják, amelyek a zene eddig már sokat vizsgált transzferhatását támasztják alá (Bresler, 2002; Janurik, 2008; Szűcs, 2017). A „szülői motiváció” faktora a szabadidő tartalmas eltöltésének palettáját foglalja magában, választásával lehetőséget biztosítva a személyiség sokirányú fejlődésére. A harmadik faktorban „a gyermek egyéni motivációját” tükröző állítások kerültek. A zene-tanulás prioritásai domborodnak ki, a zenei tehetség kibontakoztatása, a sikerélmények megélése a

tanuló önálló döntéséből adódóan. Ugyanakkor ebben a faktorban találjuk a kortársak hatását és egy lehetséges életpálya-választás lehetőségét is.

Megvizsgáltuk, hogy a szülők iskolai végzettsége alapján vannak-e különbségek a faktoranalízis eredményeként létrejött zenetanulás választásának motívumában. A varianciaanalízis szerint mindkét szülő esetében a szülői motivációban ($F_{\text{anya}}=15,346$ $p=0,001$; $F_{\text{apa}}=6,987$ $p=0,001$) vannak eltérések. A különbségeket megmutató Tukey B utóelemzés alapján a diplomás anyák a szülői motivációt jobban érvényesítik a zenetanulás választásában, mint az érettségivel rendelkező vagy érettségi nélküli anyák. Az apák esetében a diplomás és az érettségi nélküli apák között van számottevő különbség, az érettségivel rendelkezők nem különböznek jelentősen sem a diplomásoktól, sem az érettségivel nem rendelkezőktől. Az eredményeket megerősítik a nyitott kérdésekre adott válaszok is, hiszen a válaszadóknak lehetősége volt egyéb szempontok megjelölésére is a zenei nevelés fontosságát illetően. A nyílt kérdések visszajelzései alapján azt látjuk, hogy sokan azért taníttatják gyermeküket hangszeres zenére, mert családi tradíció a zenélés, saját maguk tanultak az adott hangszeren játszani, vagy a gyermek testvérei is jártak zeneiskolába. Ahogy az egyik szülő írta: *„A család értékrendje szerint a hangszeres játék, kottaolvasás alapműveltségnek számít.”* Találtunk olyan megfogalmazásokat is, amelyek nemcsak a családi értékrendre, hanem a tanár meghatározó szerepére, a transzferhatásokra utalnak: *„Tüneményes a zenetanár, akivel az első perctől kezdve megtalálták a közös hangot.”*; *„Fejlesztő foglalkozásnak fogjuk fel, kétkézűs dominanciája van, mely a tanulásban a koncentrációt gyengíti, így a zene által észrevétlenül fejleszthető.”* A válaszok között olyan indítatásokat is olvashatunk, amelyek a sérült vagy koraszülött gyermek fejlesztésének eszközeként nevezi meg a zenetanulást: *„Örökbe fogadtuk. Egy hetes kora óta van velünk. Nyolc hónapos koráig folyamatosan szólt a zene halkán a szobájában. Magzati korban elszünetelt stressz okozta problémái voltak. Rengeteget fejlődött a zene és a zene-hangszer-tanulás által. Az idegrendszere, a keresztidegpályák erősödése, hangulatingszűkítések javítása, érzelmi feltöltődés, stabilitás, koncentráció és a tanulási képességek fejlődését köszönhetjük a zenetanulásának.”*

Kutatásunkban arra is kíváncsiak voltunk, hogy a válaszadó szülők között van-e olyan, aki nem tartja fontosnak a zenei nevelést. 11 állítást vonultattunk fel, amelyek elenyésző arányban, azonos százalékban kaptak megjelölést (0,2%). Ezek egy része a zenetanulást nem tartja relevánsnak személyes, anyagi és logisztikai nehézségek miatt, vagy a gyermek zenei tehetségének vélt hiánya okán. Egy-egy szülő jelölte be az időhiányt, azt, hogy a gyermek nem szereti, vagy a későbbiek során erre a tudásra nem lesz szüksége. A válaszadó szülők 82,1%-a olyannyira nem tudott azonosulni a zenetanulás negatív attitűdjével, hogy az idetartozó nyitott kérdésben is a zenetanulás pozitívumait sorolta fel.

Összegzés

A digitális tanulási környezet zeneoktatás terén megfigyelt tapasztalatait kutatta az MMA MMKI támogatásával a Debreceni Egyetem Humántudományok Doktori Iskolájának Zenepedagógiai Kutatócsoportja 2022-ben. A vizsgálat egy szeletét képezte a szülők véleményének felmérése. Jelen tanulmány 458 szülői válasz alapján a családok zenetanulással kapcsolatos véleményét tárja fel.

A szülők által megélt zenei élmény befolyásolhatja a gyermekek zenei taníttatását. A család mint elsődleges szocializációs közeg erőteljes hatást gyakorol a gyermek érdeklődésének felkeltésében. Az adottságok genetikai öröklődése mellett a család kulturális tőkéje fontos szerepet játszik a gyermek zenével való kapcsolatának alakulásában, és lehetőséget nyújt a zenével való találkozásra az intézményes zeneoktatás előtt (Bogunović 2017). Vizsgálatunk igazolta az anyák meghatározó szerepét gyermekeik kulturális nevelésében. Intézményesült kulturális tőkéjük, végzettségük, korábban

és jelenleg végzett művészeti tevékenységük és gyermekeik zenetanulása között szignifikáns összefüggést találtunk.

A szülők gyermekeik zenei nevelésével kapcsolatos indíttatásait faktoranalízis segítségével tártuk fel. A faktorsúlyok dominanciája alapján a zenetanulás tanulmányi eredményességre gyakorolt hatása, a szülői- és a gyermek egyéni motivációja domborodott ki. Az eredmények azt mutatják, hogy a magasabban iskolázott szülők gyermekeinek zenetanulásában a szülők befolyása jelentős. A zenektatásban való részvételt segíti a család értékítélete és a zenetanulás generációkon átívelő hagyománya.

Hivatkozott források

- Bogunović, B. (2010). *Musical talent and successfulness (summary)*. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: https://www.researchgate.net/publication/313790139_MUSICAL_TALENT_AND_SUCCESSFULNESS_-_Summary
- Chin-Newman, Chr., & Harrington, D. M. (2007). Supporting the Development of Musical Talent. *Gifted Child Today*, 30(1), 40–65. <https://doi.org/10.4219/gct-2007-17>
- Costa-Giomi, E. (1999). The effects of three years of piano instruction on children's cognitive development. *Journal of Research in Music Education*, 47(3), 198–212. <https://doi.org/10.2307/3345779>
- Dohány, G. (2013). *A zenei műveltség és az Ének-zene tanulásával kapcsolatos háttérváltozók összefüggéseinek empirikus vizsgálata a középiskolás tanulók körében*. [PhD-értekezés] SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1943/1/Disszertacio_dohany.pdf
- Duffek, M. (2015). *Zongora szakmódszertan személyes hangolásban...* Debreceni Egyetemi Kiadó. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: http://tanarkepzes.unideb.hu/szaktarnet/kiadvanyok/duffekm_zongora.pdf
- Fónagy, Z. (2013). Kislány a zongoránál. A zene a középosztály magánéletében a 19. században. *Korall*, 14(51), 18–40. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: http://www.epa.oszk.hu/00400/00414/00042/pdf/EPA00414_korall_2013_51_018-040.pdf
- Gyarmathy, É. (2006). *A tehetség fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*. ELTE Kiadó.
- Janurik, M. (2008). A zenei képességek szerepe az olvasás elsajátításában. *Magyar Pedagógia*, 108(4), 289–317. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: https://www.magyarpedagogia.hu/document/Janurik_MP1084.pdf
- Józsa, G., Szűcs, T., & Váradi, J. (2022). A zenetanárok digitális attitűdjére ható tényezők vizsgálata In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 39–52). MMA MMKI.
- Kemp, A. E. (1985). Psychological Androgyny in Musicians. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 85, 102–108.
- Kerekes, R., & Kiss J. (2022). Csoportos zenei órák az online térben. In Váradi J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 53–70). MMA MMKI.
- Kiss, J., Kerekes, R., & Bartalis, I. (2022). Motiváció megtartása az online térben In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 71–85). MMA MMKI.

- Maclellan, Chr. R. (2011). Understanding Your Band, Orchestra, and Choir Students: Personality Similarities and Differences and What They Mean for You. *Music Educators Journal*, 97(4) 37–41. <https://doi.org/10.1177/0027432111405532>
- Mark, M. L. (2002). Outcomes of Music Education In Colwell, R., & Richardson, C. (Eds.), *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 1042–1083). Oxford University Press.
- Óváry, Z., & Váradi, J. (2022). Kitekintés a maszk mögül – A pandémia hatása a zeneoktatásra a világ különböző országaiban In Váradi, J. (Eds.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 87–102). MMA MMKI.
- Pintér, T. K., & Csíkó, Cs. (2020). Tanulók, szülők és tanárok perspektívái az iskolai zenei nevelés céljáról és feladatáról. *Iskolakultúra*, 30(7), 3–25. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2020.7.3>
- Sz. Fodor, A., & Molnár-Tamus V. (2022). Zeneoktatás szokatlan környezetben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 23–38). MMA MMKI.
- Szalai, T., Mike, Á., & Radócz J. M. (2022). A digitális zeneoktatás előnyei és hátrányai. In Váradi J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 103–116). MMA MMKI.
- Szűcs, T. (2017). A zenetanulás társadalmi hatásai. In Váradi, J., & Szűcs, T. (Eds), *Sokszínű zenepedagógia* (pp. 11–25). Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Szűcs, T. (2019). *Az alacsony művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus*. [PhD-értekezés] Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Szűcs, T., & Péter, Cs. (2020). A szülők hatása gyermekük művészeti tevékenységeire. In Váradi, J. (Eds.), *Művészeti körkép – Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről* (pp. 135–144). MMA MMKI.
- Váradi, J. (2017). Mesék zongorára. Hang-Játék-Zene ifjúsági élménykoncert. *Magiszter*, 15(4), 73–80. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <http://padi.psiedu.ubbcluj.ro/magiszter-2017-xv-evfolyam-4-szam/>
- Váradi, J. (2020). A szülők kulturális attitűdjének jellemzői. In Váradi, J. (Eds), *Művészeti körkép – Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről* (pp. 171–192). MMA MMKI.
- Váradi, J. (2021). Music on the Air. In Vidulin, S. (Ed.), *Music Pedagogy in the Context of Present and Future Changes 7. Multidisciplinary Crossroads: Researches in Music Education* (pp. 159–176). Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Váradi, J. (2022). Zeneoktatás távhangolásban. *Valóság*, 65(9), 87–102.
- Váradi, J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete a 21. században*. Balassi Kiadó.
- Váradi, J. (2021). New Possibilities in Cultural Consumption. The Effect of the Global Pandemic on Listening to Music. *Central European Journal of Educational Research*, 3(1), 1–15. <https://doi.org/10.37441/CEJER/2021/3/1/9345>
- Váradi, J., & Józsa, G. (2022). A zeneoktatás jellemzői az online térben. A kutatás előzménye, mintája és módszere. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 11–22). MMA MMKI.
- Váradi, J., & Péter, Cs. (2022). A hangversenylátogatás új formái a digitális térben In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 117–132). MMA MMKI.
- Váradi, J., & Józsa, G. (2023). Factors Affecting Attendance of and Attitudes towards Artistic Events among Primary School Children. *Social Sciences* 12(7), 404. <https://doi.org/10.3390/socsci12070404>

Váradi, J., & Józsa, G. (2024). Az alapfokú zeneoktatás jellemzői virtuális térben a Covid-19 ideje alatt. *Képzés és Gyakorlat*, 22(1), 7–18. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.7-18>

Szerző(k):

Kiss Julianna

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7235-4567>

Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Neveléstudományi Doktori Program

E-mail cím: cskissjulianna@gmail.com

Bartalis Izabella

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2357-3894>

Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont – menedzser

E-mail cím: izabellabartalis2018@gmail.com

Kerekes Rita

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4084-0077>

Nyíregyházi Egyetem, Zenei Intézet, tanársegéd

E-mail cím: k.kerekesrita@gmail.com

A műre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND4.0.

„MIT SZÓLNA BACH, MOZART ÉS BEETHOVEN?”

SZÜLŐI VÉLEMÉNYEK A COVID-19 VILÁGJÁRVÁNY MIATTI LEZÁRÁSOKAT KÖVETŐ ONLINE HANGSZERES ZENEOKTATÁS HATÉKONYSÁGÁRÓL

„WHAT WOULD BACH, MOZART AND BEETHOVEN SAY?”

PARENTS' OPINIONS ON THE EFFICIENCY OF ONLINE INSTRUMENTAL EDUCATION FOLLOWING LOCKDOWNS DUE TO COVID-19 PANDEMIC

Sz. Fodor Adrienne – Molnár-Tamus Viktória

Összefoglalás

2020 márciusában a COVID19-világjárvány számos alapvető változáshoz vezetett minden oktatási rendszerben. A vírus terjedésének korlátozása miatti lezárásokat követően globálisan újra kellett gondolni az oktatási folyamatokat. Számtalan intézmény kezdte meg az online alapú távolléti oktatást, sok esetben a szükséges infrastrukturális háttér és a tanárok megfelelő felkészültsége hiányában. Kutatásunk adatfelvételének idején, 2022 tavaszán, már csak bizonyos területeken alkalmazták a távolléti képzési formát, például egyes felsőoktatási intézmények levelező és esti tagozatos képzésében. A közoktatásban minden szinten visszatért a korábbi jelenléti oktatás, így a zenei képzések területén is. A zeneiskolákból ismét kiszűródik az éneklés, a hangszerek hangja, és a külső szemlélő számára visszaállt a régi rend. Az oktatásban részt vevők azonban magukkal hordozzák jó vagy kevésbé jó emlékeiket, a gyermekek az elsajátított vagy elsajátítottnak vélt ismereteiket, a pedagógusok és a szülők pedig elsősorban a tapasztalataikat. Korábbi vizsgálatunk a zeneitanárookra és a gyermekekre irányult, jelenlegi kutatásunk pedig a háttérben megbúzó, de folyamatosan jelenlevő, megerősítést, segítséget nyújtó szülőkre fókuszál. Tanulmányunk célja annak elemzése, hogy a zeneiskolába járó, hangszereken játszó gyermekek szülei (N=458) hogyan vélekedtek a zeneitanulás online térbe helyezéséről, gyermekük motivációjáról és tanulmányi hatékonyságáról. Eredményeink alapján azt láttuk, hogy a szülők elfogadták és vállalták a virtuális oktatással járó plusz terheket, gyermekeik támogató közegben folytathatták extrakurrikuláris tanulmányaikat. Az oktatás hatékonyságának változását érzékelték, de fontos volt számukra, hogy gyermekük ne szakítsa meg zenei tanulmányait, így odafigyelésükkel támogatták őket akkor is, amikor kevésbé voltak motiváltak.

Kulcsszavak: online zeneoktatás, Covid19, művészeti nevelés, szülői vélemények

Abstract

In March 2020, the COVID19 pandemic led to a number of fundamental changes in all education systems. Following the lockdowns that aimed at limiting the spread of the virus, educational processes had to be re-thought globally. Countless institutions have started online-based distance education, in many cases despite the lack of the necessary infrastructure background and adequate preparation of teachers. At the time of the data collection of our research, in the spring of 2022, the distance learning form was only used in certain areas, e.g. in the part-time and evening courses of some higher education institutions. In all levels of public education, the previous in-person education has returned, including in the field of music education. Singing and the sound of instruments can be heard from music schools again, and for the outside observer, the old order has been re-stored. However, those who participated in online education must carry their good or not so good memories with them, Children carry on the knowledge they acquired or seemed

to have, and teachers and parents mainly carry their experiences. Our previous investigation focused on music teachers and children, and our current research focuses on par-ents who are in the background, but are constantly present, providing reinforcement and help. The aim of our study is to analyse how the parents of children attending music school and playing instruments (N=458) felt about the movement of music education to online platforms, as well as their children's motivation and academic efficiency. Based on our results, we concluded that the parents accepted and undertook the additional burdens associated with virtual education, and their children could continue their extracurricular studies in a supportive environment. Parents noticed a change in the effectiveness of education, but it was important to them that their children did not interrupt their music studies, so they supported them with their attention even when the children were less motivated.

Keywords: online music education, Covid19, art education, parental opinions

Bevezetés

„Vajon mit szólt volna Bach, Mozart, Beethoven és a többi nagy zeneszerző, ha ezen a tavaszon láttak volna bennünket? Bizonyára meglepődtek volna, hogy tanár és diák egymástól távol, furcsa gépek előtt játszik a hangszerén, és valamiképpen mégis létrejön a zeneóra. Miféle varázslat ez?” – teszi fel ezt az izgalmas kérdést Péterffy (2021) a digitális zeneoktatásról szóló írásában. Így folytatja: „2020 márciusától világszerte az online oktatás kihívásaival szembesült diák, szülő és tanár. Olyan hirtelen ért bennünket ez a kihívás, mintha a subito zenei szakkifejezés jelent volna meg az élet kottájában.”

Ez a hirtelen váltás különös nehézségek elé állította a zenepedagógus társadalmat, hiszen az intézményes zeneoktatásban a tanítás során létrejövő személyes interakciók egyedülálló oktatói-nevelői értékekkel rendelkeznek. Emiatt a csoportos zenetanulás során jóval később jelentek meg a frontális tanítás helyett a korszerű újító formák és tevékenységek, mint például az interaktív feladatok vagy a kooperatív csoportmunkák (Kiss et al., 2022), az egyéni hangszeres órák pedig továbbra is megőrizték a hagyományos módszereket, olykor kiegészülve informatikai eszközökkel és online elérhető gyakorlatokkal.

Az intézmények infokommunikációs háttere az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően sokat gyarapodott (Gáspár & Rausch, 2022), de a tanárok saját eszközellátottsága változó minőségű volt, és a digitális kompetenciáik is eltérőek voltak. Fontos volt az online tanulásra való készség az eredményes tanításhoz. Józsa és munkatársai a tanárok digitális attitűdjét vizsgálva arra az eredményre jutottak, hogy szignifikáns különbség van a pályán töltött idő alapján. Azok, akik 21 évnél régebben tanítanak, nehezebben alkalmazkodtak a digitális világhoz, ugyanakkor a diákok motivációjának és érdeklődésének fenntartásában nincs korosztályi különbség (Józsa et al., 2022).

Kibici és Sarikaya (2021) kutatásában azt vizsgálta, hogy milyen szintű volt a középfokon tanító zenetanárok (N=203) készsége az online tanításra. Eredményeik szerint a férfi zenetanárok, a pályán még csak néhány éve (0-6 év) lévők és a magániskolákban alkalmazottak felkészültsége szignifikánsan magasabb volt az online tanításra. Azt tapasztalták, hogy sok probléma merült fel a virtuális zeneórák megtartásában és az ezekre való felkészülésben, véleményük szerint a zenetanári kompetenciák fejlesztése hozzájárulna egy erős zeneoktatási rendszer kialakításához. Ezért továbbképzési programok szervezését javasolták, hogy elsajátítsák a tanult ismeretek alkalmazásának technikáit, továbbá szükséges lenne, hogy a zeneórákat és a tanárokat innovatív és technológiai alapon támogassák a weblapú tanulási készségek elsajátításának folyamatában. Globálisan tapasztalható volt, hogy a Covid19-járvány miatt bekövetkezett lezárások új pedagóguskompetenciák kialakítását

és olykor ugrásszerű fejlődését eredményezték. Egy korábbi magyarországi kutatás (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022) arra világított rá, hogy hazánkban is szükséges lenne a zenepedagógusok informatikai készségeinek fejlesztése a pályán levők körében is, de már a tanárképzésben is.

A 2012-es és a 2020-as Nemzeti alaptanterv az iskolai képzésben is kiemelt kulcskompetenciaként jelöli meg a digitális kompetenciát, ehhez kapcsolódva készült több magyar fejlesztésű zenei program (például Zenesziget¹, Musicators²), amelyek elsősorban az iskolai ének-zene órákon vagy a szolfézsórákon alkalmazhatóak. E tény duplán hasznos, hiszen ha például a kottaolvasást kottaszerkesztő és/vagy zeneszerkesztő program segítségével tanítjuk, akkor a tanulási motiváció szintje is emelkedni fog, nem csak a tanuló számítástechnikai hozzáértése. Abban az esetben pedig, amikor a növendékek saját maguk készítik ezeket a feladatokat társaik számára, akkor ez ösztönző hatással lehet a kreativitásukra is (Jakobicz et al., 2018).

Míndez az Európai Unió megújított szakpolitikai kezdeményezésének, a Digitális oktatási cselekvési tervnek (2021-2027) is köszönhető, amely „meghatározza a magas színvonalú, inkluzív és hozzáférhető európai digitális oktatás közös jövőképét, és amelynek célja, hogy támogassa a tagállamok oktatási és képzési rendszereinek a digitális korhoz való hozzáigazítását. Szorosabb együttműködést szorgalmaz európai szinten a digitális oktatás terén a Covid19-világjárvány jelentette kihívások és lehetőségek kezelése, valamint annak érdekében, hogy lehetőségeket kínáljon az oktatási és képzési közösség (tanárok és hallgatók), a politikai döntéshozók, a tudományos körök és a kutatók számára nemzeti, uniós és nemzetközi szinten.” (Digitális oktatási cselekvési terv, 2020; o.n.)

A lezárások időszaka alatt kiegészült a tanár-diák munkakapcsolat egy harmadik pillérrel, a szülővel, aki gyermeke mellett megszokott feladatköreiből kilépve olykor tanárként töltött be pótolhatatlan szerepet (Szalai et al., 2022). Tanulmányunkban a szülők tapasztalatait mutatjuk be, de nem térünk ki az ő digitális kompetenciájukra.

Az online zeneoktatás és a szülői jelenlét összefüggései

A koronavírus megjelenésével a köznevelési rendszer után a zeneoktatás szereplőinek is meg kellett tanulni alkalmazkodni a merőben új életformához, a digitális oktatási-nevelési rendhez. A zenetanárok speciális helyzetét az adta, hogy a megszokott iskolai környezet helyett a saját lakásukban, saját hangszerükkel fejlesztették a növendékek zenei képességeit. Az oktatás módszertana a művészeti nevelésben különösen fontos szerephez jutott, hiszen itt szokatlan volt az informatikai eszközök használata, mégis viszonylag gyorsan kialakult az átállás az online működésre. „Kiszabadult a szellem a palackból”, a digitális infrastruktúra és tartalomgyártás felértékelődött, a pedagógus az önálló tanulás mentorává vált (Setényi & Szepesi, 2020a).

A tanulók zenetanulással kapcsolatos attitűdjének legmeghatározóbb tényezője a családi háttér és a pedagógus személye (Váradai & Józsa, 2023). A zene családban betöltött szerepe, a szülők gyermekkori zenetanulása, továbbá szociális helyzetük jelentős hatást gyakorol a gyermek zenéhez fűződő viszonyára és nagyban meghatározza zenei tanulmányainak esélyeit. Ahol vannak otthon hangszerek, illetve a családtagok magasabb arányban játszanak hangszeren, jellemző a zenei rendezvények közös látogatása, a gyermek sokkal kedvezőbb viszonyul a zenei tanulmányokhoz (Váradai, 2022). A családi közeg mellett kulcsfontosságú szerepet tölt be a zenetanár személye, akinek számos feladata közül kiemelkedik a tanulók zenei ízlésének formálása, az élménynyújtás és készségfejlesztés, valamint a diákok mentális-affektív állapotának fejlesztése. A hangszeres oktatás

¹ <https://www.zenesziget.eu/>

² <https://musicators.com/>

színvonalát jelentősen meghatározza a főtárgy tanár-diák kapcsolat minősége, ami az életkor előrehaladtával a tanulási motivációra és a zenei pályán való továbbtanulásra is kihatással lehet. (Váradi et al., 2024) Az aktív zenetanulás elősegíti a növendékek kognitív képességeinek és készségeinek fejlődését, ugyanakkor más tantárgyak sikeres elvégzését is, többek között az olvasást, a matematikát, az idegen nyelveket (Pintér & Csíkos, 2020).

Az új, rendhagyó zeneórákat a tanítványok családjai is örömmel fogadták, a különleges órákat csak az internet minősége és a megfelelő eszköz hiánya akadályozhatta. A modern technika sokszor ellehetetlenítette a digitális képzés formáit, gyakran szakadozott az internet, az országos lefedettség egyenetlensége miatt főleg a kistelepüléseken. A zenepedagógusoknak sokszor kellett erőfeszítést tenniük a hibák elhárításáért, olykor sikertelenül (Erős, 2020; Péterffy, 2021 & Rónaszékiné, 2020).

A tanár, természetesen a zenetanár is nagyban felelős tanítványai énképének és önelfogadásának alakulásáért. A hangszeres órák igen szoros személyes és közvetlen kapcsolatot jelentenek, ahol megszokott és szükséges a teljesítmény folyamatos értékelése; a dicséret, a jutalmazás rendkívüli jelentőséggel bír, a sikerélmény fontos motivációs erő, azonban ezek a szegmensek sérültek leginkább a pandémia alatt. Számos visszajelzést használtak a pedagógusok, az azonnali reagálás azonban nagyban hiányzott a karantén alatti zeneoktatásból, sok esetben csak későn érzékelték a gyermek a lassú internet miatt.

Mindez gyökeres változást okozott az óratarítások rendjében és az értékelés folyamatában egyaránt. A távoktatásban az osztályzat szerepe elsősorban a jutalmazás, az erőfeszítés elismerése volt, kevésbé a tudásszint mérése. A megszokott minősítést hamar felváltotta a szülők segítségét nagyban felhasználó tanulói igyekezet elismerése. A jegyet egyaránt kapta diák és családtag, akinek a tanulás iránti eltökéltsége nagyon fontos volt minden résztvevő számára (Setényi & Szepesi, 2020a). Azzal, hogy a zenetanárok elkezdtek mást értékelni, igen szoros kapcsolat alakult ki a zeneoktatás szereplői – tanár, növendék és szülő – között. Az online folyamatnak más pozitív hatása is beigazolódott: a családi támogatást kapó növendékek motivációja és kötelességtudata kevésbé sérült, mint szülői segítség nélkül gyakorló társaiké (Kiss et al., 2022).

A zenepedagógusok többsége a már jól bevált módszerekkel és munkaformákkal akarta a tanítványai motivációját fenntartani, ami sok esetben nem sikerült, így az órakeretek gyakran felbomlottak és addig szokatlan vagy ritkán alkalmazott tevékenységek kerültek előtérbe, például egyéni beszámolók, szólampróbák, önálló gyakorlás, tanulói felvételek készítése, videón megosztott zenehallgatás. Ezek segítségével a zenetanárok könnyebben felfigyeltek az egyéni hiányosságokra. Az otthongyakorlás felvételének elemzése lényeges motiváló erővel rendelkezik – segítségével sikerült igazolni azt, hogy a növendékek megértették, mit szeretett volna elérni a pedagógus. Erős (2020) úgy tapasztalta, hogy tanítványai elméleti tudása teljesebbé vált, a pedagógiai módszerek finomodtak, hatékonyabb feladatmegoldást eredményeztek a normál körülmények között ritkábban használt gondolkodási műveletek, mint például azonosítás, megkülönböztetés, rendszerezés (Erős, 2020).

Az elmúlt évtizedekben a gyermekek teljesítményének megértésében a kutatások egyre jobban fókuszálnak az otthoni szocializációs folyamatokra, melyek eredményei azt mutatják, hogy a szülői befolyás következetesen pozitív hatással van a tanulói teljesítményre. Sloboda és Davidson (1996) 42 tehetséges fiatal zenész életrajzát vizsgálva azt találta, hogy a tehetségfejlesztéssel közvetlenül összefüggő egyetlen, közös tényező az volt bennük, hogy szüleik kiskoruktól fogva énekeltek gyermekeiknek, és amikor csatlakoztak hozzájuk, jól érezték magukat. Különböző vizsgálatok is azt erősítették meg, hogy a szülői támogatás a legfontosabb a tanuló zenei fejlődésében, különösen a korai életkorban (McPherson, 2009).

McPherson (2009) felhívja a figyelmet arra, hogy a növekvő mennyiségű nevelés- és fejlődéslélektani szakirodalomnak csak egy kis része vizsgálta a szülők szerepét a gyermekek zenei fejlődésében. Az egyik ezek közül Creech és Hallam tanulmánya (2003), melyben a szülő, a tanár és a tanuló közötti dinamikus kapcsolatot kutatták, elsősorban azokat az interakciókat, amelyek befolyásolhatják az eredményeket. Az általuk javasolt modell keretet ad az emberi viselkedés bizonyos típusainak megértéséhez, a hangszeres órákon létrejövő kommunikációhoz. McPherson tanulmányában tovább vezette ezt a keretet, a szülő-gyermek interakciók és „érzelmi klímák” típusainak meghatározására fókuszál, elsősorban azokra, amelyek hatással vannak a zenetanulásra. Eredményei azt mutatták, hogy a családon belüli érzelmi légkör sokkal mélyebben befolyásolja a gyermekek zenei nevelését, mint azt korábban gondolták.

A gyermekek művészeti nevelésében tehát fontos szerepet játszanak a szülők mind tudatosan (anyagi, technikai és lelki támogatás), mind a generációs örökségek által (családi háttérváltozók, például lakóhely, iskolai végzettség, szülők zenei kötődése és tevékenysége). Az otthoni környezetnek a gyermek tanulmányaira, pályaválasztására kifejtett hatását, a családi zenei tevékenység motíváló erejét több kutató is vizsgálta (például Custodero, 2006; McDowell, 2008; Samuel, 2014; Héjja, 2017; Péter et al., 2020; Ververis & Apostolis, 2020; Váradi, 2023), eredményeik jelentősége vitathatatlan. Kutatásaik igazolták a kulturális tőke jelentőségét, miszerint a szülők korai művészeti, elsősorban zenei élményei meghatározó szerepet játszanak a gyermeknevelés során.

Portugál kutatók 2020-ban, az első lezárások idején 39 zenét tanuló diák szüleinek és tanárainak tapasztalatai alapján vizsgálták a tanulói támogatással kapcsolatos attitűdöket és cselekvéseket otthoni környezetben. A tanárok ezzel párhuzamosan a tanulók teljesítményét figyelték a korábbi, jelenléti oktatáshoz viszonyítva. Az eredmények azt mutatják, hogy szoros kapcsolat van a szülői támogatás és a zenei teljesítmény között, azok a tanulók, akik magasabb szintű támogató szülői közreműködésben részesültek, jobban teljesítettek, mint a járvány előtt (Oliveira et al., 2021)

Új, korszerű eljárások használatával erősíthető a tanulási motiváció a hangszeres órákon is. A diákok igénylik pedagógusaik figyelmét, véleményét, érdeklődését, a zenetanár fontos feladata, hogy a növendékekben pozitív érzelmeket alakítson ki a zene iránt, és megismertessék a gyermekkel a zenehallgatásban, zenei tevékenységekben rejlő élményszerűséget. A játékos tanulás segíti mindezt, lehetőséget teremt a különböző munkaformák és módszerek változatos alkalmazására. A drámapedagógiai gyakorlatok, a kooperatív tanulási technikák, a projekt módszer alkalmazása csoportos tanulási formákat jelent, de a problémaalapú tanulás, a digitális eszközök használata lehetőséget biztosít a megszokás, a rutin feloldására és az egyéni órák színesítésére (Jakobicz et al., 2018). A digitális tanulás felületei adottak voltak, de nélkülözték a személyes megjelenést. Különösen a továbbtanulás előtt álló tanulók gondviselői kerültek nehéz helyzetbe. Eszköztáruk és mozgásterük megnőtt ugyan, de a jövőt illetően nagy volt a bizonytalanság (Setényi & Szepesi, 2020b).

Észak-Írországból a pedagógusok és a növendékek mellett a szülők segítése céljából működtetnek egy weboldalt, a Musical Mysteries-t, amely négy különböző tematika köré csoportosítja a zenei oktatás elemeit (ritmus, hang, zenekari hangszerek, stílusok). A családok a 7–11 éves gyermekek zenetanulásához használhatják e különleges felületet. Másik kedvelt programjuk az EarMaster Pro elnevezésű szoftver, mely több mint 2000 zenei leckével kínálja a fejlődési lehetőséget a professzionális szintig. E programok megadják a tényleges fejlődés esélyét, és leginkább a motivációban érnek el fontos változásokat, a motivált tanuló attitűdje pedig gyökeresen megváltozik kedvező irányban a megújult szerepekben működő pedagógus iránt. Ami leginkább sérült a jelenlét hiányából adódóan, az a megfelelő hangszer- és testtartás, a helyes légzés mód, a hangolás, a példaértékű bemutatás (előjátás), a közös gyakorlás lehetősége, ugyanakkor jelentősebb szerepet kapott a sokszínű verbális kommunikáció.

A zeneiskolai tanulmányok folytatása közben az attitűdnek kitüntetett szerepe van, hiszen a menet közben adódó problémák hatására a kezdeti lelkesedés könnyen alábbhagyhat. A zenetanulás nem kötelező tevékenység a gyermekek életében, számos más, fontosabbnak vélt foglalatosság elterítheti őket a hangszerstanulástól. Ismert tény, hogy bármilyen sikerélmény nyomán örömet és kielégültséget érzünk az emberi idegrendszerben termelődő dopamin következményeként. Uzsalyné Pécsi Rita *Fejleszt vagy rombol?* (2020) című könyvében részletesen feldolgozza a dopaminhatás témáját, nem titkolva az olvasók előtt, hogy az online játékok is hasonló hatást érnek el, azonban gyakorlatilag befektetett munka nélkül. Épp ezért sokszor komoly kihívást jelentett a zenetanárok számára, hogy a digitális eszközökkel, online programokkal szemben fenn tudják tartani az érdeklődést és a kitartást tanítványaikban.

Az online oktatás során a zenetanulási motiváció megtartására irányuló kutatások eredményei alapján elmondható, hogy a kulcs a zenetanárok személyiségében, kreativitásában, tanításának minőségében és hatékonyságában rejlik. Ezek az oktatói-nevelői képességek teremtik meg az óra bensőséges légkörét, a rendszeres óratartást, a megfelelő kommunikációt, a növendékekhez igazított és helyesen kijelölt zeneszerzők darabjainak kiválasztását és elsajátítását, valamint a pozitív megerősítések és értékelések rendszerét (Kerekes & Kiss, 2022).

Hogyan őrizhetjük meg növendékeink motiváltságát és hogyan fejleszthetjük tovább? Folyamatosan segítenünk kell tanítványainkat abban, hogy megszeressék a zenét, kialakuljon és fennmaradjon a belső (intrinzik) motiváció, ami cél és eszköz egyben. Arisztotelészt idézve: „A zene érzelmet fejez ki, s ezzel kedélyünkre hat, lelkünk rokonhúrjait megrezegteti, indulatainktól és szenvedélyeinktől megtisztít (katharzis), buzdít és lelkesít. Mindezen hatások gyakori ismétlődése nyomot hagy a lélekben, azaz a zene képes a léleknek bizonyos erkölcsi minőséget adni.” (Arisztotelész, 1984).

Az inspirációs lehetőségek közül kiemelkedik a szellem szabadságát igénylő és örömteli élményeket okozó zenei improvizáció, mert a célnál sokkal fontosabb a folyamat, amiből a zenei tevékenységek, a zenehallgatás élményei születnek – idézi Maud Hickey-t és Csikszentmihályit Burián (2012).

Az internet előnyei közé tartozik, hogy számtalan lehetőségből válogathatunk, ha például új ismereteket szeretnénk elsajátítani a szakmánkhoz kapcsolódóan. Magyarországon is egyre népszerűbb a világháló lehetőségeivel történő autodidakta hangszerstanulás, ami a Covid-helyzet alatt még inkább elterjedt. A zeneműveket szelektálják, és csak olyan darabokat tanulnak meg a diákok, amelyek örömet, élményt okoznak, ami érdekli őket, ami kötődik valamilyen korábbi emlékükhöz. Ez azért szerencsés, mert a tanulási motiváció erős és folyamatos (Jakobicz et al., 2018). Azt tapasztaltuk, hogy ez a fajta szabad darabválasztás a járványhelyzettől függetlenül is jellemző a zeneiskolai képzésre, elsősorban az alapvizsgát követő, továbbképzős zenetanulás során. Jelen vizsgálatunkban mi is olvastunk ezzel kapcsolatos szülői válaszokat: a tanár a „tananyagot kívül kottákat küldött: filmzenét, jazz darabokat, duettet játszott a szaxofonos testvérével”, vagy „gyermekem maga is javasolhatott tanulandó darabokat”.

2020 tavaszán kicsik és nagyok egyaránt nehezen viselték a bezártságot, az otthontanulás nehézségeit, a megszokott időbeosztás felborulását, a pedagógusok hiányát és a folyamatos szülői jelenlétet. A szülők látták ezeket a küzdelmeket, és amennyiben volt rá lehetőségük, lazítottak a szigorú menetrenden, időnként több mozgást, játékot engedve meg a fáradt gyermekeknek. Fontossá vált a leterheltség kérdése, hogy ebben a helyzetben mit bír a gyermeki lélek, a kötelező iskolai tanulmányok mellett mi az, ami valóban örömet okoz számára, segíti a mindennapi gondokkal való megküzdés során, és mi az, ami szinte gúzsba köti, s esetleg mentális problémákat idéz elő nála.

Kérdőívünk egyik lényeges kérdésével arra kerestük a választ, hogy vajon befolyásolta-e a szülők döntését a világjárvány miatti állapot abban, hogy gyermekük zenét tanuljon. A döntés mellett és ellen is számos érvet lehet felsorakoztatni, de tudjuk, hogy az akkor meghozott választás nem csak

egy tanulási folyamat kezdetét vagy folytatását jelentette, hanem több évre előre meghatározza például a zeneiskolában tanulók létszámát is.

A világvárvány hatására hirtelen váltak virtuálissá azok a szemtől szemben történő találkozásokon alapuló zeneórák, amelyeket a legnagyobb értékek között tartunk számon. Onnantól kezdve tapasztaltuk meg, hogy a digitalizáció egyszerre köt össze és választ szét bennünket a kommunikáció során. A személyes találkozás hiánya elsősorban a kezdők és az alsóbb osztályos diákok esetében okozott nagy problémát a haladásban (Péterffy, 2021).

Ennek ellenére az intézmények és munkatársaik segítségével, a szülők támogatásának jóvoltából folytatódott a zenetanulás a járvány ideje alatt is, így komoly terheket vállaltak a zenét tanuló gyermekek családjai is. Mintha zenés családlátogatások lettek volna ezek a hangszeres órák. Volt, ahol próbáltak nyugodt körülményt teremteni a szülők, de mégis a családtagok, háziállatok hétköznapi zaja mellett zajlottak a foglalkozások. Másokat jól motivált ez a helyzet: gyakran a családok közösen gyakoroltak, pontosan beállították a gyermeknek a laptopot vagy a telefont, a szülő is beköszönt, jelen volt, kommunikált. A pedagógusok megismerhették, hogy milyen állapotú hangszeren gyakorol a növendék – ez sok esetben jelentett és igényelt is magyarázatot a rendszeresen visszatérő testtartás- és mozgáshibákra, amelyek szóban történő korrigálása sokkal nehezebb volt kamerán keresztül, mint a gyermek mellett ülve. A személyes jelenlét hiánya tehát jóval intenzívebb tanári és szülői aktivitást kívánt a virtuális térben, mint a zeneiskolában, a növendékektől pedig sokkal aktívabb hozzáállást az önállóság és figyelem szempontjából (Szűcs et al., 2022). Ebben a speciális helyzetben általában minden szülő igyekezett a legtöbbet megtenni gyermeke tanulásának elősegítése érdekében. Az otthoni gyakorlás, felkészülés és a minőségi idő fontossá vált a családok együttlétében (Engler et al., 2021).

A hangszeres zeneoktatás sok akadályba ütközött, ugyanakkor számos új lehetőséget is nyújtott a karantén időszakában. A szülők, a pedagógusok és a diákok egyaránt tapasztalhatták előnyeit és hátrányait: változott a tananyag szerkezete és a követelményrendszer, a kommunikáció minősége, intenzitása, előtérbe kerültek a közvetett és fokozottan egyéni bánásmódot igénylő módszerek, de mindenekelőtt hatékonyabb lett a motiváció. Sok családban eredményesebben használták az IKT-eszközöket, mert megszokottá és népszerűvé vált az online óratartás, sőt a digitális versenyztetés és kurzustartás is, így a Covid-helyzet rendeződése után a zeneoktatás gyakorlatában maradtak válasszható formaként (Zsigmond & Zsigmondné, 2022).

A pandémia pozitív hatásait a zenetanulásban is jelentősen érezték a szülők: csökkent gyermekeik leterheltsége, mert a sok délutáni elfoglaltság elmaradt a mindennapokban, ezért alaposabb, eredményesebb gyakorlást végeztek, ami élményszerűbbé tette a szülők számára is a hangszerjáték otthoni hallgatását, így értékeesebb tevékenységgé vált szemükben. Mindez megerősítette a szülők azon döntését, hogy támogassák gyermekeik zenetanulásának folytatását a Covid-helyzet nehéz érzelmi időszakában. A szakirodalom egyértelműen tükrözi, hogy a zenét tanuló diákok többsége folytatta hangszeres tanulmányait a pandémia idején, továbbra is számítva családtagjaik segítségére, biztatására (Erős, 2020; Péterffy, 2021; Rónaszékiné, 2020).

Összefoglalva a szakirodalmi és kutatási példákat az online hangszeres oktatás hatékonyságáról megállapíthatjuk, hogy van létjogosultsága a jelenléti tantermi környezet mellett, de csak akkor, ha megfelelő körülmények mellett változatosan, a hagyományos tanórákkal együtt alkalmazzuk, elsősorban a folyamatos készségfejlesztés és a hibajavító korrigálás miatt. Jelentős pozitív hozadéka még a pandémia időszakának a zenetanárok által összeállított saját fejlesztésű digitális tananyagok, kották, valamint különböző alkalmazások megjelenése és használata az otthoni gyakorlás elősegítésére (Vargancsik-Thörök, 2023).

A kutatás bemutatása

A Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program és a Zeneművészeti Kar Művészetpedagógiai Kutatócsoportja a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelmélet és Módszertani Kutatóintézetének támogatásával 2022 tavaszán legújabb kutatásában a zenei nevelés helyzetét és lehetőségeit vizsgálta, valamint az online zeneoktatással kapcsolatban tárta fel a szülők benyomásait. Zenepedagógiai kutatócsoportunk előző kutatásában a digitális zenei képzés különböző dimenzióit vizsgálta, a kérdőíves formában megkérdezett zenepedagógusok tapasztalatait *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* című tanulmánykötetünkben összegeztük (Váradi & Józsa, 2022). Megismertük, hogy milyen nehézségekkel küzdöttek a pedagógusok a hangszerek hangolásától elkezdve az óratartáson, készségfejlesztésen át a zenei élmény megteremtéséig. Mindezekon túl pedig kulcsfontosságú szerepük volt abban, hogy a tanítványok ne morzsolódjanak le, és a jelenléti oktatásra visszatérve folytassák zeneiskolai tanulmányaikat. A pedagógusok és a gyermekek közös erőfeszítéseit támogatták a szülők, néha észrevétlenül, időnként pedig aktívan, ezzel is segítve a gyakorlást, a motiváció fenntartását. Ezért fontosnak tartottuk, hogy a zenepedagógusok véleménye után a zeneoktatásban részt vevő gyermekek szüleinek a benyomásait is megismerjük. A vonatkozó szakirodalmak áttanulmányozása után az alábbi kutatási kérdéscsoportokat fogalmaztuk meg:

- Milyen digitális eszközöket használtak a tanulók és milyen jellegű technikai kellemetlenségekkel szembesültek a szülők a hangszeres órák megtartása során? Milyen benyomások érték a szülőket az óratartásra vonatkozóan az otthontanulás időszakában? Hogyan változott a zenét tanuló gyermekek motivációja, elsősorban a hangszer tanulással és a gyakorlással kapcsolatban a digitális oktatás idején?
- Mennyiben módosult a kialakult helyzetben a szülők álláspontja a zeneiskolai tanulmányokkal kapcsolatban? Mennyire tartották hatékonynak a COVID-helyzet idején folyó zeneoktatást a pandémiát megelőző jelenléti oktatáshoz képest?
- Mi jellemezte a zenepedagógusok módszertani repertoárját? Milyen új feladatokkal gazdagodott a zenetanári paletta a pandémia alatt? Mi módon tartották fenn tanítványaik zenei érdeklődését?

Az Evasys felületén létrehozott online kérdőívünket olyan szülők (N=458 fő) töltötték ki 2022. január és április között, akiknek egy vagy több gyermeke zeneiskolai tanulmányokat folytatott a COVID19-pandémia előtt és a digitális oktatás idején is, így volt összehasonlítási alapjuk. Kérdéseink mind a két szülőre vonatkoztak, kértük, hogy egyes kérdéseknél a válaszok a szülők közös véleményét tükrözzék. A kutatócsoport által összeállított kérdőív 45 kérdést tartalmazott, az adatokat a HAZEN (HANGszeres és énekes ZENeoktatás) adatbázisban rögzítettük (Váradi & Józsa, 2024). A kérdésekre kapott válaszokat az SPSS 23 statisztikai program alkalmazásával dolgoztuk fel.

A kutatás eredményei

Az oktatás minősége elsősorban a tanár felkészültségétől, szakmai tudásától, személyiségétől és teljesítményétől függ (Polónyi, 2007). A digitális oktatás ideje alatt ezek a készségek, kompetenciák kiegészültek a pedagógus IKT-tudásával és az általa használt digitális eszközök kezelésének ismeretével, melyek hiánya alapvetően megnehezítette, olykor lehetetlenné is tette az eredményes oktatást.

A digitális eszközök megléte azonban a gyermekek részéről is elengedhetetlenül szükséges volt, hiszen a sikeres kapcsolódás nem valósulhatott meg ezek aktív használata nélkül. Kérdőívünk online oktatásra vonatkozó része a családok technikai feltételeinek megismerésével kezdődött. Első kérdésünkkel arra voltunk kíváncsiak, hogy a hangszeres órák megtartása során a gyermekek milyen eszközöket használtak. Számítógépet használt kamerával a tanulók 15%-a, okostelefont 22% és tabletet 11%. A válaszadók (N=458) több mint a fele (52,0%) készülékként a laptopot jelölte meg. A kamerával ellátott számítógéphez képest könnyebben mozdítható, nagy felületű kijelzője jól segítette a hangszeres órákat, például egyes játéktechnikával kapcsolatos feladatok elsajátítása esetén a gyermekek jobban látták a tanáruk által mutatott mozdulatsorokat, mint az okostelefonon vagy a tableten.

A családok 91,4%-a nyilatkozott úgy, hogy elegendő készülékkel rendelkeztek, melyek segítették gyermekük további tanulmányait. A folytatásban megnéztük, hogy a családokban élő kiskorúak számához viszonyított megoszlás tekintetében is elég volt-e a digitális eszköz az online oktatás alatt. Elsősorban a négy- és háromgyermekes családokban (20% és 12,1%) volt kevés eszköz, továbbá elgondolkodtató az az eredmény is, mely szerint az egygyermekes családok 5,7%-a sem rendelkezett megfelelő technikai háttérrel.

A hatékony oktatást az IKT-eszközök meglétén túl azok állapota is segítette vagy gátolta. A szülők válaszai alapján megállapítottuk, hogy a gyermekek 87,8%-a jó minőségű eszközzel vehetett részt a hangszeres órákon.

A megszokott hétköznapi életben is adódnak olyan helyzetek, amikor technikai problémákkal találkozunk, fokozottan így volt ez a távolléti időszakban is, hiszen ekkor számtalan külső, tőlünk független tényező is nehezítette az oktatást. A szülők hamar megtanulták kezelni a különböző platformokat, 90,5%-uknak sohasem jelentett nehézséget, vagy csak esetenként okozott problémát ezek alkalmazása. Azonban sokszor előfordult, hogy a gyenge internetkapcsolat következményeként néhány ütemet nem látott vagy nem hallott a zenetanár tanítványa játékából, így elkerülte a figyelmét egy hanghiba, pontatlan ritmus, rosszul alkalmazott ujjrend, nem megfelelő testtartás. Ezek javítás, tanári reakciók nélkül megerősítést nyertek a tanítványokban a helyes játékmódról, amit később nehéz volt korrigálni. Éppen ezért érdemesnek tartottuk megvizsgálni azt is, hogy milyen jellegű technikai kellemtelenségekkel szembesültek a szülők az online hangszeres órák során, mivel ezek jelentősen befolyásolták az oktatás eredményességét.

A kérdőívünket kitöltő szülők válaszai azt mutatták, hogy sok nehézséget kellett áthidalniuk ahhoz, hogy gyermekük részt vehessen az online zeneoktatásban, mindössze 27,5%-uk nyilatkozta, hogy sohasem szakadt meg az internetkapcsolatuk, közel 2%-uk azonban mindig küzdött ezzel a gonddal, a többiek pedig alkalmanként. A helyzet nehézsége inkább abból adódott, hogy a hangszeres órán ezek a megszakadások komoly leállásokhoz vezettek, mind fizikai (pl. a tanulónak le kell tennie a hangszert, utána pedig ismét fel kell vennie a megfelelő hangszeres pozíciót), mind lelki (pl. hosszabb zenemű előadása során a megfelelő érzelmi állapot megteremtése) értelemben. A hang- és képtechnikai hibák szintén nehézkessé tették az óra menetét, az esetenkénti problémák mind a két területen magasak (44-47%) voltak. A válaszokból úgy tűnik, hogy a kamera beállítása

többnyire nem okozott gondot, ha sikerült megfelelő helyet találni az infokommunikációs eszköznek, akkor az a következő órákon is jónak bizonyult.

Az online oktatás bizonyos területeken önállóságra is nevelte a diákokat: gyakran hiába voltak otthon a családtagok, mindenki a saját feladatával, munkájával volt elfoglalva, a választ adó szülők 54,8%-a nyilatkozta azt, hogy gyermeke önállóan kezelte az eszközöket, és további közel 30% írta, hogy csak esetenként volt szüksége segítségre.

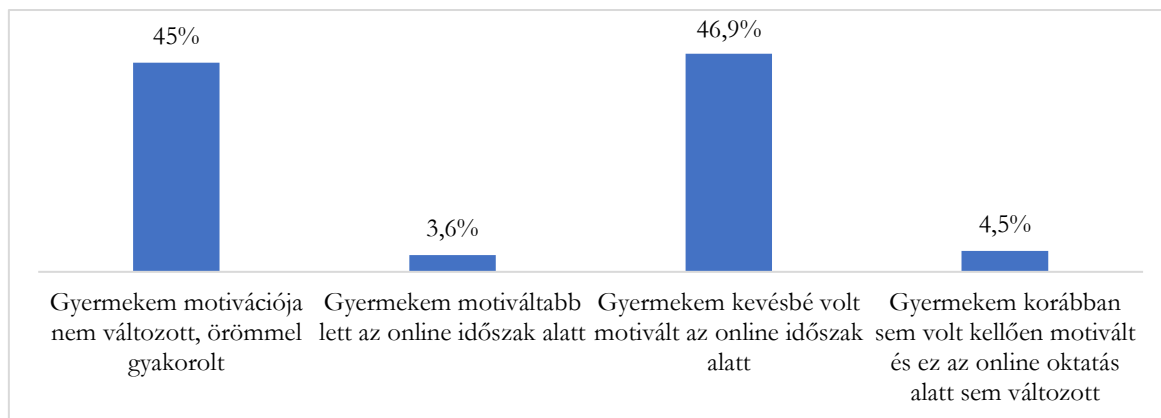
A fejlődés, különösen a zenei készségek fejlesztése elképzelhetetlen rendszeres visszajelzés, tanári iránymutatás nélkül, ezért fontosnak tartottuk megkérdezni a szülőktől, hogy milyen benyomások érték őket az órartartásra vonatkozóan az otthontanulás időszakában.

A válaszadók 90,1 százaléka a folyamatosságot, a megszokott rendszerességet emelte ki, ennek megfelelően az órák többnyire az órarendben rögzített időpontban voltak (51,2%) vagy rugalmas változtatásokkal alkalmazkodtak egymáshoz (38,9%); további 4,2% kevesebb, de megtartott online óráról számolt be. A kérdőívben megadott hat lehetőség közül többen is (1,6%) bejelölték a „Megváltozott, több online alkalom volt” választ. Egy későbbi nyílt végű kérdésre írta az egyik szülő: „sűrűbben voltak az órák, rövidebbek voltak”. Feltételezzük, hogy mások is hasonló megfontolásból tartottak gyakrabban hangszeres órát, ezzel is segítve tanítványuk kottaolvasási, játéktechnikai fejlődését. Negatív eredménye a pandémiás időszaknak, hogy a gyermekek 1,6%-a az órák jelentős részének elmaradását tapasztalta, 2,5%-a pedig egyáltalán nem vett részt online zeneórán. Valószínű, hogy itt is a technikai problémák jelenthették a fő okokat.

A jelenléti oktatás során kialakult személyes kapcsolat hirtelen megváltozása átalakította az oktatásban részt vevők viszonyát, egymásra hatását: előtérbe került a szülő támogató szerepe az eredményesség érdekében. Kutatási eredmények bizonyították (pl. Pusztai & Győri, 2021), hogy a felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók is negatív érzéssel éltek meg a távolléti oktatás időszakát, tanulmányi aktivitásuk csökkenése jellemezte őket, amely akár hallgatói lemorzsolódást is előidézhetett. Ebből kifolyólag úgy gondoltuk, kiemelt figyelmet érdemel az oktatás minden szintjén a tanárokkal való minőségi kapcsolattartás. Megvizsgáltuk, hogy az eredményes tanulást elősegítő motiváció hogyan volt jelen a digitális oktatás idején a hangszerjátékot tanuló gyermekek körében. A válaszokat a szülőktől kaptuk, akik jól látták gyermekük motiváltságát vagy motivátlanságát.

A 1. ábra két kiugróan magas, közel azonos értéket tartalmaz. Az első oszlop 45%-a valójában egy megerősítés a zeneoktatás aktorai számára: jelzi, hogy a diákok közel fele a változó élethelyzet ellenére is ugyanolyan intenzitással gyakorolt, mint korábban. Csekély azok száma (3,6%) akik motiváltabbak lettek, míg 4,5% korábban sem és az online oktatás alatt sem volt motivált. Nagy arányban, a gyermekek 46,9%-a veszített a motivációjából, ami az előbb leírtak ellenkezőjére mutat rá, vagyis arra, hogy az élő, közvetlen interakció hiánya sok gyermekben a motiváció csökkenését idézte elő.

1. ábra. A gyermekek motivációjának változása a hangszer tanulással és gyakorlással kapcsolatban

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022. (N=446)

Kutatásunk fontos kérdése volt, hogy a kialakult helyzetben hogyan változott a szülők álláspontja a zeneiskolai tanulmányokkal kapcsolatban. A válaszolóknak csak az 1,1%-a gondolta úgy, hogy elhalasztják a zeneiskolai tanulmányokat a lezárások feloldását követő időszakra. (A lezárások kezdete 2020 márciusa volt, feltételeztük, hogy addig járt a gyermek zeneiskolába.) Néhányan bizonytalanok voltak (3,3%), de a szülők 95,6%-a érezte a folytonosság szükségességét. Döntésüket meghatározta a már megszerzett készségek megőrzése, a fejlődés iránti igény, a művészetek lélekre gyakorolt jótékony hatásának ismerete, és az a fontos tény is, hogy a gyermekek szociális kapcsolatainak beszűkülése miatt sokuknál az osztálytársakon és a családon kívül csak a hangszeres tanárral való online találkozás jelentette az egyedüli személyes, interaktív kapcsolatot.

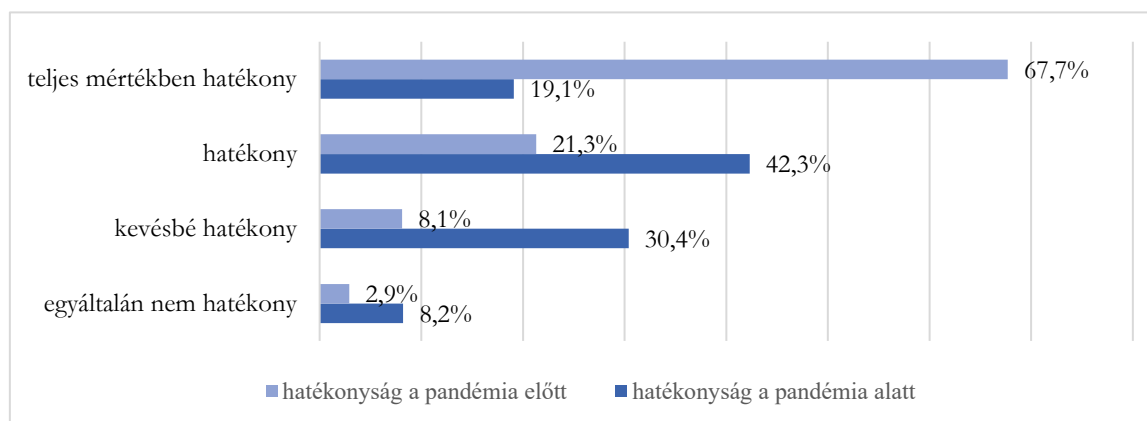
Úgy érezzük, kiemelkedő jelentőséggel bír a kérdésre adott válasz, hiszen a szülők részéről is egy hosszútávú elköteleződést jelent a zenetanulás mellett az, hogy a zeneművészeti képzésben megszokott tantermi tanár-tanítvány kapcsolat hiányában is támogatták gyermeküket hangszeres tanulmányaikban. Vajon elhatározásukban szerepet játszott-e az, hogy ők maguk jártak-e zeneiskolába? Korábbi kutatásában Szűcs (2019) az átörökített kulturális tőkével kapcsolatos vizsgálatának eredményei szerint „...a zenét tanuló gyermekek szülei nagyobb arányban jártak zeneiskolába (39%), mint a kontrollcsoport szülei (14%). Emellett az is megfigyelhető, hogy az anyák közül többen tanultak zenét, mint az apák, mindkét csoport esetében.” Váradi (2023) kutatásai alapján azt feltételeztük, hogy az, aki gyermekkorában járt ebbe az intézménytípusba, több éven keresztül játszott egy vagy több hangszeren, részt vett a szolfézsórákon, évente többször szerepelt hangversenyen, más elvárással szemléli gyermekén keresztül az alapfokú zenei képzést, mint az a szülő, aki saját tapasztalatok nélkül kíséri gyermekét a zeneiskolai órákra, koncertekre. Saját kutatásunkban is azt láttuk, hogy a szülők gyermekkori zeneiskolai tanulmányai erősen meghatározták azt, hogy gyermekük részt vett-e az online hangszeres órákon. Szignifikánsan nem befolyásolta az eredményt ($p=0,566$), de a döntésében határozott szülői rétegnek (95,6%) több mint a fele (55,5%) járt zeneiskolába, mintánkban is legnagyobb arányban az anyák.

Korábbi kutatásunkban (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022) a zenepedagógusokra fókuszáltunk, megismerhettük az ő tapasztalataikat, nehézségeiket, próbálkozásait, kisebb és nagyobb sikerei-

³ A zeneiskolai oktatásban való részvétel általában heti 4 óra elfoglaltságot jelent a diákok számára: szolfézsóra 2x45 perc (vagy felsőbb évfolyamokban 1x90 perc); hangszeres óra „A” tagozaton 2x30 perc, „B” tagozaton 2x45 perc. Ez azt jelenti, hogy hetente 2, 3 vagy 4 alkalommal mennek a zeneiskolába. Ezekre az órára többnyire a szülők viszik őket és a hordozható hangszereket, ezért a zeneiskolai tanulmányok folytatása nem tud megvalósulni a szülők elkötelezett, aktív támogatása nélkül.

ket, az online oktatás kihívásait. Eredményeink alapján azt láttuk, hogy a válaszadó zenepedagógusok 6,6%-a soha, 32,6%-a gyakran, illetve csak néha tudta megtartani az online óráit. Fő problémaként a technikai eszközök és a megfelelő internetkapcsolat hiányát jelölték meg a tanárok. Pozitív hozzáállásuk, kreatív problémamegoldó képességük sokat segített abban, hogy a gyermekek számára is érezhető legyen a zenei élményszerzésre törekvés, de többnyire mégsem tudták megvalósítani a digitális hangszeres órákon a feszültségektől mentes, önfelelt muzsikálást.

Jelen kutatásunk 2. ábrája jól szemlélteti, hogy a hiányérzet nem csak a tanárokat jellemezte, hanem a gyermekeket és a szülőket is. Ez érzékelhető a szülői válaszokban is, amikor ilyen jelentős különbséget mutatnak az eredmények a két oktatási forma között. A hatékonyság megítélése során feltételeztük, hogy a szülők rendelkeztek olyan tapasztalatokkal gyermekük korábbi tanulmányaival kapcsolatban, melyek alapján meg tudták ítélni, hogy a technikai feltételek, a tanár órátartása, informatikai tudása és gyermekük zenei fejlődése mennyire tekinthető eredményesnek.

2. ábra. Összehasonlítás a zenei tanulmányok hatékonyságáról a COVID-19 járvány előtt és alatt

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022.

Elemzésünk során megvizsgáltuk, hogy a zenetanári paletta milyen új feladatokkal gazdagodott. A kérdőív által felajánlott lehetőségek közül többet is választhattak a szülők. Azt tapasztaltuk, hogy elsősorban hangfelvételek készítésével a tanári jelenlét hiányát pótló, gyermekek által készített felvételek segítették a tanárt abban, hogy pontosan tudja meghatározni a fejlődéshez a gyakorlás irányát, továbbá az általa küldött felvételek hallgatása fejlesztette a tanítványokban a zenemű előadásához szükséges készségeket (Váradi, 2021; Váradi, 2022). Az online koncertek kínálata bőséges volt, minden korosztály számára lehetett találni érdekes hangversenyt vagy egy-egy hangszer bemutató előadást, amivel kicsik és nagyok is zenei élményekhez juthattak. Ennek ellenére kevesen, a szülőknek csak 21,4%-a említette meg, hogy hangszeres tanáruk online koncertekre hívta fel gyermeke figyelmét (3. ábra).

3. ábra. A hangszer tanulást színesítő új feladatok

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022. (N=458)

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a zenetanárok milyen eszközökkel tartották fenn tanítványaik motivációját. A nyílt végű kérdésekre adott válaszokban elsősorban a különféle feladatok, online koncertek hallgatása, hangfelvételek készítése, családi együtt zenélések, online versenyeken való részvétel jelent meg. Találtunk példát a legkisebbeket elérő motivációra: „matricákat választhatott, amit a tanév végén postai úton el is küldött” és a nagyobbakkal kapcsolatban is: „már elég idős volt ahhoz, hogy ne kelljen extra motivációs eszközöket bevetni”.

Végül szeretnénk kiemelni néhányat azokból a gondolatokból, amelyek motivációként a pedagógus személyiségét hangsúlyozták, remélve, hogy sok zeneiskolásnak volt része ilyen megerősítő mester–tanítvány kapcsolatban: „beszélgetés, online órák megtartása”, „sikerült jó munkakapcsolatot kialakítaniuk”, „pozitív biztatással”, „elég volt a személyisége és a köztük kialakult kapcsolat”, „a motiváló és kedves személyisége volt az, ami segítette gyermekem kitartását”.

Összegzés

Az elmúlt évtizedek tudományos diskurzusaiban kevés tanulmány jelent meg a zenei nevelésben érintett szülőkkel kapcsolatban, azonban ezek eredményeit olvasva azt láttuk, hogy jóval jelentősebb a szülői részvétel ereje a hangszer tanulási folyamatában, mint ahogy azt korábban feltételezték. Ezért fontosnak tartottuk, hogy mi is megismerjük a véleményüket.

Az első kutatási kérdéscsoportunkra kapott válaszok szerint – az online oktatás során milyen digitális eszközöket használtak a gyermekek és milyen technikai problémákkal szembesültek szüleik; hogyan változott a tanulói motiváció és a szülői hozzáállások, benyomások sora – a gyermekek jelentős része számára kevésbé volt ösztönző ez az állapot. Így a szülők többsége a rendszeres vagy alkalmankénti technikai problémák mellett, mint a kép- és hangtechnika beállítása, illetve az internetkapcsolat megszakadása, még a motiválásban is kellett, hogy segítse gyermekét.

Vizsgáltuk az online zenei nevelés hatékonyságát is, összehasonlítva a korábbi jelenléti képzési formával. Azt feltételeztük, hogy a szülők többsége szerint a Covid19-pandémia idején folyó digitális zeneoktatás kevésbé volt hatékony, mint a hagyományos. Összességében megállapíthatjuk, hogy a válaszadó szülők a zeneoktatás hatékonyságának jelentős mértékű csökkenését érezték a vírushelyzet alatt, a teljes mértékű elégedettség a megkérdezettek alig egyötödét jellemezte. A kutatásunkban részt vevő - elsősorban édesanyák/nevelőanyák - 95,6%-a támogatólag állt gyermeke mellett az online zenetanulás időszakában. Az anyák 55,5%-a járt zeneiskolába gyermekként.

Utolsó kutatási kérdéscsoportunkra azt a szülői választ kaptuk, hogy a zenetanárok számos új feladattal, gyakorlattal színesítették az órákat, azonban előzetes várakozásainkkal ellentétben az otthonról is elérhető koncertek gazdag kínálata ellenére a zenepedagógusoknak csak a 21,4%-a ajánlott tanítványainak ilyen hangversenyeket.

Bizonytalanságokkal teli időszak van mögöttünk, amelyben az oktatás átstrukturálódását mindnyájan figyelemmel kísérhettük. Általánosságban elmondható, hogy a zene és a művészet által nyújtott támogatás alapvető fontosságú volt a szorongásokkal teli időkben. Az internetre feltöltött videók (pl. virtuális kórusok éneklése, online hangversenyek vagy a sokak által kedvelt „erkélykoncertek”) megerősítették, hogy a COVID-19 világjárvány idején a zene igen hatékony eszköz volt, örömet és stabilitást adott, továbbá biztosították a társadalmi kapcsolatokat az egyének közötti együttműködés révén, azt tapasztalták, hogy a zene által intenzívebbé váltak a családi kapcsolatok is (Vega, 2021).

A gyermekek eredményes zeneiskolai fejlődését számos tényező befolyásolja, de ezek közül a tanár szakmai hozzáértése mellett a család támogató jelenléte a legfontosabb. Tanulmányunkban arra próbáltunk választ találni, hogy a kérdőívünket kitöltő szülők tapasztalatai alapján a koronavírus terjedésének megelőzése érdekében elrendelt globális lezárások előtt és alatt milyen benyomások érték a szülőket gyermekük zenetanulásával kapcsolatban. Ők azok, akik elsősorban gyermekükön keresztül közelítették meg az online oktatás időszakának eseményeit, látták az érzékeny érzelmi állapotok rezdüléseit, és bár tolerálták a kialakult helyzeteket, mégis kritikusan szemlélték az újszerű eseményeket. Eredményeink összhangban vannak a meglévő kutatási irodalommal, és azt mutatják, hogy a távolléti oktatás alatt, a szülők elkötelezett támogatásának köszönhetően (az esetleges digitális technikai problémák ellenére is) még a kevésbé motivált gyermekek is kitartóan folytatták zenei tanulmányaikat. Az oktatás hatékonyságának változását érezték a szülők is, de azáltal, hogy betekintést nyerhettek a hangszeres órákba, felértékelődött számukra gyermekük zenetanulása és a művészeti nevelés fontossága.

Meggyőződésünk, hogy ez a valóság tetszene Bachnak, Mozartnak és Beethovennek is, hiszen a Covid-helyzet teremtette bezárt világban is győzött a zene, a családok kitartottak mellette, a növények szüleikkel együtt minden körülmények között fontosnak tartották a zenetanulást.

Hivatkozott források

Arisztotelész (1984). *Politika*. Gondolat Kiadó.

Burián, M. (2012). A motiváció fogalmának újabb megközelítése: Motiváció az iskolában, avagy egy feje tetejére állított pedagógia. *Új Pedagógiai Szemle*, 62(9-10), 174–181.

Creech, A., & Hallam, S. (2003). Parent-teacher-pupil interactions in instrumental music tuition: A literature review. *British Journal of Music Education*, 20(1), 29–44. <https://doi.org/10.1017/S0265051702005272>

Custodero, L. A. (2006). Singing Practices in 10 Families with Young Children. *Journal of Research in Music Education*, 54(1), 37–56. <https://doi.org/10.1177/002242940605400104>

Daubney, A., & Fautley, M. (2021). U-turns in the fog: the unfolding story of the impact of COVID-19 on music education in England and the UK. *British Journal of Music Education*, 38(1), 3–12. <https://doi.org/10.1017/S0265051721000048>

Digitális oktatási cselekvési terv 2021-2027 (2020). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://education.ec.europa.eu/hu/focus-topics/digital-education/action-plan>

- Engler, Á., Markos, V., & Dusa, Á. R. (2021). Szülői segítségnyújtás a jelenléti és távolléti oktatás idején. *Educatio*, 30(1), 72–87. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.6>
- Erős, A. (2020). Hangszertanítás-zenetanítás 2020 tavaszán. *Parlando*, 61(4). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: http://www.parlando.hu/2020/2020-4/Eros_Andrea.pdf
- Gáspár, B. Cs., & Rausch, A. (2022). Digitális technológia az alsó tagozatos ének-zene tanításban: a digitális tanrend tapasztalatai és hatásai. *Neveléstudomány*, 22(4), 19–41. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://doi.org/10.21549/NTNY.39.2022.4.2>
- Héjja, B. (2017). A zenei képzésben eltérő formában részt vevő tanulók családi háttere és énképe. In Váradi J. & Szűcs T. (Eds.), *Sokszínű zenepedagógia*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Jakobicz, D., Wamzer, G., & Józsa, K. (2018). Motiválás az ének-zene órákon. *Gyermeknevelés*, 6(2), 18–31. <https://doi.org/10.31074/gyn201821831>
- Józsa, G., Szűcs, T., & Váradi, J. (2022). A zenetanárok digitális attitűdjére ható tényezők vizsgálata. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban*. MMA MMKI. (pp. 39–52). [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Kerekes, R., & Kiss, J. (2022). Csoportos zenei órák az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban*. MMA MMKI. (pp. 53–70). [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Kibici, V. B., & Sarikaya, M. (2021). Readiness Levels of Music Teachers for Online Learning during the COVID19 Pandemic. *International Journal of Technology in Education*, 4(3), 501–515. <https://doi.org/10.46328/ijte.192>
- Kiss, J., Kerekes, R., & Bartalis, I. (2022). Motiváció megtartása az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban*. MMA MMKI. (pp. 71–85). [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Masopust, K. (2012). Motiváció és értékelés a művészeti oktatásban I-II. *Parlando*, 54(3). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <http://www.parlando.hu/2012/2012-3/Masopust.htm>
- McDowell, C. (2008). Parents' Viewpoints Concerning the Value of Preschool Summer Camps. *Journal of General Music Education*, 22(1), 19–23. <https://doi.org/10.1177/1048371308323034>
- McPherson, G. E. (2009). The role of parents in children's musical development. *Psychology of Music*, 37(1), 91–110. <https://doi.org/10.1177/02F0305735607086049>
- McPherson, G. E., & Davidson, J. W. (2002): Musical practice: Mother and child interactions during the first year of learning an instrument. *Music Education Research*, 4(1), 141–156. <https://doi.org/10.1080/14613800220119822>
- Oliveira, A., McPherson, G., Ribeiro, L. M., & Oliveira-Silva, P. (2021). Musical Achievement During a Lockdown: The Parental Support Miracle. *Research Studies in Music Education*, 1(1), 211–226. <https://doi.org/10.1177/1321103X211033794>
- Péter, Cs., Radócz, J. M., & Mike, Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI.
- Péterffy, G. (2021). Gondolatok a digitális hangszeroktatásról. *Parlando*, 63(1). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: https://www.parlando.hu/2021/2021-1/Peterffy_Gabriella-Digitalis-oktatas.htm

- Pintér, T. K., & Csíkos, Cs. (2020). Tanulók, szülők és tanárok perspektívái az iskolai zenei nevelés céljáról és feladatáról. *Iskolakultúra*, 30(7), 3–25. <https://doi.org/10.14232/iskkult.2020.7.3>
- Polónyi, I. (2007). Minőség az oktatásban. *Competitio*, 6(1), 149–182. <https://doi.org/10.21845/comp/2007/1/8>
- Pusztai, G., & Győri, K. (2021). Learning Alone – a kapcsolati beágyazódás vizsgálata a távolléti oktatás alatt. *Educatio*, 30(1), 112–125. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.9>
- Rónaszékiné Keresztes, M. (2020). *Kodályi Kincsek az online térben: A rendkívüli digitális távoktatási rendszer tapasztalatai az alapfokú zeneoktatás szereplői körében*. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2020. március–június. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: https://mzmsz.hu/images/csatolmanyok/2020/Kodalyi_Kincsek_online_terben_2020marcius_junius.pdf
- Samuel, S. A. M. (2014). Music in the Home- New Evidence for an Intergenerational Link. *Journal of Research in Music*, 62(1), 78–88. <https://doi.org/10.1177/0022429413520008>
- Setényi, J., & Szepesi, B. (2020a). *Nyertesek, áldozatok és következmények: A digitális oktatás három hónapjának tapasztalatai. I.* Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://osszkep.hu/2020/09/nyertesek-aldozatok-es-kovetkezmenyek-a-digitalis-oktatas-harom-honapjanak-tapasztalatai-i-resz/>
- Setényi, J., & Szepesi, B. (2020b). *A karantén felszabadította az iskolát: A digitális oktatás három hónapjának tapasztalatai. II.* Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://osszkep.hu/2020/09/a-karanten-felszabadította-az-iskolat-a-digitalis-oktatas-harom-honapjanak-tapasztalatai-ii-resz/>
- Sloboda, J., & Davidson, J. (1996). The young performing musician. In Deliege, I., & Sloboda, J. (Eds.), *Musical Beginnings: Origins and Development of Musical Competence* (pp. 171–190). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198523321.003.0007>
- Sz. Fodor, A., & Molnár-Tamus, V. (2022). Zeneoktatás szokatlan környezetben. A gyermek, a tanár és az online tér. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 23–38). MMA MMKI. [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2023. 09. 30. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Szalai, T., Mike, Á., & Radócz, J. M. (2022). A digitális zeneoktatás előnyei és hátrányai. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 103–116). MMA MMKI. [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Szűcs, T. (2019). *Az alapfokú művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Szűcs, T., Kelemen, H., Miklódi-Simon, Zs., & Váradi, J. (2022). A szülők szerepe gyermekük művészeti nevelésében. In Kovács, K. (Ed.), *Értékközvetítés és iskola. Tanulmányok Szabó László Tamás tiszteletére* (pp. 54–71). Center for Higher Education Research and Development. (Oktatáskutatók Könyvtára 14.)
- Uzsálné Pécsi, R. (2020). *Fejleszt vagy rombol? Kulcs az okoseszközök okos használatához*. Kulcs a Muzsikához Kiadó.
- Vargancsik-Thörök, K. I. (2023). Művészetoktatás online térben pandémia idején – tapasztalatok, kihívások és megoldások. *Symbolon*, 24, 55–65. <https://doi.org/10.46522/S.2023.S2.8>
- Váradi, J. (2021). Music on the Air. In Vidulin, S. (Ed.), *Music Pedagogy in the Context of Present and Future Changes 7. Multidisciplinary Crossroads. Researches in Music Education* (pp. 159–176). Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Váradi, J. (2022). Zeneoktatás távhangolásban. *Valóság*, 65(9), 87–102.
- Váradi, J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete a 21. században*. Balassi Kiadó.

- Váradi, J., & Józsa, G. (2022). A zeneoktatás jellemzői az online térben. A kutatás előzménye, min-tája és módszere. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hang-verseny-látogatásban*. (pp. 11–22). MMA MMKI. [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. for-rás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Váradi, J., Józsa, G. (2023). Factors Affecting Attendance of and Attitudes towards Artistic Events among Primary School Children. *Social Sciences* 12(7), 404. <https://doi.org/10.3390/socsci12070404>
- Váradi, J., Kerekes, R., Pótfi, M., & Radócz, M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students. *International Journal of Educational Research Open*. 6. 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>
- Váradi, J., & Józsa, G. (2024). Az alapfokú zeneoktatás jellemzői virtuális térben a Covid-19 ideje alatt. *Képzés és Gyakorlat*, 22(1), 7–18. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.7-18>
- Vega, J. (2021). Music Education During the Pandemic of COVID-19. *Academia Letters*, 333. 1–5. <http://doi.org/10.20935/AL333>
- Ververis, A., & Apostolis, A. (2020). Online Music Education in the Era of COVID-19: Teaching Instruments in Public Music Secondary Schools of Greece During the 2020 Lockdown. In R. Thripp (Ed.), *Proceedings of ICSES 2020 - International Conference on Studies in Education and Social Sciences Istanbul, Turkey. ISTEES Organization*. (pp. 1–9). Letöltés dátuma: 2024.10.08. for-rás: https://www.researchgate.net/publication/349105299_Online_Music_Education_in_the_Era_of_COVID-19_Teaching_Instruments_in_Public_Music_Secondary_Schools_of_Greece_During_the_2020_Lockdown
- Zdzinski, S. (2013). The Underlying Structure of Parental Involvement–Home Environment in Music. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 198, 69–88. <https://doi.org/10.5406/bulcouresmusedu.198.0069>
- Zsigmond, Z., & Zs. Pap, Éva (2022). A preferenciák és attitűdök változása a zongoraoktatásban a pandémia első évében. *Symbolon*, 23(Special), 139–146. <https://doi.org/10.46522/S.2022.S1.15>

Szerző(k):

Sz. Fodor Adrienne

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9057-0749>

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

E-mail cím: adrifodor3@gmail.com

Molnár-Tamus Viktória

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5493-6635>

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

E-mail cím: tamusviki.oktatas@gmail.com

A műve a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

SZÜLŐI VÉLEMÉNYEK A PANDÉMIA IDEJÉN MEGVALÓSULT ONLINE ZENEOKTATÁSRÓL

PARENTS' OPINIONS ON THE RESULTS OF ONLINE MUSIC EDUCATION DURING THE PANDEMIC

Kerekes Rita – Mike Ádám – Radócz J. Miklós – Szűcs Tímea

Összefoglalás

2020 márciusa nem várt helyzet elé állította az oktatás valamennyi színterét, így a zenei nevelés területét is. A zenepedagógusok számára az órátartás és az ismeretek átadásának online környezetbe való implementálása jelentette a legnagyobb kihívást. A tanulók rugalmassága és alkalmazkodóképessége mellett a szülők segítő támogatása tette lehetővé a produktív együttműködést. Az otthontanulás tapasztalatainak megismerése az oktatás számára is új lehetőségeket nyitott. Mindezüdíg a szülői oldal véleménye kevésbé nyert teret a tudományos kutatások terén, ezért jelen munkánk során az online zeneoktatás láthatatlan aktorainak benyomásait mértük fel. A kérdőív nyitott kérdéseire kapott válaszokat MAXQDA Analytics Pro kvalitatív adatelemző szoftver segítségével kvantifikáltuk. Eredményeink prezentálása során törekedtünk a zenetanári és a szülői meglátások különbségeinek feltárására. Az online zeneoktatás előnyeinek és hátrányainak túl bemutatásra kerültek a pre- és poszt-covid időszak zenepedagógiai sajátosságai, továbbá azon szülők véleménye is, akik a pandémiás időszak alatt több zenét tanuló gyermeket is neveltek.

Kulcsszavak: online zeneoktatás, Covid 19, MAXQDA, szülői vélemények

Abstract

March 2020 has presented an unexpected challenge for all aspects of education, including music education. For music teachers, the biggest challenge was to implement the lessons and knowledge transfer in an online environment. In addition to the flexibility and adaptability of the students, the support of parents made productive collaboration possible. Learning from home learning experiences also opened up new opportunities for education. To date, the views of parents have received less attention in academic research, so in the present work we measured the impressions of the invisible actors in online music education. The answers to the open-ended questions of the questionnaire were quantified using MAXQDA Analytics Pro qualitative data analysis software. In presenting our results, we sought to explore the differences between music teachers' and parents' perceptions. In addition to the advantages and disadvantages of online music education, the music pedagogical characteristics of the pre- and post-covid period were presented, as well as the opinions of parents who had several children learning music during the pandemic period.

Keywords: online music education, Covid 19, MAXQDA, parent reviews

Bevezetés

A technológia fejlődésének köszönhetően a digitális kompetenciákat célzó innovációk elsők között a természettudományos tárgyak és az idegen nyelvek módszertani eszköztárát színesítették. A 2020 elején világméretet öltő Covid-19 világjárvány az online tér lehetőségeinek dinamikusabb megismerésére kényszerítette az oktatás aktorait. A tanítás-tanulás folyamatának online közegbe való kerülése a tanulókat, tanárokat és szülőket szorosabb együttműködésre készítette (Horváth Cz., Lévai & Molnár, 2014; Óváry & Váradi, 2022). A digitális tanulás tapasztalatainak megismerése a hazai és a nemzetközi platformon is az oktatáskutatás új szegmensét képezte. A kutatók a pedagógustársadalom digitális felkészültségét (Szalai et al., 2022; Kerekes & Kiss, 2022), a családok online tanításba való bekapcsolódásának technikai feltételeit (Daubney & Fautley, 2020), a tanulási folyamat produktivitását és a zenetanárok módszertani megújulását is górcső alá helyezték (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022; Miksza et al., 2021).

A zeneoktatás speciális tanulási folyamatában a szülői támogató attitűdök (Váradi & Józsa, 2023), a szakmai szempontok mellett a hozzáadott pedagógiai érték is különleges jelentőséggel bír a hangszeres oktatás mester-tanítvány kapcsolatában (Szűcs, 2019; Váradi, 2023). A zenetanítás és -tanulás online környezetben való megvalósulása számos kihívás elé állította a zenepedagógusokat. A hangszeres és csoportos órák valós időben való megtartását a hang- és képmínőség problematikája (Szalai et al., 2022) mellett a motiváció fenntartása is nehezítette (Kerekes & Kiss, 2022; Kiss, Kerekes & Bartalis, 2022). Annak ellenére, hogy az online tanulási közeg a problémamegoldó készség dinamikusabb kibontakoztatását segítette elő az oktatási folyamat szereplőinél, a személyes interakciók impulzusai, többletenergiai nem pótolhatók a módszertani eszköztár digitális gyarapodásával sem (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022). Kutatásunkban a szülők véleményét és meglátásait összegezzük gyermekeik online zeneoktatásával kapcsolatban.

Elméleti háttér

A Covid 19 járvány következményeként létrejött új tanulási dimenzió az oktatás szereplőinek kapcsolatrendszerét alap-, közép-, és felsőfokon is átformálta. A digitális tanulási folyamat alapja az önálló elsajátítás ideája, melynek feltétele, hogy az egyén készségi szinten rendelkezzen önszabályzó képességekkel (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022). Az iskolában – mint az információáramlás egyik kiemelkedő terében – a tanárok, a tanulók személyisége, a szélesebb és szűkebb szociális környezet szabályrendszerének kölcsönhatása érvényesül (Molnár, 2009). Elmondható, hogy az otthontanulás időszakában éppen az oktatásban szereplők egymásra hatásának dinamikája változott meg. Minél fiatalabb gyermekekről beszélünk, annál támogatóbb tanári és szülői beavatkozásra van szükség a tanulmányi eredményesség érdekében. Pusztai és Győri (2021) kutatási eredményei azt mutatták, hogy még a felsőoktatásban résztvevő fiatalokra is negatív hatással volt a jelenléti oktatás szüneteltetése. Csökkent az egyetemisták tanulmányaikba fektetett erőfeszítése, valamint az oktató-hallgató közötti bizalmi viszony sérüléséről is beszámoltak.

A bezártság és a digitális eszközhasználat túlsúlya a tanulók személyiségfejlődésére és lélektani folyamataira is befolyással volt, ennek nyomán követése, utóhatásainak felmérése számos megoldandó feladatot adnak az oktatás résztvevőinek. Az online felületeken elérhető tartalmak fogyasztásának mennyisége és minősége hatással van a gyermekek mentális egészségére, beleértve a társas érintkezés, beilleszkedés kulturális motívumait, valamint a fizikális állapotukat is (Hadnagy, 2016;

Wallance, 1999). Érdemes kiemelni, hogy a zenetanulás pozitív hozadéka az általánosan ismert érzelmi többlet mellett, a stressz- és szorongás levezetésében még inkább megnyilvánult a pandémia időszakában (Vega, 2021; Giannini, 2022).

Az oktatásban résztvevők kapcsolata a zenei nevelésben különleges, hiszen ebben a tanulási környezetben az egy tanár-egy gyermek (mester-tanítvány) oktatási modell, az egyéni foglalkozás valósul meg. A zenepedagógusokra talán még inkább jellemző, hogy elköteleződésük gyökerét egy bensőséges munkakapcsolat jelenti a zenével és a tanulókkal egyaránt. Örömforrásuk a személyes interakciókhoz kötődik, a zenei tudás, tartalom közvetítésén keresztül érzelmekkel dolgoznak. Ezért az online időszakban feltételezhető volt, hogy a személyes jelenlét hiánya mentálisan jobban megviselheti a művészetközvetítésben résztvevőket, mint az egyéb tantárgyakat tanító pedagógusokat (Jones et al., 2010; Miksza & Hime, 2015).

Miksza és munkatársai (2021) az online térben való oktatás tapasztalatait 2023 zenetanár közreműködésével mérték fel. Kutatásukban a téma holisztikus megközelítésére törekedtek. A pandémia hatását vizsgálva fókuszba helyezték a hatékonyságot befolyásoló tényezőket, mind a hivatásra, mind a tanulókra vonatkoztatva. Munkájuk különlegessége, hogy a zenei nevelésben résztvevők mentális állapotára is kiterjedt, mint például a depresszió, a szorongás és a stressz. Eredményeik azt mutatták, hogy az alap- és középfokon tanító zenepedagógusok és a zenei felsőoktatás oktatói is rosszabb lelkiállapotban voltak, kevesebb pozitív érzélemmel rendelkeztek ebben az időszakban. Nemcsak csökkent az elkötelezettségük és a teljesítményük, de a depressziómutatók is magasabb értékeken mozogtak, valamint egészségi állapotuk is romlott. A felmérésben résztvevő zenetanárok közel egyharmada súlyos, szintén egyharmada mérsékelt fokú depresszív állapotról számolt be. Egyedül a kapcsolati skálán érték el jobb értékeket az általános társadalmi eredményeknél (Miksza et al., 2021).

Az online tér tanítási-tanulási folyamatra való hatását a zenei nevelés terén több kutató is taglalja (Kiss, Kerekes & Bartalis, 2022; Szalai et al., 2022). A zenepedagógusok körében végzett vizsgálatok során pozitívként kiemelik a kreativitás és a problémamegoldó készség ösztönzését, a digitális kompetenciák fejlődését, a tananyagok készítését és a rugalmasabb időkezelést. A negatív impulzusok között a családi élet és a munkaidő közötti határ sérülését és összemosódását, az oktatásra való felkészülés megnövekedett időigényét említették (Biasutti et al., 2021).

A 2020. tavaszán, majd 2021. novemberétől megvalósuló online oktatás során a szülők digitális oktatáshoz kötődő szerepe is előtérbe került. Míg a pedagógusok az ismeretanyag átadásának kreatív megvalósításán fáradoztak, az általános iskolába járó gyermekek szüleinek aktívan be kellett kapcsolódnia a tanulási folyamat segítésébe, amellet, hogy saját munkahelyükön is helyt kellett állniuk. Fontos hangsúlyozni, hogy az oktatási színtérbe bevezetett digitális technikai innovációk célja egy olyan új típusú szemlélet kialakítása volt, amely messze túlmutat a tradicionális tanulási módszerek online megerősítésén (Malatyinszky, 2020). Ezzel szemben a pandémia okozta szükséghelyzet, a tanulás kizárólag online környezetbe kerülése elsősorban a tananyag feldolgozását jelentette. Malatyinszky kutatásában 900 szülői visszajelzést dolgozott fel. Mivel a válaszadók több mint 60%-a diplomával rendelkezett, ezért a kapcsolattartáshoz szükséges eszközök használata nem jelentett problémát és az alacsonyabb végzettségűek esetében sem számolt be ennek hiányáról. Gyermekeik támogatásának fokmérője a tanulásra szánt időintervallumban határozható meg. A megkérdezett szülők átlagosan közel 4 órát tartottak szükségesnek az iskolai feladatok elvégzésére, habár csak 60%-uk töltött a gyermekével a gép előtt három órát meghaladó időtartamot. Malatyinszky a szülők magas iskolai végzettségével járó tudásbázisnak tulajdonítja kutatásának azon eredményét, mely szerint a családok 66,6%-a vélte úgy, hogy megfelelő háttérrel és támogatást nyújtott gyermekének ebben az időszakban (Malatyinszky, 2020).

A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet támogatásával a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program és a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, valamint A Jövő Művészetéért Alapítvány művészetpedagógiai kutatócsoportja 2020-ban a zenepedagógusok körében vizsgálta a digitális tér oktatási tapasztalatait (Váradí & Józsa, 2022). Munkánk során kirajzolódott, hogy a pedagógusok számára az online közeg összességében – néhány tagadhatatlan pozitívuma ellenére – negatív, hiszen a személyes kontaktus hiánya és az esetleges infrastrukturális és technikai hiányosságok már önmagukban olyan faktorok, amelyek hátrányosan érintik az oktatás sikerességét és minőségét (Szalai et al., 2022; Váradí, 2021; Váradí, 2022). Az online zeneoktatással kapcsolatosan a szülői nézetek megismerésére ez idáig még nem került sor, így jelen tanulmányunkban a digitális zeneoktatás különböző hatásait ezen újabb szemszögből kíséreljük meg bemutatni. 1) Feltételeztük, hogy a zenepedagógusok és a szülők hasonlóan érzékelték az online zeneoktatás időszakát. 2) Vélelmeztük, hogy azoknál a családoknál, ahol több gyermek is tanult zenét, azaz párhuzamosan kényszerültek bele az online zeneoktatásba, ott a szülők még alaposabban ráláthattak ezen időszak sajátosságaira, így arra is rákérdeztünk, hogy gyermekeik digitális zeneoktatását összevetve tapasztaltak-e bármilyen eltérést. 3) Feltételeztük továbbá, hogy azok a szülők, akik a pandémiás időszak előtt és az alatt is aktívan követték gyermekük zeneoktatását, azok különbséget tapasztaltak a pedagógusok közvetítői attitűdjében, tanítási módszereiben.

Módszertan

A zenepedagógiai kutatócsoport 2022-ben jelentette meg előző kutatásának eredményeit *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* címmel, amelyben kérdőíves formában a zenepedagógusok véleményét vizsgáltuk (Váradí & Józsa, 2022). Kutatásunk során arra fókuszáltunk, miként látták és hogyan élték meg ezt az időszakot, ezáltal a digitális zeneoktatás számos területét érintettük. Jelenlegi munkánkban ugyancsak erre az időszakra koncentrálnunk, azonban a fókuszot nem a pedagógusokra, hanem az online oktatás megkerülhetetlen aktoraira, a szülőkre helyezzük. A kutatás során saját szerkesztésű kérdőívet használtunk, amelyet az Evasys felületén készítettünk el. Az online, anonim és önkéntes módon kitölthető mérőeszköz összesen 45 kérdést tartalmazott. A kérdőív öt fő területre volt felosztva: demográfiai adatok, szülői művészeti tevékenységek, gyermekek művészeti oktatása, online zeneoktatás tapasztalatai szülői szemszögből, valamint pedagógusként dolgozó válaszadók kérdései. A kérdőívet 467 résztvevő töltötte ki, az adattisztítás után pedig 458 válaszadó véleménye maradt a mintában. A résztvevők 90%-a nő, és a válaszadók között 40 fő határon túl élő magyar anyanyelvű személy is volt.

Jelen tanulmányunk felépítését és módszertanát illetően az egyszerűbb összehasonlíthatóság végett előző munkánkat vettük alapul (Szalai et al., 2022). Tanulmányunk gerincét a HAngszeres és énekes ZENEoktatás (HAZEN 2020) adatbázis (Váradí & Józsa, 2024) nyitott kérdései adják. Első körben a digitális zeneoktatás előnyeire és hátrányaira tértünk ki, amelyekre összesen 390 szülői válasz érkezett. Ugyancsak nyitott kérdések segítségével világítottunk rá arra is, hogy abban az esetben, ha a megkérdezett szülőnek több gyermeke is tanult zenét a digitális oktatás időszaka alatt, akkor tapasztalt-e bármilyen eltérést a gyermekei zeneóráival kapcsolatban. Ezen kérdésre összesen 101 válasz érkezett. Mindezeket kiegészítve arra is rákérdeztünk, hogy abban az esetben, ha a megkérdezett szülő a pandémiát megelőző jelenléti oktatásban is jelen volt gyermekei óráin, akkor tapasztalt-e bármilyen változást a zenepedagógus óratartásában?

Tanulmányunkban a válaszokból leszűrt információk kvantifikálására törekedtünk, amelyhez a MAXQDA Analytics Pro kvalitatív adatelemző szoftvert alkalmaztuk. A szülői vélemények áttekintését és értelmezését követően szisztematikusan kódoltuk a szövegekben előforduló tartalmi elemeket. A kódrendszer létrehozásánál törekedtünk arra, hogy az összehasonlíthatóság érdekében főkéódjaink és alkódjaink lehetőség szerint megegyezzenek a zenetanárok véleményei alapján készített kódokkal (Szalai et al., 2022). Az előnyök és hátrányok tekintetében hét főkéódot¹ hoztunk létre, ezek összesen 351 negatív, valamint 236 pozitív kódot tartalmaznak.

Az olyan szülők válaszait, akiknek párhuzamosan több gyermeke is tanul zenét, szintén előnyök és hátrányok szerint kategorizáltuk, összesen 145 kód megkülönböztetésével. A főkéódot gerincét ez esetben is előző munkánk tapasztalataira építettük, a válaszok relevanciáját tekintve két újabb főkéóddal kiegészítve. A kódok közötti összefüggéseket MAXQDA Analytics Pro segítségével vizualizáltuk.

A pandémia előtti és az online oktatás alatti időszak tanári közvetítői attitűdjeit úgyszintén a főkéódot mentén vizsgáltuk, azonban a válaszok alacsony száma miatt (n=75) a szülői véleményeket hagyományos kvalitatív tartalomelemzési módszerrel vettük górcső alá.

A kutatás eredményei

Az online zeneoktatás előnyei és hátrányai

Elemzésünket a hátrányok gyakorisági sorrendjében közöljük.

1. táblázat. A szülői véleményekhez kapcsolódó fő- és alkódok sorszámai és kódszámai

Kódok	Hátrányok sorszáma	Hátrányok kódszáma	Előnyök sorszáma	Előnyök kódszáma
1. Kapcsolattartáshoz és kommunikációhoz köthető tényezők	1	97	2	31
Emocionális tényezők	1	72	2	7
Óratartáshoz kapcsolódó tényezők	2	10	1	15
Szülőkkel kapcsolatos tényezők	3	8	2	7
Minőség, sikeresség	4	7	3	2
2. Tanuláshoz, tanításhoz, tananyaghoz köthető tényezők	2	71	5	6
Egyéni technikai problémák	1	37	-	-
Ellenőrzés, javítás, számonkérés	2	13	-	-
Csoportos tevékenységek	3	12	-	-
Módszertan, óravezetés	4	9	2	2
Önállóságra nevelés	-	-	1	4
3. Sikerességhez köthető tényezők	3	67	4	8

¹ Előző tanulmányunkban összesen nyolc főkéódot szerepelt, azonban míg a pedagógusi véleményekben az egészség védelme is megjelent főkéódként, addig a szülői oldal mindezt nem domborította ki.

Haladás mértéke	1	27	-	-
Általános tapasztalatok	2	23	1	5
Rendezvények meghíúsulása	3	17	2	3
4. Infrastrukturális és digitális tényezők	4	51	4	8
Digitális eszközök és alkalmazások kezelése	1	29	1	4
Hálózati problémák	2	11	-	-
Hangszer	3	7	-	-
Információtárolás, felvételkészítés	4	2	2	2
Digitális kompetenciák	5	2	2	2
5. Mentális állapothoz köthető tényezők	5	33	3	15
6. Térbeli és időbeli tényezők	6	11	1	90
Időbeli tényezők	1	7	1	41
Térbeli tényezők	2	4	2	39
7. Ellentétes helyre írt adatok	-	21	-	79
Összesen	-	351	-	236

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022

Első főkérdésünk a *kapcsolattartáshoz és kommunikációhoz kapcsolódó tényezők* halmazát foglalja magában. A pozitív és a negatív véleményeket egyaránt négy alkód alá tudtuk rendezni, amelyek a következők: a) emocionális tényezők, b) óratartáshoz kapcsolódó tényezők, c) a szülőkkel kapcsolatos tényezők, d) a minőség és sikeresség. A hátrányok oldalán elsősorban az emocionális problémák domináltak (72 kód), úgy, mint a személyes kapcsolat hiánya (64 kód), vagy a tanár-diák viszony negatív irányú változása (6 kód). Megjegyzendő ugyanakkor, hogy több válaszadó szerint az online zeneoktatás ideje alatt a kevésbé formális kapcsolatnak köszönhetően szorosabb mester-tanítvány viszony jött létre (4 kód). Pozitív tényező volt továbbá a folyamatosság (12 kód), illetve az órák megtarthatósága betegség vagy karantén esetén is (2 kód). Egy válaszadó szerint a zeneiskolai órák rendszeresebben voltak megtartva, mint a közismereti órák. A megkérdezettek közül többen is kiemelték a szülői bekapcsolódás lehetőségét, a gyermek zenei tanulmányainak naprakész követését (7 kód), azonban volt, aki nehézségként, teherként élte meg ugyanezt (8 kód). További negatív tapasztalatok születtek még a tanári visszajelzések gyakoriságát és gyorsaságát, illetve a nehézkes kommunikációt illetően is.

A legnagyobb különbség a kódszámok mennyiségének vonatkozásában a *tanuláshoz, tanításhoz, tananyaghoz köthető tényezők* csoportjánál figyelhető meg. A negatív oldal kódjainak mintegy ötöde jelen halmazhoz tartozik (71 kód). Negatív vélemények leginkább az egyéni technikai fejlesztés területén születtek, kiemelve a hangszer- és énektechnikai nehézségeket (31 kód), valamint az érzékeny zenei elemek, megformálás érzékeltetésének és átadásának problémáját (5 kód). Az online zeneoktatás hátránya volt még a tanári bemutatás hiánya (4 kód), a javítás, korrigálás komplikáltsága (13 kód), valamint a kamarazenélés és kamaraéneklés meghíúsulása (11 kód). Az egyéni technikai fejlesztés, az ellenőrzés, javítás, számonkérés, továbbá a csoportos tevékenységek alkódok esetén kizárólag negatív tapasztalatokat osztottak meg a válaszadók, azonban a módszertan és óravezetés kategóriáján belül két pozitívum is megjelent, illetőleg szükséges volt egy, kizárólag előnyöket tartalmazó halmaz létrehozása is. Az önállóságra nevelést négy válaszadó szerint is elősegítette az online oktatás, de kedvező hatással volt a pedagógusok módszertani apparátusának fejlődésére, eszközrendszerüknek bővülésére, az újszerű, kreatív feladatok megalkotására is.

Az online zeneoktatás idején felállított pedagógiai célok megvalósulásának mértéke, a hatékonysággal kapcsolatos általános tapasztalatok, valamint a tantermi, kurrikuláris zeneoktatás kísérőrendezvényeinek, mint a hangversenyek, hangszerbemutatók, versenyek megvalósulásának módjai alkotják a *sikerességhez köthető tényezők* főköd három alkódját. Több válaszadó is megkérdőjelezte az online zeneoktatás sikerességét. A rosszabb haladás miatt kevésbé vélték hatékonynak ezt (27 kód), többek szerint pedig kizárólag negatív hatása volt a diákokra (10 kód), vagy kizárólag átmeneti megoldásnak használható (5 kód). A pandémiás időszak jelentős hátránya ezenfelül a koncertek (12 kód), tanulmányi versenyek, élőzenei események szünetelése (5 kód), ezáltal a megszerzett, vagy alakuló színpadi gyakorlat, rutin elvesztése. Egy-egy szülő pozitívként emelte ki, hogy gyermeke sokkal bátrabb lett az online zeneórák alatt, szorgalmasabban gyakorolt, esetleg jobban szerette, mint a hagyományos oktatást, de ez inkább kivételes esetekben volt jellemző. A pedagógusok a zenei rendezvények hiányát egyedi megoldásokkal tudták orvosolni, például templomi zenés szolgálatokkal (3 kód).

Az online oktatás sikeres megvalósításához elengedhetetlen a megfelelő digitális és analóg eszközpark megléte, a speciális alkalmazások ismerete. E komponensek halmaza az *infrastrukturális és digitális tényezők* főköd. Kírívó adat a digitális eszközök és alkalmazások kezelése alkódhoz kapcsolódó 29 kód. Elsősorban a rossz hang- és képminőség (17 és 2 kód), illetve egyéb digitális technikai nehézségek (7 kód) okoztak problémát, de a hang és kép aszinkronitása (6 kód), a hálózati kapcsolat erőssége (5 kód), a megfelelő hangszer elérhetősége és karbantartása (7 kód), a felvételek készítésének körülményessége (2 kód), továbbá a digitális kompetenciák hiánya (2 kód) is indukált fennakadást. A digitális elmélyülésnek azonban tapasztalható pozitív hozadéka is. Egy-egy válaszadó úgy vélte, hogy a felvételek elkészítése által fejlődött a gyermeke koncentrációs képessége, a digitális kompetenciák és az IKT eszközök kezelésének területén is előrelépés mutatható ki, mindemellett új koncertfelvételeket, online hangversenytermeket is megismertek.

Habár kisebb mértékű, de hasonlóan jól látható különbség mutatkozik a *mentális állapothoz köthető tényezők*² esetében is, hiszen majdnem pontosan kétszer annyi negatív tartalmú információval (31 kód) találkozhattunk, mint pozitív kicsengésűvel (15 kód). A mentális állapotot érintő hátrányok tekintetében egyértelműen a motivációs nehézségek domináltak a válaszok között (20 kód), de visszatérő elem volt a gyermekek általános lehangoltsága, az önbizalom csökkenése, valamint figyelemzavar kialakulása, erősödése. Mindezek mellett negatívként jelent meg, hogy egy-egy gyermek gátlásosabbá és összességében feszültebbé vált, míg egy szülő kifejezetten arról számolt be, hogy a megváltozott oktatási környezet hatására gyermeke füllenteni és esetenként hazudozni kezdett, holott ezt megelőzően ez nem volt jellemző rá.

Szerencsére a mentális állapotra kifejtett pozitív hatásokról is érkeztek szülői vélemények. Többen is arról számoltak be, hogy gyermekükre jó hatással volt a folyamatos otthonlét, hiszen a nyugodt környezetnek köszönhetően jobban tudtak figyelni és koncentrálni, ezáltal pihentebbek és kiegyensúlyozottabbak voltak, mint a hagyományos, jelenléti oktatás alatt (12 kód), valamint megfelelő alkalmazkodóképesség birtokában átmeneti pozitívként vetődött fel az eleinte fennálló erősebb motiváció (3 kód).

Az előző főköddel összevetve szembeötlő, hogy míg eddig minden főködon belül a hátrányok voltak túlsúlyban, addig a *térbeli és időbeli tényezők* esetében egyértelmű pozitív dominancia figyelhető meg. Mivel a tér- és időbeli tényezők között szoros kapcsolat áll fenn, azokat lehetőség szerint igyekeztünk szétválasztani. A térbeli tényezők (39 kód) kivétel nélkül az utazás megszűnéséhez kapcsolódtak valamilyen formában, hiszen nagyon sokan könnyebbé élték meg, hogy nem

² A zenepedagógusok véleményeit feldolgozó tanulmányunkban mentális és fizikális állapothoz köthető tényezők néven szerepelt, azonban a szülői vélemények mindössze a mentális tényezőkre tértek ki.

kellett külön energiát – és tervezést – fordítani az utazáshoz kapcsolódó logisztikai teendőkre. Amellett, hogy kényelmesebbnek és olcsóbbnak is találták, volt, aki kiemelte, hogy így nem kellett magukkal cipelni a hangszerüket, amely szintén megkönnyítette számukra a hétköznapokat. Az időbeli tényezők (51 kód) esetében rekurrens vélemény volt, hogy az utazás elmaradása miatt több szabadidő maradt a gyermekek és gyakran a teljes család számára, ezáltal a teljes online oktatás időszakát időtakarékosabbnak élték meg (21 kód). Szintén többen pozitívumként emelték ki, hogy a zenepedagógussal rugalmas órarendben, ezáltal rugalmas időbeosztással tudtak együttműködni (15 kód), ez pedig segítség volt számukra. Mindemellett kiemelendő a digitális oktatás egyik indirekt előnye, hiszen számos olyan vélemény született, hogy a megnövekedett szabadidőmennyiség miatt a gyermekek egész egyszerűen több időt tudtak hangszerükre fordítani, valamint összességében többet és szívesebben is gyakoroltak (15 kód).

Mindössze néhány véleményben kapott negatív felhangot térhez vagy időhöz köthető tényező, azonban ezek jól mutatják, hogy milyen általános nehézségek fordulhattak elő az online időszak alatt. Volt, akik számára komplikációt okozott az otthoni munka, tanulás, zenélés és egyéb teendők összeegyeztetése, hiszen több gyermek esetén a párhuzamosan zajló online órák zavarták egymást. Volt olyan megközelítés is, amely kifejezetten a zeneiskolai közeget hiányolta, azt a sajátos miliőt, amely megkülönbözteti a zeneiskolákat a hagyományos intézményektől.

Az időbeli tényezők kapcsán érdekes lehet megfigyelni, hogy negatív kontextusban éppen azok az elemek kerültek elő, amely a válaszadók többsége számára inkább pozitívumként jelent meg. A gyakorlással kapcsolatban több véleményben is helyet kapott, hogy az online órákat gyakran kiegészítő felvételnézés miatt többet kellett a gyermekeknek gyakorolnia, épp emiatt időigényesebbnek és fárasztóbbnak érezték, mint a jelenléti időszakot. Emellett néhány véleményben kritika illette a zenepedagógus túlzott rugalmasságát, amelynek következtében az órák teljesen rendszertelenül valósultak meg.

A zenetanári felmérés eredményeihez hasonlóan (Szalai et al., 2022) most is számos olyan választ kellett értelmeznünk, amelyek tartalmuknál fogva ellentétes helyre kerültek, azaz az online zeneoktatás előnyét vizsgáló kérdéshez negatív, míg a hátrányait vizsgáló kérdéshez pozitív tartalmú állítást fogalmaztak meg. Ugyancsak hasonlóság, hogy arányait tekintve főként az előbbi variáció volt jellemző, hiszen az előnyöket vizsgáló kérdésünkhöz megannyi negatív tartalmú információ érkezett (79 kód). Ezen belül is kiemelkedő az a megközelítés, miszerint semmilyen előnyét nem látták az online zeneoktatásnak (65 kód), még annak ellenére sem, hogy néhányan megjegyzik, hogy a zenepedagógus mindent megtett annak sikerességéért, az mégsem bizonyult igazán működőképesnek. Többen is kiemelték, hogy szükségmegoldásként érthető volt a bevezetése, de ettől függetlenül nem tartják életképesnek (6 kód), a személyes kontaktus hiánya, a különböző hangtechnikai problémák túlon túl erőteljes faktornak bizonyultak. Jóllehet csak egy válaszban merült fel, de kiemelendő, hogy volt olyan eset is, ahol semmilyen mértékű online óra nem valósult meg.

Az ellentétes helyre írt adatok másik spektrumán kevesebb válaszopció jelent meg, ezekben a digitális zeneoktatás újdonságerejét, az ilyen módon megvalósuló érdekes órák sajátosan pozitív élményét írták körül, mindemellett egy válaszban megjelent az otthoni négykezes zongorázás, azaz a szülő-gyermek kamarazenei muzsikálás élménye, amely újdonság volt számukra.

A tanári közvetítő stílus változásai

Fontosnak tartottuk annak megvizsgálását is, hogy eredményezett-e változást a pedagógus óratar-tásában az online forma. Ezért megkérdeztük a szülőket is, hogy tapasztalt-e változást a jelenléti órákhoz képest az online óratar-tásban. Ennél a kérdésnél a kézi kódolást választottuk, mert sok

ismétlődő és kevés információtartalmú választ kaptunk. A vélemények áttekintése után négy csoportot tudunk létrehozni: 1. nem volt változás a jelenléti órákhoz képest; 2. teljes információhiány, mert a szülő nem volt jelen az órákon; 3. pozitív változásokat tapasztalt; 4. negatív változásokat érzékelt.

A 75 válasz közül 26 esetben válaszolták a szülők, hogy nem történt változás az online órákon a jelenléti oktatáshoz képest. A teljes információhiány csoportjába 30 válasz érkezett. Ezen belül azért különböző változatokat találtunk: gyakran azért nem tudott a változásról nyilatkozni a szülő, mert a jelenléti oktatás során nem volt jelen az órán. Előfordult olyan eset is, amikor az online órákon nem tudott részt venni a szülő és azzal is találkozottunk, hogy sem a jelenléti, sem az online órán nem volt ott. A kisebb gyermekek szüleinél előfordult, hogy a pandémia előtt még nem tanult zenét a gyermeke, ezért nem volt összehasonlítási alapja.

Az előző kutatási eredményekkel összehasonlítva (Szalai et al., 2022) meglepő volt a pozitív és negatív válaszok teljesen kiegyenlített aránya (17-17 db.). A pozitív változások közül egy kivétellel mindegyik a kapcsolattartáshoz és kommunikációhoz köthető tényezőkhöz tartozik. Leggyakrabban az emocionális tényezők kerültek elő, egyenlő arányban jelentek meg az órátartáshoz kapcsolódó tényezők és a szülői bevonódás, illetve a minőség és sikeresség került említésre. A sikerességhez köthető tényezőkre utalás egy esetben jelent meg.

A negatív változások említése kapcsán színesebb paletta bontakozott ki. Leggyakrabban az infrastruktúrális és digitális tényezők jelentek meg, ezen belül a digitális eszközök és alkalmazások kezelésének problémája vezet, majd a hálózati problémák és a hangszerhez kötődő nehézségek, végül a digitális kompetenciák kerültek említésre. A második legnépesebb problémacsoportot a tanuláshoz, tanításhoz, tananyaghoz köthető csoport jelentette. Itt a módszertan és óravezetés, valamint az ellenőrzés, javítás, számonkérés nehézségei kerültek elő. A következő csoport a sikerességhez köthető, ahol az általános tapasztalatok mellett a haladás mértékének lassulása jelentett gondot a szülők szerint. A mentális állapothoz köthető tényezők és a kapcsolattartáshoz, kommunikációhoz köthető tényezők kerültek még említésre és az időbeli tényezők jelentettek további nehézségeket.

Vélemények a gyermekek párhuzamos zenetanulásáról

A főkódok között nem volt nagy szórás, csak a térbeli és időbeli tényezők jelentek meg alacsony számban. A legnagyobb csoportot a *nincs eltérő tapasztalat* főkód jelentette 28 válasszal, ahol a szülők nem észleltek különbséget a gyermekek zenetanulásában, 18 esetben *nem az online zenetanuláshoz köthető választ* kaptunk, mert még nem tanult zenét akkor a másik gyermek vagy már nem volt zeneiskolás a pandémia időszakában.

Három fő csoport közel azonos számú válasszal jelent meg (21-22 db.): a kapcsolattartáshoz és kommunikációhoz köthető tényezők, a sikerességhez köthető tényezők, valamint a mentális állapothoz köthető tényezők. A kapcsolattartáshoz és kommunikációhoz köthető tényezők esetében további alkódokat tudunk elkülöníteni: az órátartáshoz kapcsolódó tényezők és a szülői bevonódás esetében mind a pozitív, mind a negatív oldal megjelent. A minőség, sikeresség, illetve az emocionális tényezők között viszont csak a negatív oldal mutatkozott meg. Az órátartáshoz kapcsolódóan két pozitív véleményt idéznénk, mert jól mutatja, hogy mennyire fontos a zenepedagógusok sikeres helytállásához a személyiségük és a különleges attitűdjük: „Szerencsére a tanáraik rettentő jó fejek, rugalmasak és segítőkészek, így az online oktatás nem jelentett nagy gondot”. A második esetben egy egészen különleges helyzetet láthatunk: „A másik fiam tanára katonaként sokszor a határra volt vezényelve és még ott is foglalkozott vele.” Az órátartással kapcsolatos negatív vélemények között

a standard válaszok jelentek meg: többször elmaradtak órák, rövidebb órát tartottak, illetve a személyes kontakt hiánya merült fel. A szülői bevonódás kapcsán annak az örömét lehetett felfedezni, hogy a szülők végre részesei lehettek a gyermekek zeneórájának, amire a jelenléti oktatás alkalmával ritkán van lehetőség. A negatív oldalon elsősorban a kisebb gyermekeknél szükséges több segítség, illetve a nagyobb szülői leterheltség jelent meg. A minőség és sikeresség esetében a személyes találkozás hiánya miatti hanyagabb felkészülés fordult elő. Az emocionális tényezők nagyobb arányban jelentek meg a főkódon belül és mind negatív felhanggal. Itt megjelent újra a személyes találkozás hiánya miatti elkedvetlenedés és lelkesedésvesztés, másrészt az új helyzet és technika miatti szorongás, zárkózottság. Pl: „Nagyon zavarban volt, hogy kamera előtt kell játszania.”, illetve „Másik gyermekemet jobban feszélyezte az, hogy esetleg mi is meghalljuk, mit beszél, mit játszik.”

A *sikerességhez köthető tényezők* közül a diákokra gyakorolt hatás, a haladás mértéke és az általános tapasztalatok pozitív és negatív oldalai egyaránt megjelentek. Újra megfogalmazásra került a szülők részéről, hogy a kisebb gyermekek, illetve a kezdő zenetanulók nehezebben boldogultak, számukra kiemelten nagy jelentőségű a zenetanárral való személyes kapcsolat. A diákokra gyakorolt hatások között elsősorban negatív vélemények fogalmazódtak meg, amelyek nemcsak a kevesebb zenélésről és a sikerélmény hiányáról számoltak be, hanem a zenetanulás időleges vagy végleges feladását is jelentették több gyermek számára. A haladás mértéke teljesen vegyes képet mutatott. Egyesek számára gyorsabb és jobb haladást jelentett az online óra, másoknak nem volt elég hatékony, illetve olyan technikai problémákkal küzdöttek, mint a fúvósoknál a helyes légzéstechnika.

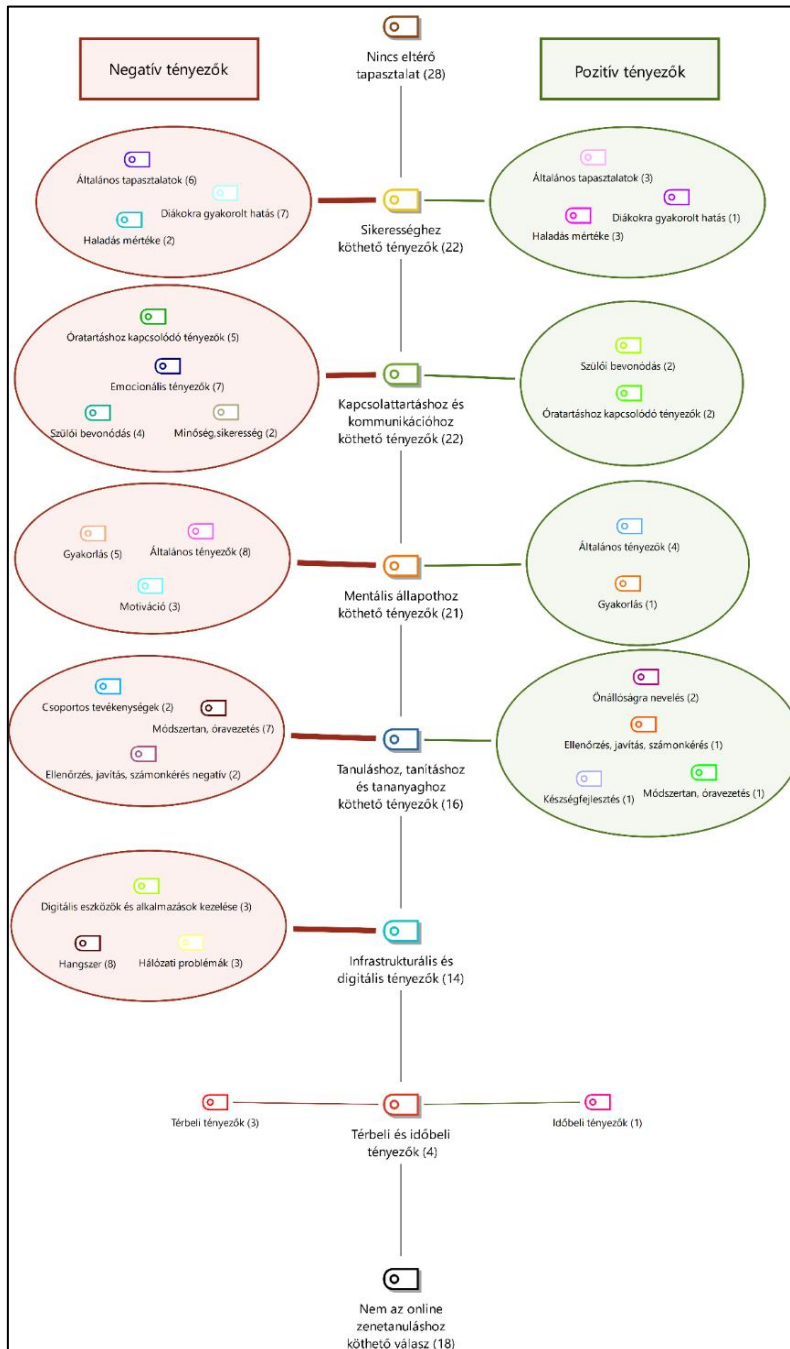
A *mentális állapothoz* köthető tényezők esetében gyakran megjelentek a gyermekek gyakorlására és a motivációjára történő utalások, ezért ezeket külön alkódként kezeltük. A pozitív válaszok esetében a lelkesedés vagy a kisebb gyermekek gyorsabb alkalmazkodása került említésre. A negatív oldalon inkább a hozzáállás minőségének romlását hozták fel, illetve az a probléma fogalmazódott meg, hogy túl sok időt kell a számítógép előtt tölteniük a gyermekeknek és szinte függővé váltak emiatt. Többen említették az egész család számára nagyobb terhet és kihívást jelentő helyzeteket az online oktatás miatt. A gyakorláshoz kötődően egy kivételével mindenki a kevesebb gyakorlásról írt, ami összecseng a korábban említett hozzáállással és a lelkesedés csökkenésével. A motivációhoz kötődően csak negatív tapasztalatokat láttunk, ami a motiváció teljes elvesztését is jelenthette.

A *tanuláshoz, tanításhoz, tananyaghoz köthető tényezők* között a legtöbb esetben a módszertan, óravezetéshez érkezett megjegyzés egy kivételével mind negatív felhanggal. A rugalmas és segítőkész hozzáállás mellett megjelentek az elmaradt, illetve rövidebb órák, a csupán e-mail-ben történő értékelés, a beskatulyázás és a tanári hangszerjáték hiánya is előfordult. Az ellenőrzés, javítás, számonkérés esetében a felvétel utáni megbeszélés jó megoldásnak bizonyult. Viszont problémát jelentett, hogy a tanár a gyermek „*testtartását sokszor nem korrigálta, mert sajnos nem volt felnőtt, aki egész alakban is láthatta.*” Az online helyzet azonban pozitív következményekkel is járt az önállóságra nevelés és készségfejlesztés kapcsán. Egyrészt jobban rá voltak kényszerítve a diákok az önálló munkára, többen maguk is kerestek darabokat, amiket szerettek volna megtanulni. Egyes diákoknál a kottaolvasási készség is fejlődött, hiszen nem volt lehetőségük hallás után megtanulni a darabot, ahogy az a jelenléti órán történt volna. A szolfézs órák esetében viszont többen is jelezték, hogy gyakran elmaradtak.

Az *infrastrukturális és digitális tényezők* között csak negatívumokról számoltak be a szülők. A legtöbb nehézség a hangszeres oktatáshoz kötődött. Nem látta a tanár rendesen a kicsi képernyőn, nem tudta megigazítani a kezét a hangszeren, különösen a kezdő hangszeratanulóknál és a kisebb gyermekeknél jelentett ez komoly kihívást mind a gyermekek, mind a tanárok részére. A digitális eszközök és alkalmazások kezelése és megléte még mindig problémaként merült fel. Előfordult,

hogyan a tanárnak nem volt kamerája, illetve főleg kisebb gyermekeknél kellett szülői segítség az eszközök beállításához. Ehhez társultak még a hálózati problémák, ami csatlakozási nehézségeket, kép- és hangminőségi hibákat okozott.

A térbeli és időbeli tényezők kapcsán az időbeli tényezőknél pozitívumként jelent meg, hogy a gyermek „szigorú időrendjébe jobban illeszkedtek az online- mint az offline órák.” A térbeli tényezőknél csak negatívumokról írtak a szülők, miszerint „nehéz volt összehangolni a többféle hangszerrel egy otthonban” vagy „logisztikázni kellett, hogy a hangszeres órák ne egyszerre legyenek, hogy ne zavarják egymást”, illetve extrém esetben is előfordult: „mivel heten lakunk egy lakásban (két felnőtt, öt tanulmányokat folytató gyermek, így egy tenorkürt óra eléggé nagy kihatással volt az életünkre: nincs se hangszerrelt szobánk se elég helyiségünk)”.

1. ábra. A Covid-19 alatti párhuzamos zenetanulás vizuális térképe a szülői vélemények alapján

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022

Összefoglalás

Tanulmányunkban arra vállalkoztunk, hogy feltárjuk, a járványügyi helyzet miatt kialakult online tanulási környezetben szerzett tapasztalatokat miként látják az oktatás nélkülözhetetlen aktorai, a szülők, akik a családban egyszerre töltnek be megfigyelői és támogatói szerepet. Figyelemreméltó a különbség a szülői és a tanári visszajelzéseket összevetve (Szalai et al., 2022), hiszen a zenepedagógusok elsősorban az infrastrukturális problémákat, illetve a nevelő-oktató munka akadályoztatását emelték ki hátrányként. A szülői oldal ezzel szemben a legfajsúlyosabb problémaként a kapcsolattartáshoz és kommunikációhoz köthető emocionális tényezőket hangsúlyozta, ezzel is bizonyítva, hogy a perszonális kapcsolat a zeneoktatás területén dominánsabb, mint a közoktatás más területein. A család életével kapcsolatos logisztikai szervezések nehézségei jelentős mértékben csökkentek az otthontanulás lehetősége által, különös tekintettel az utazásra szánt időre.

Kutatásunk további újdonsága, hogy azon családokat is vizsgáltuk, ahol több gyermek is tanult zenét a pandémia alatt. A szülők közel 20%-a nem tapasztalt eltérést a gyermekek zenetanulmányai között. A legnagyobb eltérést a kapcsolattartás és kommunikáció, valamint a mentális tényezők területén érzékelték.

Tanulmányunk különleges aspektusát a zenepedagógusok közvetítői attitűdjeinek esetleges változásai jelentették. A jelenléti oktatáshoz képest az online időszak alatt a szülők is szembesülhettek a zenetanárok kihívásaival. Közel egyharmaduk nem tapasztalt eltérést a zenepedagógusok habitusában, emellett azonos arányban jelentek meg a pozitív és negatív változásra utaló válaszok.

Konklúzióként elmondható, hogy az online tanulási környezet dinamikusabban fejlődő módszertani innovációkra kényszerítette a zenei nevelés összes résztvevőjét, lehetséges új utakat mutatva a technológiát természetes közegként kezelő generáció számára. Mindazonáltal a szülői oldal is úgy vélte, hogy a zenetanulás személyes interakciói segítik gyermekeik egészséges lelki és mentális fejlődését, különös tekintettel a szociális kapcsolatokra.

Hivatkozott források

- Biasutti, M., Antonini P. R., & Schiavio, A. (2022). Assessing teachers' perspectives on giving music lessons remotely during the COVID-19 lockdown period. *Musicae Scientiae*, 26(3), 585–603. <https://doi.org/10.1177/1029864921996033>
- Daubney, A., & Fautley, M. (2020). Editorial research. Music education in a time of pandemic. *British Journal of Music Education*, 37(2), 107–114. <https://doi.org/10.1017/S0265051720000133>
- Giannini, S. (2022). *Prioritize health and well-being now and when schools reopen*. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.unesco.org/en/articles/prioritize-health-and-well-being-now-and-when-schools-reopen>
- Hadnagy, J. (2016). Közösségi kapcsolatok szerveződési sajátosságai a digitális térben és ami mögötte van. In Pacsuta, I. (Ed.), *Az IKT eszközök szociálpedagógiai vonatkozásai* (pp. 53–93). Líceum Kiadó.
- Horváth Cz. J., Lévai, J., & Molnár, Gy. (2014). *Oktatás és technológia*. Typotex.
- Jones, B. D., & Parkes, K. A. (2010). The Motivation of Undergraduate Music Students: The Impact of Identification and Talent Beliefs on Choosing a Career in Music Education. *Journal of Music Education*, 19(2), 41–56. <https://doi.org/10.1177/0022057083709351816>

- Kerekes, R., & Kiss, J. (2022). Csoportos zenei órák az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 53–70). MMA MMKI.
- Kiss, J., Kerekes, R., & Bartalis, I. (2022). Motiváció megtartása az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 71–86). MMA MMKI.
- Malatyinszky, Sz. (2020). *A digitális oktatás megélése*. EFOP-3.4.4-16-2017-00001. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.36400.38408>
- Miksza, P., & Hime, L. (2015). Undergraduate music program alumni's career path, retrospective institutional satisfaction, and financial status. *Arts Education Policy Review*, 116(4), 1–13. <https://doi.org/10.1080/10632913.2014.945628>
- Miksza, P., Parkes, K., Russel, J. A., & Bauer, W. (2021) The well-being of music educators during the Pandemic Spring of 2020. *Psychology of Music*, 50(4), 1152–1168. <https://doi.org/10.1177%2F030573562111042086>
- Molnár, É. (2009). Az önszabályozás értelmezései és elméleti megközelítései. *Magyar Pedagógia*, 109(4), 343–364.
- Óváry, Z., & Váradi, J. (2022). Kitekintés a maszk mögül. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 87–102). MMA MMKI.
- Pusztai, G., & Győri, K. (2021). Learning Alone – a kapcsolati beágyazódás vizsgálata a távolléti oktatás alatt. *Educatio*, 30(1), 112–125. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.9>
- Szalai, T., Mike, Á., & Radócz J. Miklós (2022). A digitális zeneoktatás előnyei és hátrányai. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 103–116). MMA MMKI.
- Sz. Fodor, A., & Molnár-Tamus, V. (2022). Zeneoktatás szokatlan környezetben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 23–38). MMA MMKI.
- Szűcs, T. (2019). Az alapfokú művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Váradi, J. (2021). Music on the Air. In Vidulin, S. P. (Ed.), *Music Pedagogy in the Context of Present and Future Changes 7. Multidisciplinary Crossroads. Researches in Music Education* (pp. 159–176). Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Váradi, J. (2022). Zeneoktatás távhangolásban. *Valóság: Társadalomtudományi Közlöny*, 64(9), 87–102.
- Váradi, J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete a 21. században*. Balassi Kiadó.
- Váradi, J., & Józsa, G. (2022). A zeneoktatás jellemzői az online térben. A kutatás előzménye, mintája és módszere In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 11–22). MMA MMKI.
- Váradi, J., & Józsa, G. (2023). Factors Affecting Attendance of and Attitudes towards Artistic Events among Primary School Children. *Social Sciences*, 12(7). 404. <https://doi.org/10.3390/socsci12070404>
- Váradi, J., & Józsa, G. (2024). Az alapfokú zeneoktatás jellemzői virtuális térben a Covid-19 ideje alatt. *Képzés és Gyakorlat*, 22(1), 7–18. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.7-18>
- Vega, J. C. (2021). Music (Education) During the Pandemic of COVID-19. *Academia Letters*, 333. <https://doi.org/10.20935/AL333>

Wallance, P. (1999). *The internet in a psychological context. The psychology of the Internet*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511581670.002>

Szerző(k):

Kerekes Rita

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4084-0077>

Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

E-mail cím: kerekes.rita@nye.hu

Mike Ádám

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7657-2169>

Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem
Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

E-mail cím: mike.adam@music.unideb.hu

Radócz J. Miklós

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3396-8184>

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Nevelés- és Művelődéstudományi
Doktori Program, Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnázium és Zeneiskola – AMI

E-mail cím: miklos.radocz@gmail.com

Szűcs Tímea

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8327-8280>

Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Neveléstudományi Tanszék

E-mail cím: szucstimea77@gmail.com

AZ ONLINE ZENEOKTATÁS ÉS A ZENETANÁRI ATTITÚD SZÜLŐI MEGÍTÉLÉSE

PARENTS' ASSESSMENT OF ONLINE MUSIC EDUCATION AND MUSIC TEACHERS' ATTITUDES

Józsa Gabriella – Váradi Judit

Összefoglalás

Számos hazai és nemzetközi tanulmány jelent meg a pandémia alatti oktatásról, annak hatékonyságáról, hiszen annak minden területe átkerült a digitális térbe. Nemcsak a tanítási és tanulási módszereknek, hanem a tanári hozzáállásoknak is változáson kellett átesni. Online adatfelvételt szülők körében végeztünk, mely során egyrészt arra voltunk kíváncsiak, hogyan vélekednek a zeneoktatás hatékonyságának változásáról a világiárvány előtti és alatti időszakban, másrészt arra, hogy a vizsgálatunkban azonosított két zenetanári attitúd (1. rugalmas-megengedő, 2. tradicionális) mennyiben befolyásolja a zeneoktatás eredményességének, a gyermek motivációjának megítélését a szülők szerint.

Kulcsszavak: zeneoktatás, hatékonyság, zenetanári attitűdök

Abstract

Many studies have been published on education during the pandemic and its impact as all aspects of education have been transferred to the digital space. Not only teaching and learning methods but also teachers' attitudes have had to change. We conducted an online survey of parents to find out their perceptions of changes in the effectiveness of music teaching before and during the pandemic, and to find out to what extent the two attitudes of music teachers identified in our study (1. flexible-permissive, 2. traditional) influence the parents' perception of the effectiveness of music teaching and their children's motivation.

Keywords: music education, effectiveness, music teacher attitudes

Bevezetés

A zeneoktatást vizsgáló kutatások – összhangban Bourdieu kulturális tőke és habitus elméletével, amely szerint a család kulturális igénye, a szülői példa a szocializációs folyamat során befolyásolja a gyermek aspirációit (Wright, 2010) – rávilágítottak arra, hogy a szülőknek jelentős szerepük van gyermekük zenei életében, zenei tanulmányaiban. A családi interakciós minták (Davidson & Borthwick, 2002), a szülő korábbi és jelenlegi művészeti tevékenysége (Szűcs & Péter, 2020), a szülői bevonódás mértéke (Epstein, 1994) pozitívan motiválja gyermekeik zenei érdeklődésének kialakulását, így a kulturális preferenciák öröklésében a tetten érhető transzgenerációs hatás (Bogt et al., 2011). McPherson (2008) a jelenséget olyan modellként értelmezi, ahol egy visszacsatolási hurok

jelenlétével a szülői célok, stílusok, preferenciák szociokontextuális hatásként érvényesülnek a gyermek számára. A szülők kiemelkedő szerepet játszanak a zeneoktatás során is (Koops, 2012). A tanuló, tanár és szülő triadikus kooperációja a sikerélmény megteremtésének kulcsa (Bugeja, 2009). A szülőknek nem kell professzionális zenésznek lenni, hogy segítsék gyermekeiket, az ő szerepük az érzelmi támogatás és megerősítés, míg a művészi és technikai ismeretek átadása a tanárok feladata (Creech, 2010).

A szülői támogatás minősége a jelenléti hangszeres zenei oktatásban sem elhanyagolható tényező (Oliveira et al., 2023), a tanulók jobb eredményt érnek el, ha a szüleik részt vesznek a hangszeres órákon, figyelemmel kísérik az otthoni gyakorlást és részt vesznek gyermekeik nyilvános fellépéseiben (Creech & Hallam, 2003).

A pandémia alatt az online oktatás új helyzet elé állította az oktatás minden résztvevőjét (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022). Az Amerikai Pszichológiai Társaság az Egyesült Államokban folytatott kutatást a világvárossal kapcsolatos stressz mértékéről (N=3013). Eredményeik alapján a szülők 71%-ának gyermekeik online oktatásának lebonyolítása okozta a legnagyobb stresszt ebben az időszakban (Mikszta et al., 2021). A zenei tanulmányokat vizsgálva a COVID-19 időszakában a kutatások rámutattak, hogy különösen a fiatalabb, kezdő tanulók szorultak nagyobb szülői segítségre (Szalai et al., 2022). A szülői támogatás leginkább az órákhoz és a gyakorláshoz szükséges tér és idő megteremtésében, valamint a hangszeres gyakorlás figyelemmel kísérésében mutatkozott meg. Ennek hatására az oktatás eredményesebbé vált, a csoportos zeneórák kivételével (Kerekes & Kiss, 2022), a zenetanárok megítélése szerint a tanulók fele jobban fejlődött és jobb eredményt ért el (Oliveira et al., 2023; Kiss et al., 2022). De ez az eredmény csak azoknál a szülőknél mutatkozott meg, akik maguk is otthonról dolgoztak, azokban a családokban, ahol a szülők továbbra is eljártak munkahelyükre ez a korreláció nem volt kimutatható. Ezek az eredmények annak ellenére, hogy a világvárossal miatti távoktatás atipikus és kihívásokkal teli időszakát jellemzik, összhangban állnak a korábbi kutatások konklúzióival.

Minta és módszerek

Az adatgyűjtés saját készítésű online kérdőívvel történt 2022. január és április között. Az adatgyűjtéshez kényelmi mintavételi technikát választottunk. A kérdőívet összesen 467 fő töltötte ki, az adattisztítás után 458 fő maradt a mintában. A kitöltők között a nők felülreprezentáltsága figyelhető meg. A minta és módszerek leírásával Váradi és Józsa tanulmánya foglalkozik részletesen (Váradi & Józsa, 2024).

A kutatás célja

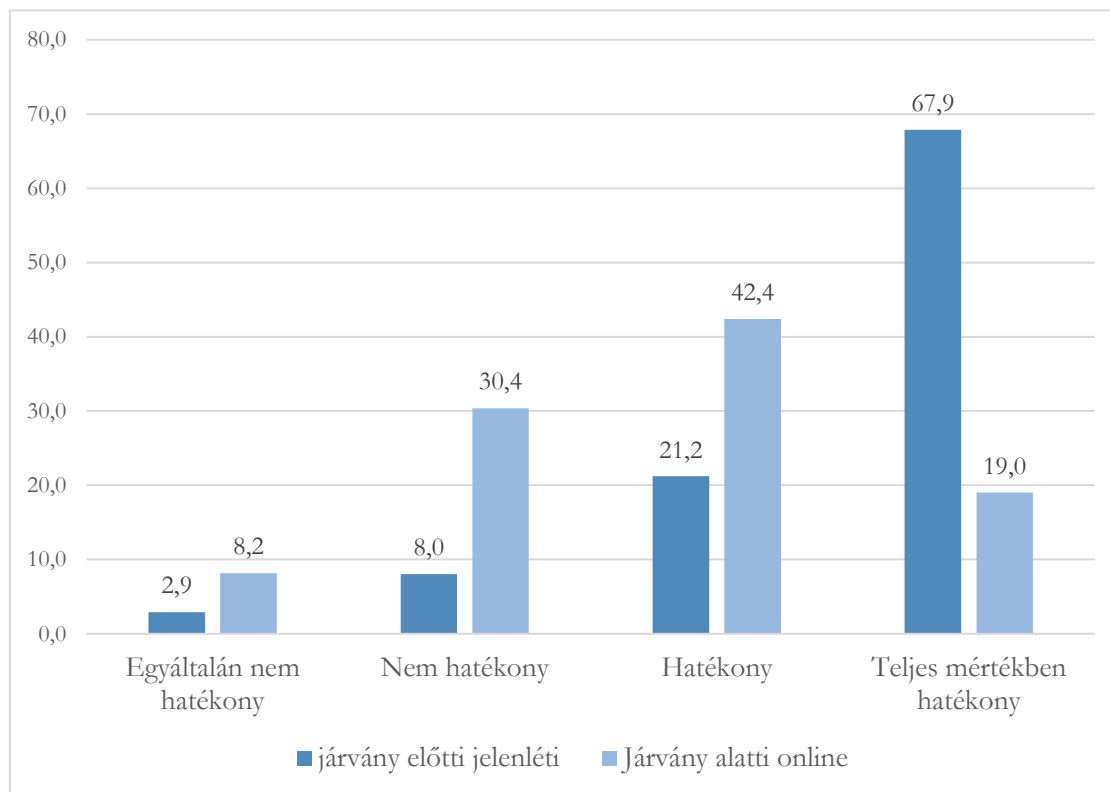
Jelen tanulmány célja, hogy feltérképezze a szülők szemszögéből a zeneoktatás hatékonyságát a koronavírus okozta világvárossal előtti jelenléti és utáni online térben. Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy a zeneoktatás hatékonyságának megítélésében milyen szerepet játszik a szülők iskolázottsága, a zenetanárok attitűdje, a tanórák megváltozott rendje stb. Elemzésünkben kitérünk ezen tényezők szerepére a diákok zenetanulási motivációjának változásában.

Eredmények

Zeneoktatás a szülő megítélésben

A zeneoktatás hatékonyságának megítélését egy-egy kérdéssel vizsgáltuk a világjárvány előtti és alatti időszakokra vonatkoztatva. A szülőknek a felkínált négy kategóriából (egyáltalán nem hatékony, nem hatékony, hatékony, teljes mértékben hatékony) az egyik megjelölésével kellett a választ megadni. Az 1. ábrán a vírus okozta világjárvány előtti jelenléti és alatti online oktatásra vonatkozó válaszok megoszlását szemléltetjük.

1. ábra. A járvány előtti és alatti zeneoktatás hatékonyságának megítélése

Az első ábrán azt látjuk, hogy mind a négy kategóriában jelentős különbségek vannak a két időszakban. Mindezt a keresztábra-elemzés ($\chi^2=213,873$ $p=0,001$) is megerősíti. Míg a pandémia előtti oktatást a szülők, szubjektív megítélésük szerint, közel 90%-a hatékornak tartotta, addig az online oktatást csak alig több mint 60%-uk ítélte eredményesnek. Azonban itt érdemes megjegyezni, hogy a zeneoktatás hatékonysága az online térben számos tényezőtől függ, mint például a technikai és hangszeres felszerelés megléte, a gyermek motiváltsága, a szülő bevonódása, a zenetanár kreativitása stb., melyek jelen tanulmány keretein túlmutatnak.

A zeneoktatás hatékonyságának megítélését a szülők iskolai végzettsége alapján is megvizsgáltuk. Az apák iskolai végzettsége nem mutat összefüggést a járvány előtti zeneoktatás hatékonyságának megítélésével ($\chi^2=6,333$ $p=0,387$). Az anyáknál azonban az érettségivel nem rendelkezők jelentősen többen ($\chi^2=15,138$ $p=0,019$) jelölték be azt, hogy egyáltalán nem voltak elégedettek a járvány előtti zeneoktatás hatékonyságával, mint az érettségizett és diplomás anyák.

Az online oktatás alatt kicsit változott a kép, ugyanis az apák körében is megjelent az elégedetlenség. Legnagyobb arányban az érettségivel nem rendelkező apák szerint nem volt hatékony gyermekük zenetanulása a pandémia alatt ($\chi^2=14,587$ $p=0,024$), míg a diplomás apák ezt a legalacsonyabb arányban nyilatkozták. Az anyák iskolai végzettsége és a hatékonyság megítélése szintén összefügg ($\chi^2=16,182$ $p=0,013$). Az anyák esetében az érettségizettek voltak legnagyobb arányban, akik szerint egyáltalán nem volt hatékony gyermekük zenetanulása az online időszakban. Az eredmények azt mutatják, hogy az alacsonyabb végzettségű szülők ítélték kevésbé hatékonnak az online és a járvány előtti jelenléti oktatást is.

Olyan objektív tényezők is befolyásolták a szülők vélekedését a zenetanulás hatékonyságról, mint az, hogy milyen rendszerességgel, hogyan volt megtartva az óra a jelenléti, illetve az online oktatásban. A kérdőívben rákérdeztünk arra, hogy a szülők megítélése szerint változott-e a hangszeres órák megtartása a jelenléti oktatáshoz képest. A válaszalternatívákat és az online oktatás elégedettségét keresztábra-elemzéssel ($\chi^2=56,184$ $p=0,001$) vizsgáltuk meg, mely eredményeit az 1. táblázatban közöljük.

1. táblázat. Az online órák hatékonyságának megítélése az óratartás változásának tükrében (keresztábra-elemzés)

Kategóriák		Változott-e a hangszeres órák megtartása?					
		Változatlanul órarendi időben, online voltak az órák	Rugalmas időpontokban, de voltak online órák.	Ritkábban voltak online órák	Megváltozott, több online alkalom volt.	Az órák nagy része elmaradt.	Egyáltalán nem volt online óra.
1.	n	18	9	2	2	4	1
	%	8,0	5,3	10,5	28,6	<u>57,1</u>	11,1
2.	n	60	53	13	2	3	2
	%	26,7	31,0	<u>68,4</u>	28,6	42,9	22,2
3.	n	91	86	2	2	0	4
	%	40,4	<u>50,3</u>	10,5	28,6	0	44,4
4.	n	56	23	2	1	0	2
	%	<u>24,9</u>	<u>13,5</u>	10,5	14,3	0	22,2

1. Egyáltalán nem hatékony; 2. Nem hatékony; 3. Hatékony; 4. Teljes mértékben hatékony. Az aláhúzva szereplő értékeknél a korrigált reziduum abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Az 1. táblázatban közölt keresztábra-elemzés eredményei nem meglepőek. Abban az esetben, ha az órák változatlan időben zajlottak a jelenléti oktatáshoz képest, vagy rugalmas időpontokban voltak megtartva, akkor a szülők elégedettek voltak a zeneórákkal és eredményesnek ítélték azokat. Amennyiben az online térben elmaradtak vagy ritkultak a megtartott hangszeres órák, akkor kevésbé tartották hatékonnak a pandémia alatti zenetanulást a szülők. Azonban láthatjuk, hogy az órák ritkulását, nagy részének vagy éppen minden órának az elmaradását csekély számú szülő jelölte meg.

Fentebb láthattuk, hogy a szülők iskolai végzettsége alapján találtunk különbségeket az online zenetanulás hatékonyságának megítélésében. Ezért arra voltunk kíváncsiak, hogy az óratartás vál-

tozásában és a hatékonyság megítélésében a szülők iskolai végzettsége alapján találunk-e különbséget. Ezt Kruskal-Wallis-próbával ellenőriztük. Az elemzés eredménye azt mutatja, hogy nincs különbség sem az óratartás megváltozásának (anya=1,681 $p=0,432$; apa=0,487 $p=0,784$), sem az online zenetanulás hatékonyságának (anya=0,138 $p=0,933$; apa=2,119 $p=0,347$) megítélésében a szülők iskolázottsága alapján.

A tanári attitűd megítélése

Megnéztük, hogy van-e a pandémiás időszak előtti és alatti tanításban különbség a tanári attitűd alapján. A szülők megítélése alapján a zenetanárok kétféle hozzáállását azonosította Váradí és Józsa (2024) faktoranalízis segítségével. Eszerint a zenetanárok egyik csoportját „rugalmas, megértőnek”, a másikat „tradicionálisnak” nevezték el a szerzők. Elsőként varianciaanalízissel vizsgáltuk meg, hogy a COVID–19 előtti zeneoktatás hatékonysága alapján vannak-e különbségek a tanári hozzáállás megítélésében. Az eredmények szignifikáns eltéréseket mutatnak ($F_t=8,214$ $p=0,001$; $F_t=6,359$ $p=0,001$). Az eltérő elemszámok miatt a Hochberg’s GT2 utóelemzést használtuk (2. táblázat).

2. táblázat. A járvány előtti zeneoktatás hatékonysága a tanári attitűd szerint

Válaszalternatívák	„Rugalmas, megértő”		„Tradicionális”	
Egyáltalán nem hatékony	-0,980			0,904
Kevésbé hatékony	-0,470	-0,470	0,369	0,369
Részben hatékony		-0,064	0,094	
Teljes mértékben hatékony		0,121	-0,107	

Az utóelemzés szerint, akik kevésbé ítélték rugalmasnak a zenetanár hozzáállását az oktatáshoz, azok egyáltalán nem voltak megelégedve gyermekük zenei tanulmányának hatékonyságával a pandémia előtt. Azonban minél inkább rugalmas és megértő volt a pedagógus, annál inkább meg voltak elégedve a szülők a zenetanulás hatékonyságával. A „tradicionális” attitűddel rendelkező zenetanárok megítélése a tanulás hatékonyságában összecseng a kapott eredménnyel. Minél inkább tradicionálisnak ítélték az oktatók attitűdjét, annál kevésbé tartották hatékonynak a szülők gyermekük zenetanulását.

A járvány alatti online oktatás során is számottevő különbségek vannak a szülők gyermekük zenetanulásának hatékonyságáról való megítélésében az oktatók attitűdje alapján ($F_t=23,240$ $p=0,001$; $F_t=2,731$ $p=0,044$). A „rugalmas, megértő” attitűd megítélése itt már jobban differenciálódott, mint a pandémiát megelőző időszakban, amit a Hochberg’s GT2 utóelemzés jól szemléltet (3. táblázat).

3. táblázat. A járvány előtti zeneoktatás hatékonysága a tanári attitűd szerint

Válaszalternatívák	„Rugalmas, megértő”		„Tradicionális”	
Egyáltalán nem hatékony	-1,091			0,232
Kevésbé hatékony		-0,229	0,117	0,117
Részben hatékony			0,142	-0,051
Teljes mértékben hatékony			0,431	-0,229

A „tradicionalis” zeneoktató megítélésében szignifikáns különbséget csak a teljes mértékben hatékony és az egyáltalán nem hatékony kategóriák között kaptunk, vagyis akit úgy ítélték meg a szülők, hogy kevésbé tudott az online oktatás során a helyzethez alkalmazkodni, annak a zeneoktatása sem volt elég hatékony. Azonban azt láthatjuk, hogy ez nemcsak az online oktatás során volt így, hanem már azt megelőző időszakban is. Ez felhívja a figyelmet arra, hogy a zenét oktató pedagógusok attitűdjé milyen fontos szerepet játszik a tanulók teljesítményének, az oktatás hatékonyságának megítélésében.

Megvizsgáltuk, hogy a szülők iskolai végzettsége alapján vannak-e különbségek abban, hogy milyenek ítélik a zenetanárok attitűdjét. A varianciaanalízis eredménye szerint a „rugalmas, megértő” attitűd megítélésében nincs szignifikáns különbség az anya iskolai végzettsége alapján ($F=1,808$ $p=0,165$). Azonban a „tradicionalis” attitűdben van ($F=9,115$ $p=0,001$). A Tukey’s b utóelemzés azt mutatja, hogy az érettségivel nem rendelkező anyák magasabb arányban ítélték „tradicionalisnak” a zenetanárok attitűdjét. Hasonló tendenciát figyelhetünk meg az apák esetében is. A „rugalmas, megértő” zenetanári attitűdben nincs számottevő különbség az apák iskolai végzettsége szerint ($F=0,531$ $p=0,588$). A diplomás szülőktől szignifikánsan eltérnek az érettségizett és érettségi nélküli apák, akik jellemzőbben ítélték a zenetanárokat „tradicionalisnak”. Eszerint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők magasabb arányban ítélték a zenepedagógusokat tradicionalis hozzáállásúnak, akik esetében gyermekük zenetanulását kevésbé találták hatékonynak.

Következő lépésként azt néztük meg, hogy a tanári attitűdök esetében volt-e különbség a gyermek hangszeres gyakorlásában az online oktatásban az azt megelőző jelenléti oktatáshoz képest. A „tradicionalis” ($t=-2,514$ $p=0,015$) és a „rugalmas, megértő” ($t=-2,240$ $p=0,026$) zenetanárnál is szignifikánsan rendszeresebben gyakoroltak a gyermekek az online oktatás alatt. Ez a „rugalmas, megértő” tanár esetében egybecseng azzal, hogy szignifikánsan alacsonyabb átlaggal ($t=2,790$ $p=0,006$) szerepel a nem volt rendszeres gyakorlás állítás. Azonban a „tradicionalis” zenetanár esetében nincs jelentős különbség ($t=0,772$ $p=0,441$). Mindkét típusú zenetanárnál számottevően alacsonyabb átlaggal szerepel az, hogy „Jobban igényelte a szülői segítséget a gyakorlási idő betartásában”. Vagyis ez azt jelenti, hogy nem volt szükség a gyermekek gyakorlási idejét szigorú szülői befolyással megtartani, hanem ez hasonlóan működött, mint az online időszak előtt mindkét típusú tanárnál. Ezt megerősíti a „rugalmas, megértő” tanár esetében az „Ugyanolyan időbeosztással, szorgalmasan gyakorolt” állítás, hiszen szignifikánsan magasabb átlaggal ($t=-4,397$ $p=0,001$) szerepel, mint a nem válasz. Meglepő módon a „tradicionalis” zenetanárnál ez éppen fordítva alakult, vagyis jelentősen magasabb átlagot ($t=4,211$ $p=0,001$) kapott az, hogy nem ugyanolyan időbeosztással, szorgalmasan gyakorolt a gyermek.

A „rugalmas, megértő” zenetanár esetében konzekvensebb válaszok érkeztek, míg a „tradicionalis” zenetanár esetében látszik némi ellentmondás a szülői válaszokban. Azonban összességében azt mondhatjuk, hogy az online oktatás alatt nem romlott a gyermekek hangszeres gyakorlása a jelenléti oktatáshoz képest.

A tanulók hangszer tanulással és gyakorlással kapcsolatos motivációjának alakulását is egybevetettük a kétféle tanári attitűddel. A varianciaanalízis eredménye szerint a tradicionalis attitűddel rendelkező zeneoktatóknál nem változott jelentősen ($F=2,167$ $p=0,090$) a tanulók motivációja. Ezzel szemben a „rugalmas, megértő” zenetanárnál szignifikáns különbségeket találtunk ($F=11,686$ $p=0,001$). A különbségeket megjelenítő Tukey’s b utóelemzés szerint számottevő eltérés van a „Gyermezem kevésbé volt motivált az online időszak alatt” és a „Gyermezem motiváltabb lett az online időszak alatt” állítások között. Vagyis volt olyan gyermek a rugalmas, megértő attitűddel rendelkező tanárnál, aki motiváltabb lett, és olyan is, aki kevésbé volt motivált az online időszak zenetanulása során. Ebből láthatjuk, hogy a gyermekek zenetanulási motivációjában nagy egyéni különbségek vannak, ami sok esetben nem függ a zenetanár hozzáállásától, attitűdjétől. Azonban itt mindenképpen meg

kell jegyeznünk, hogy ez a zenetanári hozzáállás, attitűd jelen vizsgálatban a szülők megítélése alapján jött létre.

A kutatás különleges aspektusa, hogy elkülönítettük azon szülők véleményét, akik maguk is oktatással, tanítással foglalkoznak. A kérdőív végén az utolsó két kérdés csak abban az esetben jelent meg, ha a kitöltő maga is tanár volt. A válaszok tartalmuk alapján plasztikusan három kategóriára váltak szét: 43 fő teljes mértékben elégedett volt, kilenc fő hozzátette, hogy a lehetőségekhez képest elégedett volt, de a körülmények nem voltak ideálisak, és hét válaszadó egyértelműen kritikával fogadta a zenetanár online megtartott óráit. Míg az egyik oldalon a szülő véleménye szerint gyermeke azért nem tudott az online oktatás után zenei pályára menni, mert tanára nem volt kellőképpen motivált, addig a másik oldalon az egyik szülő azért is hálás volt, hogy megmaradt a tanári útmutatással történő gyakorlás lehetősége az órák keretei között. Ez is megerősíti a fenti állításunkat, miszerint a tanulók motivációjában nagy egyéni különbségek vannak.

A tanárként dolgozó szülőket megkérdeztük arról is, hogy nekik van-e valamilyen konstruktív javaslata, amely segítené a hangszeres zenetanár munkáját jelenléti vagy távoktatásban. Hárman javasolták, hogy a zenetanár nagyobb figyelmet fordíthatna arra, hogy a gyermeknek is tetsző darabot válasszanak, mert akkor könnyebb fenntartani a zenetanulás iránti motivációt. A szülői elvárások szerint a zenetanár legyen laza, de következetes, ugyanakkor azt is megjegyezték, hogy „aki szereti a munkáját, az lelkesedéssel végzi és a gyerek ezt megérzi. A tanár lesz a példaképe és szívesen tanul, módszertől függetlenül.”

Összegzés

A COVID–19-világjárvány változásra készítette az oktatás minden területét, így a zeneoktatást is. A digitális világ egyfelől számos újdonságot, lehetőséget hozott az életünkbe, másfelől ugyanannyi kérdést, kételyt is. Hogyan tud hatékonyan úszást tanítani egy testnevelő, edző online? És vajon egy hangszeres zeneoktatás tud-e ugyanolyan hatékonysággal folyni online térben is, mint jelenléti oktatásban? A 2022-ben szülők körében végzett kérdőíves adatfelvételünk során arra kerestük a választ, hogy a szülők megítélése szerint egyrészt mennyire volt eredményes a pandémia alatti zeneoktatás; másrészt a zenetanároknak, attitűdjüknek, órartartásuknak stb. milyen szerepe volt a zenetanulás eredményességére és a tanulók motiváltságára.

Eredményeink azt mutatják, hogy jelentősen különbözik a szülők megítélése a zeneoktatás hatékonyságáról a pandémia előtti jelenléti és pandémia alatti online időszakban. Összefüggést találtunk a szülők iskolai végzettsége és az eredményesség megítélés között. Mindkét időszakban a magasabb végzettségű szülők ítélték hatékonyabbnak a zeneoktatást. A hangszeres órák változatlan vagy rugalmas időbeosztással való megtartása az eredményességet növeli a szülők véleménye alapján.

A tanulmány második részében a szülők tapasztalata alapján kialakított, faktoranalízissel igazolt kétféle – „rugalmas, megértő” és „tradicionális” – tanári attitűdtípust elemeztük. Eredményeink azt mutatják, hogy a zenetanárok attitűdje fontos szerepet játszik a tanulók zenetanulási hatékonyságában, legalábbis a szülők megítélése szerint. Minél rugalmasabb, megértőbb a pedagógus, annál elégedettebbek voltak a szülők, és minél tradicionálisabbnak látták a zenetanárok hozzáállását, annál inkább nem találták hatékonynak gyermekük zenetanulását. Az alacsonyabb végzettségű szülők nagyobb valószínűséggel tartották a zenetanárokat tradicionálisnak, akik hatékonyságával kevésbé voltak elégedettek.

Az online időszak alatti hangszeres gyakorlás vizsgálatában csak a „rugalmas, megértő” tanári attitűd esetében láthatunk egységes képet: esetükben a szülők szerint a tanulók rendszeresebben

gyakoroltak hangszerükön. A „tradicionális” zenetanárnál is ezt nyilatkozták, azonban az ellentétes szövegezésű kérdésnél már nem kaptunk ezzel összecsengő eredményt. Ennek oka lehet az is, hogy az alacsonyabban iskolázott szülők – akik nagyobb arányban tartották tradicionálisnak a zenetanárokat – nem tudták jól értelmezni a fordított állítást. A tanulók motivációjának vizsgálata azt mutatja, hogy a „tradicionális” zenetanár esetében nem változott, azonban a „rugalmas, megértő” pedagógusnál volt motivációcsökkenés és -növekedés is.

Összességében eredményeink rávilágítanak egyrészt a zenetanárok hozzáállására a tanulók motivációjában és teljesítményében betöltött jelentős szerepére annak ellenére, hogy nem minden esetben kaptunk konzekvens válaszokat. Továbbá kijelenthető, hogy bár a „rugalmas, megértő” attitűddel kapcsolatosan több pozitív megnyilvánulást adtak a szülők, azonban a „tradicionális” attitűdöt nem ítélték el. Másrészt az aktív zenehallgató szülőkre jellemzőbb gyermekük tudatosabb zene-tanulás felé való irányítása. Azok a szülők, akik maguk is tanítanak, legnagyobbbrészt pozitívan nyilatkoztak a zenetanár erőfeszítéseiről annak ellenére, hogy megállapítják, hogy az online tér kevésbé kedvező a zeneoktatás számára.

Limitáció

Tanulmányunk fókuszában a zenetanárok attitűdjének, a zene-tanulás megítélésnek szülői szem-szögből való megközelítése állt. Az eredmények általánosíthatóságát korlátozza, hogy egyrészt a szülők igen szubjektíven látják mind a zenetanárt, mind az zeneoktatást. Másrészt a szülőkből gyakran összekapcsolódik az elégedettségük az eredményesség megítélésével. Harmadrészt számolnunk kell az idő torzító hatásával az online oktatás előtti és alatti időszak esetében is.

Hivatkozott források

- Bogt, T. F. M., Delsing, M. J. M. H., van Zalk, M., Christenson, P. G., & Meeus, W. H. J. (2011). Intergenerational Continuity of Taste: Parental and Adolescent Music Preferences. *Social Forces*, 90(1), 297–319. <https://doi.org/10.1093/sf/90.1.297>
- Bugeja, C. (2009). Parental Involvement in the Musical Education of Violin Students Suzuki and traditional Approaches Compared. *Australian Journal of Music Education*, 1, 19–28.
- Creech, A. (2003). Learning a musical instrument: The case for parental support. *Music Education Research*, 12(1), 13–32. <https://doi.org/10.1080/14613800903569237>
- Creech, A., & Hallam, S. (2003). Parent–teacher–pupil interactions in instrumental music tuition: A literature review. *British Journal of Music Education*, 20(1), 29–44. <https://doi.org/10.1017/S0265051702005272>
- Davidson, J. W., & Borthwick, S. J. (2002). Family dynamics and family scripts: A case study of musical development. *Psychology of Music*, 30(1), 121–136. <https://doi.org/10.1177/0305735602301009>
- Epstein, J. L. (1996). Perspectives and previews on research and policy for school, family, and community partnerships. In Booth, A., & J. F. Dunn (Eds.), *Family–school links: How do they affect educational outcomes?* (pp. 209–246). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Kerekes, R., & Kiss, J. (2022). Csoportos zenei órák az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 53–70). MMA MMKI.

- Kiss, J., Kerekes, R., & Bartalis, I. (2022). Motiváció megtartása az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 71–85). MMA MMKI.
- Koops, L. H. (2012). 'Now can I watch my video?': Exploring musical play through video sharing and social networking in an early childhood music class. *Research Studies in Music Education*, 34(1), 15–28. <https://doi.org/10.1177/1321103X12442994>
- McPherson, G. E. (2008). The role of parents in children's musical development. *Psychology of Music* 37(1), 91–110. <https://doi.org/10.1177/0305735607086049>
- Miksza, P., Parkes, K., Russell, J. A., & Bauer, W. (2021). The well-being of music educators during the pandemic Spring of 2020. *Psychology of Music*, 50(4), 1152–1168. <https://doi.org/10.1177/03057356211042086>
- Oliveira, A., McPherson, G. E., Mota Ribeiro, L., & Oliveira-Silva, P. (2023). Musical achievement during a lockdown: The parental support miracle. *Research Studies in Music Education*, 45(1), 211–226. <https://doi.org/10.1177/1321103X211033794>
- Sz. Fodor, A., & Molnár-Tamus, V. (2022). Zeneoktatás szokatlan környezetben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 23–38). MMA MMKI.
- Szalai, T., Mike, Á., & Radócz, M. (2022). A digitális zeneoktatás előnyei és hátrányai. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 103–116). MMA MMKI.
- Szűcs T., & Péter Cs. (2020). A szülők hatása gyermekük művészeti tevékenységeire. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép* (pp. 151–170). MMA MMKI.
- Váradi, J., & Józsa, G. (2024). Az alapfokú zeneoktatás jellemzői virtuális térben a Covid-19 ideje alatt. *Képzés és Gyakorlat*, 22(1), 7–18. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.7-18>
- Wright, R. (2010). Sociology and Music Education. In Wright, R. (Ed.), *Sociology and Music Education* (pp. 1–21). University of Western Ontario.

Szerző(k):

Józsa Gabriella

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9134-1764>

Károli Gáspár Református Egyetem, Pedagógiai Kar, Gyakorlati és Továbbképzési Intézet

E-mail cím: jszgabi@gmail.com

Váradi Judit

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4072-2687>

Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar

E-mail cím: judit.varadi.06@gmail.com

